

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky a logopedie

**Komparativní studie výskytu rizikového chování u
žáků církevních škol v porovnání s rizikovým
chováním u žáků škol státních**

Bakalářská práce

Autorka: Michaela Pauderová

Studijní program: M 7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba

Hradec Králové

2015

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Pedagogická fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela Pauderová**
Osobní číslo: **P121151**
Studijní program: **B7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Výchovná práce ve speciálních zařízeních**
Název tématu: **Komparativní studie výskytu rizikového chování u žáků církevních škol v porovnání s rizikovým chováním u žáků škol státních**
Zadávací katedra: **Katedra speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce pojednává o rizikovém chování u žáků 2. stupně základních a středních škol církevních a státních. V teoretické části práce jsou popsány jednotlivé formy rizikového chování a úloha škol v jeho prevenci. Dále se práce zaměřuje na specifika církevních škol, na jejich smysl, poslání a postoj k výchově a rizikovému chování jejich žáků. V praktické části je zpracován kvantitativní výzkum zaměřený na výskyt rizikového chování u žáků na primárním a sekundárním stupni škol církevních v porovnání s rizikovým chováním u žáků škol státních. Cílem práce je zjistit, zda se prostředí a specifika církevní školy prokáží jako ochranný faktor před rizikovým chováním žáků či nikoliv.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Martin Kaliba

Katedra speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **17. února 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. března 2015**

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tibor Vojtko, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 26.3.2015

Poděkování

Tímto bych chtěla velmi poděkovat ředitelkám/ředitelům, metodičkám/metodikům prevence a ostatním zástupcům škol za umožnění dotazníkového šetření a všem svým respondentům za jejich čas a ochotu mi pomoci.

Anotace

PAUDEROVÁ, Michaela. *Komparativní studie výskytu rizikového chování u žáků církevních škol v porovnání s rizikovým chováním u žáků škol státních*. Hradec Králové, 2015. 129 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové.

Bakalářská práce se zabývá problematikou rizikového chování u studentů středních škol církevních a veřejných. V teoretické části práce definuje pojem rizikové chování, seznamuje s pojmy příbuznými, vymezuje jeho formy a jejich členění s důrazem na ty, které mohou být spojeny se školním prostředím. Následně se zaměřuje na vybrané rizikové chování, kterým je užívání návykových látek a šikana. Dále se práce věnuje prevenci těchto jevů, vymezuje protektivní a ohrožující faktory a zaměřuje se na faktory na úrovni školy a její úlohu v realizaci primární prevence rizikového chování. Práce dále definuje pojem škola, popisuje její hlavní funkce a rozdělení škol. Dále práce uvádí specifika církevních škol, jejich smysl, poslání a postoj k výchově a rizikovému chování jejich studentů. V praktické části je zpracován kvantitativní výzkum zaměřený na výskyt vybraných forem rizikového chování u studentů středních škol církevních a veřejných a na úlohu školy v jeho prevenci. Cílem práce je zjistit, zda se prostředí a specifika církevních škol prokáží jako protektivní faktor v prevenci rizikového chování či nikoliv.

Klíčová slova: rizikové chování, škola, prevence, protektivní faktory, církev

Annotation

PAUDEROVÁ, Michaela. *Comparative study of the incidence of risk behavior among students of religious schools in comparison with risk behavior among students of state schools*. Hradec Králové, 2015. 129 pp. Bachelor thesis. University of Hradec Králové.

The bachelor thesis deals with the topic of risk behaviour among students at secondary state and religious schools. In the theoretical part it defines risk behaviour and relative terms, describes its division and forms with emphasis on forms which can be related to the school environment. Then it focuses on substance abuse – alcohol, cigarettes and marihuana and bullying. Then it describes prevention of risk behaviour, it defines protective and risk factors of prevention of risk behaviour and focuses on school - level factors and the role of school in realization of primary prevention of risk behaviour. Then it defines the term school, its function and division of schools. Then there is a description of religious schools with emphasis on their sense and attitude to risk behaviour of students. The practical part is based on quantitative research which is focused on the prevalence of risk behaviour among students of state and religious schools and on the role of school in its prevention. The aim of the thesis is to find out whether religious schools prove to be a protective factor in prevention of risk behaviour or not.

Key words: risk behaviour, school, prevention, protective factors, church

Obsah

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	12
1.1 SYNDROM PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ.....	13
1.2 SYNDROM RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	13
1.3 RIZIKOVÁ MLÁDEŽ	14
2 FORMY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	15
2.1 VYBRANÉ FORMY RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	16
2.1.1 <i>Užívání návykových látek</i>	16
2.1.2 <i>Šikana</i>	19
3 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	22
3.1 PROTEKTIVNÍ A OHROŽUJÍCÍ FAKTORY V PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	22
3.2 ÚLOHA ŠKOLY V PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	23
3.2.1 <i>Školská prevence rizikového chování</i>	24
3.2.2 <i>Úloha školy v prevenci užívání návykových látek a šikany</i>	27
4 ŠKOLA	30
4.1 DEFINICE POJMU ŠKOLA.....	30
4.2 FUNKCE ŠKOLY.....	30
4.3 DRUHY ŠKOL V ČESKÉ REPUBLICE.....	32
4.3.1 <i>Církevní školství</i>	33
4.3.2 <i>Specifika církevních škol</i>	34
4.3.3 <i>Duchovní rozměr výchovy na církevních školách</i>	34
4.3.4 <i>Rozbor duchovního rozměru školního života na vybraných církevních školách</i> ..	37
5 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ Z POHLEDU ZŘIZOVATELE CÍRKEVNÍCH ŠKOL - KATOLICKÉ CÍRKVE.....	40
5.1 CÍRKEVNÍ ŠKOLY V ROLI PROTEKTIVNÍHO FAKTORU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ ŽÁKŮ A STUDENTŮ	44
PRAKTICKÁ ČÁST	47
6 ÚVOD A CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE.....	47
7 METODOLOGIE VÝZKUMU	47
7.1 VÝZKUMNÉ METODY	49

7.1.1	<i>Dotazník pro studenty</i>	50
7.1.2	<i>Dotazník pro učitele</i>	51
7.2	SOUBOR RESPONDENTŮ	51
7.3	CHARAKTERISTIKA MÍSTA A PRŮBĚHU VÝZKUMU	52
7.4	PREZENTACE DAT ZÍSKANÝCH VÝZKUMNÝM ŠETŘENÍM	53
7.4.1	<i>Dotazník pro studenty</i>	53
7.4.2	<i>Dotazník pro pedagogy</i>	86
7.4.3	<i>Porovnání výsledků získaných od studentů s výsledky získanými od učitelů</i>	97
7.5	ZHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	104
8	SHRnutí VÝSLEDKŮ, DISKUZE A DOPORUČENÍ	106
	ZÁVĚR	109
	SEZNAM GRAFICKÝCH SCHÉMAT A TABULEK	111
	SEZNAM UŽITÝCH ZKRATEK	113
	SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH PRAMENŮ	114
	LITERÁRNÍ ZDROJE	114
	ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	117
	SEZNAM PŘÍLOH	119
	PŘÍLOHY	1
	PŘÍLOHA A. SOUHRNNÉ VÝSLEDKY	1
	PŘÍLOHA B. EMAIL A OSOBNÍ SDĚLENÍ OD PEDAGOGŮ CÍRKEVNÍCH ŠKOL	3
	PŘÍLOHA C. DOTAZNÍKY A RAZÍTKA Z VYBRANÝCH ŠKOL	5
	DOTAZNÍK PRO STUDENTY	5
	DOTAZNÍK PRO PEDAGOGY	8

Úvod

„Škola vzdělává, aby vychovávala“

(Kongregace pro katolickou výchovu, 1997, s. 7).

Úvodní citát nám říká, že posláním školy není vybavit studenty „pouze“ vědomostmi, ale také souhrnem určitých norem a hodnot. Tímto úkolem se škola podílí na formování osobnosti dospívajících. Povinností školy je také garantovat svým studentům bezpečné prostředí a negativním jevům bránit. Těmito svými úkoly se škola významně podílí na prevenci rizikového chování. Dle Světové zdravotnické organizace je rizikové chování nejčastější příčinou úmrtí mladých lidí mezi patnáctým a devatenáctým rokem života. Ve snaze o řešení této situace se v současné době výzkumy soustředí na protektivní faktory, které by měly dospívající před nebezpečím bránit. Jak již víme, jednou z institucí, které hrají v předcházení rizikového chování důležitou roli, je právě škola. Nabízí se proto otázka, zda školy svou ochrannou funkci a úlohu v prevenci plní tak, že se jejich snaha skutečně odrazí na chování studentů a jejich prostředí bude bezpečným místem. Školami, jež nabízí studentům specifické výchovné působení, obohacené o duchovní rozměr, jsou školy církevní. Zjistit, zda církevní školy budou své funkce plnit lépe než školy veřejné a jejich prostředí a specifika se prokáží jako protektivní faktor v prevenci rizikového chování, je cílem této práce. Volba tématu vycházela z autorčina zájmu v budoucnu působit jako školní metodik prevence rizikového chování.

V první kapitole teoretické části práce se budeme věnovat rizikovému chování, ve druhé blíže popíšeme jeho vybrané formy, a to užívání návykových látek a šikanu. Další kapitolou teoretické části práce bude prevence rizikového chování, především zde bude kladen důraz na úlohu školy v její realizaci a na protektivní faktory. V následující kapitole se budeme věnovat škole a vymežíme její hlavní funkce. Důležitou podkapitolou bude církevní školství, kde se zaměříme na jeho specifika, kterými se liší od škol veřejných, na jeho postoj k edukaci, dále zde pozornost bude věnována také duchovnímu rozměru, který je základní charakteristikou prostředí církevních škol. V poslední kapitole teoretické části práce se zaměříme na postoj katolické církve, zřizovatele církevních škol, k rizikovému chování žáků a studentů. Cílem teoretické části je především vymežit předpoklady církevních škol k tomu být protektivním

faktorem v prevenci rizikového chování, jenž je základním problémem, kterým se zabývá část praktická.

V praktické části navážeme na část teoretickou. Jejím cílem je zjistit, zda se církevní školy prokáží jako protektivní faktor v prevenci rizikového chování. K tomuto účelu budou v praktické části zpracovány výsledky dotazníkového šetření. To bude zaměřeno na užívání návykových látek u studentů obou druhů škol a na šikanu. Šetřením bude sledován i postoj k těmto jevům, jejich výskyt ve školním prostředí a v neposlední řadě se položky dotazníku také zaměří na to, zda a jak škola plní své funkce očima svých studentů. Součástí bude také pohled učitelů na tuto problematiku, jenž bude následně porovnán s údaji získanými od studentů. Ačkoli původním záměrem bylo věnovat se i školám základním, práce bude věnována školám středním. Jak se dočteme v další části textu, na středních školách je obecně větší možnost zařadit do vzdělávacího plánu i předměty, které zprostředkovávají studentům křesťanské, duchovní, kulturní, etické a další hodnoty, je zde větší možnost působení školy na chování studentů. Tento argument byl při rozhodování o uskutečnění šetření zohledněn. Zároveň je nutno zmínit, že ačkoliv v názvu práce je uveden pojem „státní škola“, bylo autorce práce doporučeno nahradit jej pojmem „veřejná“, který zde bude proto používán.

Tato práce by měla přinést porovnání škol z hlediska výskytu rizikového chování, a to jak z pohledu samotných studentů, tak i z pohledu jejich učitelů. Smyslem práce je ukázání možných rozdílů v přístupu škol k prevenci rizikového chování, v postoji k výchovné složce edukace a v neposlední řadě by výsledkem měla být také informace o tom, která ze škol plní podle studentů lépe své funkce a působí tak významněji na jejich chování. Práce by měla vést také k zodpovězení otázky, zda existuje prostředí, které rizikové formy chování nezná nebo jimi je zatíženo méně, než je obvyklé. Práci by mohli využít pedagogové, kteří svou pozornost věnují problematice rizikového chování a také rodiče, kteří škole předávají značný díl odpovědnosti za prevenci rizikového chování a hledají pro své dospívající dítě bezpečné prostředí. V neposlední řadě může sloužit i samotným školám, výsledky práce by pro ně mohly být přínosné.

Teoretická část

1 Rizikové chování

Současná mladá generace je ohrožována oproti předchozím daleko širším spektrem nebezpečí, která negativně ovlivňují její hodnotový žebříček. Jedním z těchto nebezpečí je i nabídka toho, co by jí mohlo život zdánlivě zpříjemnit či usnadnit. Jedná se o nabídku takových forem chování, které ohrožují nejen vývoj samotných dospívajících, ale celé společnosti. Alespoň do jedné z nich se zapojí až polovina adolescentů ve věku od patnácti do devatenácti let. Je zřejmé, že ohrožení dospívajících tímto nebezpečím je příliš vysoké na to, aby mu nebyla věnována dostatečná pozornost. Formy chování, které se vymykají a představují ohrožení, se souhrnně nazývají pojmem rizikové chování (Vacek, 2004, online).

Pojem rizikové chování je složen ze slov riziko a chování. Slovo riziko pochází z italského „risico“, které bylo používáno pro označení úskalí během plavby. Dnes se slovo riziko vykládá jako nebezpečí, vysoký předpoklad nezdaru a ztráty (Dolejš, 2010). Chování je pak možno vyložit jako každou aktivitu jedince, která je pozorovatelná druhým člověkem nebo laboratorními přístroji (Juklová, 2010). Pojem rizikové chování lze vymezit jako soubor aktivit, reakcí a projevů člověka, které jsou nebezpečné a představují ohrožení nejen pro samotného aktéra, ale i pro jeho okolí. Označuje takové jednání, které prokazatelně, přímo i nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození (někteří autoři uvádějí také zranění) jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí. Dle definice Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se jedná o takové chování, v jehož důsledku prokazatelně dochází k nárůstu zdravotních, výchovných, sociálních a jiných rizik pro člověka nebo společnost. Jedinec tato rizika však vyvažuje vnímanými zisky z tohoto chování. Dle Hamanové a Hellerové (2000) je rizikové chování takové chování, které může přímo nebo nepřímo ohrozit zdraví, vývoj, ale i celý další život dospívajících mladých lidí. Rizikovost a ohrožení existují ve dvou rovinách. Jedinec buď představuje riziko pro společnost (v případě delikvence, agresivity), nebo jedinec ohrožuje sám sebe (sebepoškozující jednání – poruchy příjmu potravy, konzumace alkoholu, kouření, zneužívání drog, sexuální promiskuita, sebevražedné jednání aj.) V některých případech se však jedná o kombinaci obou rovin, někdy jedna forma rizikového chování vede k další (řízení pod vlivem návykové látky,

agresivní chování pod vlivem alkoholu). V terminologii, která je vzhledem k zájmu několika vědních disciplín o problematiku roztržštěná, se lze setkat i s pojmy problémové, deviantní či abnormální chování nebo sociálně patologické jevy. Tyto termíny jsou vzájemně propojeny a vymezují takové formy chování adolescentů, které nejsou společností nebo kulturou, v níž jedinci žijí, akceptovány nebo jsou zakázány. Rizikové chování je nadřazený, široký termín, který zahrnuje disociální, asociální i antisociální chování. Někteří autoři s rizikovým a problémovým chováním spojují predeliktivní chování a páchaní trestných činů, agrese, násilí, šikanu a týrání (včetně rasové nesnášenlivosti a diskriminace některých skupin). Někteří pak zmiňují i rizikové chování v dopravě nebo za rizikové považují i adrenalinové sporty (Dolejš, 2010). Formám rizikového chování bude věnována jedna z dalších kapitol.

1.1 Syndrom problémového chování

Je pravděpodobné, že adolescent chovající se rizikově v jedné oblasti bude takové chování rozšiřovat na více oblastí. V současné době se proto mluví též o **syndromu problémového chování**, který formulovali Shirley a Richard Jessorovi. Problémové chování definují jako jednání, které je sociálně označováno za problém, zdroj obav nebo je nepřijatelné vzhledem ke společenským normám. Syndrom znamená souhrn příznaků, proto i syndrom problémového chování předpokládá, že adolescent, který se problémově chová v jedné oblasti, začne postupně přistupovat i k dalším formám nevhodného chování. Syndrom problémového chování je souhrn chování, které je v rozporu s obecně uznávanými normami pro danou věkovou skupinu, a je společností vnímáno jako ohrožující či nebezpečné. Součástí syndromu problémového chování jsou negativní postoj ke škole, záškoláctví, zneužívání návykových látek, agresivita a delikvence, rizikové sexuální chování a problematický vztah s rodiči (Sobotková, 2014).

1.2 Syndrom rizikového chování

Dalším, podobným termínem, který do problematiky patří, je syndrom rizikového chování, který stanovila Světová zdravotnická organizace WHO. WHO považuje adolescenty za samostatnou rizikovou skupinu. Problematiku somatických chorob v adolescenci totiž v současnosti převládala problematika behaviorální. Světová zdravotnická organizace upozorňuje na fakt, že převážná část úmrtí mladistvých ve

věku od patnácti do devatenácti let je spjata s nevhodným chováním ze strany adolescenta a zdraví dorostu je definováno mimo jiné jako nepřítomnost rizikových forem chování Syndrom rizikového chování se skládá ze tří hlavních složek: 1. abúzus návykových látek, 2. sociální maladaptace (rizikové chování v psychosociální oblasti), kam patří agresivní styl chování, záškoláctví, delikvence apod., 3. rizikové chování v oblasti reprodukčního zdraví. Jevy těchto tří oblastí se u naprosté většiny dospívajících vzájemně kombinují, usnadňují vzájemně svůj vznik a mají do značné míry společné nebo podobné příčiny – společné rizikové i ochranné faktory. Všechny mohou způsobit dospívajícímu somatická onemocnění nebo i psychické potíže a nezřídka jej ohrozit i na životě (Hamanová, 2009).

1.3 Riziková mládež

Dalším termínem, se kterým se lze setkat, je riziková mládež. Předpokládá, že určité skupiny osob jsou více náchylné k selhání v sociální a psychické oblasti. Za rizikovou mládež se považují osoby, pro které jsou typické agresivní projevy a disociální chování a které často přicházejí do styku se sociálně patologickými jevy. Termín „rizikovost“ je vyjádřením zvýšené náchylnosti či většího ohrožení psychosociálního vývoje, než je běžné (Labáth, 2001). Rizikovou mládež lze definovat jako dospívající, u kterých je následkem spolupůsobení několika faktorů zvýšena pravděpodobnost selhání v sociální nebo psychické oblasti (Labáth, 2001). Jedná se především o vliv prostředí, ve kterém dospívající vyrůstá. Mohou se v něm objevovat drogové závislosti, alkoholismus, kriminalita, delikvence, vandalismus, xenofobie a antisemitismus a další. Do kategorie rizikové mládeže patří i děti z neúplných rodin, ze sociálně znevýhodněných skupin a rodin, kde není o dítě dostatečně pečováno.

2 Formy rizikového chování

V literatuře se lze setkat s různými koncepcemi rizikového chování. Někteří autoři se soustředí na základní kategorie (užívání drog, šikana), jiní přidávají i formy okrajové (extrémní sporty, graffiti). Labáth (2001) rozděluje formy rizikového chování do tří skupin:

- 1) aktivní/agresivní formy – zahrnují násilí, kriminalitu, extremismus a další agresivní jednání;
- 2) pasivní formy – záškoláctví, užívání drog a další formy, které mají negativní vliv na život adolescenta;
- 3) kompromisní formy – rodinné a vztahové potíže a aktivity, které zahrnují sociální či profesní nestabilitu.

Základní členění přinesl Metodický pokyn k prevenci sociálně patologických jevů, u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních a Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy. MŠMT se zaměřuje na tyto kategorie rizikového chování:

- 1) předcházení jevům v chování žáků:
  1. záškoláctví, šikana a násilí;
  2. divácké násilí;
  3. kriminalita, delikvence a vandalismus;
  4. závislost na politickém a náboženském extremismu;
  5. rasismus a xenofobie;
  6. užívání návykových látek;
  7. netolismus a patologické hráčství;
  8. poruchy příjmu potravy;
- 2) depistáž a zajištění odborné intervence:
  1. domácí násilí;
  2. syndrom CAN;
  3. ohrožování výchovy mládeže (Hutyrová, 2013).

Dolejš (2010) uvádí sedm základních kategorií:

- 1) užívání a zneužívání legálních a nelegálních návykových látek;
- 2) kriminalita;

- 3) šikana, hostilita a agresivní jednání;
- 4) rizikové sexuální chování;
- 5) školní problémy a přestupky;
- 6) extremistické, hazardní a sektářské aktivity;
- 7) ostatní formy rizikového chování.

Do kategorie „školní problémy a přestupky“ zařazuje autor přestupky proti školnímu chování v podobě neplnění písemných úkolů, nedostatečnou nebo žádnou přípravu do školy, zapominání učebnic, vyrušování během hodiny, nevhodné chování během přestávek, záškoláctví, nevhodné chování k učiteli, vzdor, zesměšňování, šikanu učitele, verbální i neverbální agrese ke spolužákům, šikanu spolužáků, podvody (opisování, lhaní), užívání návykových látek před, v době nebo následně po ukončení školního vyučování a obecné mravní a občanské přestupky proti okolnímu obyvatelstvu a jeho majetku.

2.1 Vybrané formy rizikové chování

2.1.1 Užívání návykových látek

Rizikové chování v dospívání je nejvíce zastoupeno konzumací alkoholu, kouřením cigaret a zkušenostmi s nelegálními drogami, zejména pak s marihuanou. Zejména pak užívání alkoholu v České republice je alarmující (Sobotková, 2014). Alkohol je nejrozšířenější a nejužívanější návykovou látkou. Patří mezi legální drogy, avšak spolu s cigaretami zaviní větší množství úmrtí než zneužívání všech ostatních návykových látek dohromady (Fischer, Škoda, 2006). Navíc, pokud jsou tyto látky užívány každodenně, jsou původci zdravotních potíží, kterým by se dalo nejlépe předcházet a kterými by člověk bez působení návykových látek pravděpodobně nikdy neonemocněl (Dzúrová, Veselý, 2011). Ve většině zemí světa je alkohol spolu s cigaretami propagován reklamními kampaněmi zaměřenými právě na mladé lidi. Ačkoliv nadměrné dávky alkoholu a s ním spojené zdravotní a společenské dopady představují významný problém, česká společnost je k užívání alkoholu velmi tolerantní. Normou je spíše alkohol pít než nepít. Tolerantní normy dospělých pak utvářejí postoje dospívajících k alkoholu, kteří jej považují za běžnou součást nejen společenských událostí a jeho účinky nepovažují za rizikové. Účinky alkoholu na lidský organismus se dovíjí od vypitého množství. První efekty alkoholu se v oblasti mozku, která je

zodpovědná za naučené chování a sebeovládání. Nižší dávky působí na organismus stimulačně, dochází k elaci nálady, zvýšení sebevědomí, sociability a ztrátě zábran. Vyšší hladina alkoholu v krvi pak naopak zpomaluje mozkovou činnost, narušuje paměť, koordinaci a rovnováhu (Illes, 2002). Při konzumaci vyšších dávek (zejména pak nápojů s vyšším obsahem alkoholu) dochází k útlumu, únavě ospalosti, v nejhorším případě až ke smrti (Kalina, 2000). Častá a pravidelná konzumace alkoholu v období dospívání znamená zvýšenou pravděpodobnost problémového pití v dospělosti a také užívání jiných návykových látek. Souvisí zejména s kouřením cigaret, ale i užíváním nelegálních drog. U dětí a dospívajících představuje pití alkoholu zvýšené riziko zejména proto, že jejich organismus vlivem nevyzrálosti metabolických procesů a nízké toleranci k alkoholu zpomaluje eliminaci návykových látek, čímž může docházet k závažnějšímu poškození zdraví. Navíc se u dětí a dospívajících rychleji rozvíjí závislost a hrozí závažnější rizika a komplikace. V dospívání dochází kromě tělesných a hormonálních změn také k vytváření nových neuronových sítí v mozku. I jen mírné poškození poznávacích funkcí alkoholem vede ke zhoršení nejen studijních, ale později i pracovních výsledků. U adolescentů představuje pití alkoholu riziko zejména v souvislosti se ztrátou zábran, která, ve spojitosti s určitou tendencí dospívajících testovat hranice a riskovat, může vést i k jiným formám rizikového chování a poškození zdraví (Nešpor, 2006). Užití alkoholu může zapříčinit úrazy, rvačky, ale také vést k rizikovému sexuálnímu chování, jehož důsledkem, kromě nechtěného těhotenství, mohou být i pohlavně přenosné choroby. V krajním případě pak v souvislosti s působením alkoholu dochází i ke smrti adolescenta (Kalman, 2011). K tomuto odborná literatura dále uvádí, že k nejčastějším příčinám úmrtí u dospívajících patří úrazy, dopravní nehody, otravy a násilné jednání. Na těchto příčinách se významně spolupodílí právě alkohol (Nešpor, Csémy, 2002).

Rozšířenost užívání tabáku, zejména ve formě cigaret, je dána především tolerancí k tomuto rizikovému chování a dostupností cigaret na českém trhu. Četná zdravotní rizika kouření cigaret jsou známa, avšak i přesto je tabák, zejména ve formě cigaret, po alkoholu neužívanější návykovou látkou. Kouření tabáku představuje jeden z nejrizikovějších faktorů životního stylu (Machová, 20011). V cigaretách je látkou, na které se člověk může stát závislým, nikotin. I proto se užívá pojmu nikotinismus (Kraus, Hroncová, 2010). Nikotin je prudký jed, avšak organismus si na něj velmi rychle zvyká

a vytváří si na něm závislost. V dospívání se návyk vytváří snáz, proto kouření v této životní etapě je rizikovější. Pro zabránění vzniku závislosti na nikotinu je proto rozhodující právě období adolescence, příp. i mladší věk, protože ideální je, aby k vyzkoušení cigarety nikdy nedošlo. Není jistě překvapivé, že až 90 % kuřáků začalo kouřit před osmnáctými narozeninami. Pozdější začátek je již spíše nepravděpodobný. Akutní intoxikace nikotinem nepřináší výrazné příznaky. Může se objevit lokální podráždění sliznic, nevolnost, bolesti hlavy nebo průjem (Kalina, 2000). Jak již bylo zmíněno u alkoholu, i kouření cigaret souvisí s ostatními formami rizikového chování, a to nejen s pitím alkoholu, ale i s nevhodnými stravovacími návyky a nedostatečným pohybem. Kouření cigaret pak zvyšuje pravděpodobnost užívání marihuany a jiných nelegálních drog (Kalman, 2011).

Marihuana je třetí nejužívanější návykovou látkou mezi adolescenty (Sobotková, 2014). Marihuana patří mezi konopné drogy. Jejich nebezpečí je většinou podceňováno, avšak marihuana může přinést řadu potíží. Komplikace se sice nemusí objevit u každého jedince, ale nelze je popírat. Užití marihuany může vyvolat pocity euforie, dobré nálady, která může vést k nezadržitelnému smíchu, dále pocity lehkosti či zvýšenou sociabilitu (Brťková, Gajdošíková, 2006). Zároveň u akutní intoxikace hrozí oslabení krátkodobé paměti, pozornosti, snížení schopnosti učení, prodloužení reakčního času, zkreslené vnímání času a prostoru, iluze (Kalina, 2003). Výjimečně může užití marihuany vyvolat i úzkostné stavy, pocity pronásledování. Následně pak, při opakovaném užívání, může vést k oslabení imunity a větší náchylnosti k infekčním onemocněním (Nešpor, 2002). Marihuana bývá označována za iniciální drogu. Role marihuany v začátku užívání jiných drog však bývá podle Kaliny (2003) zkreslována. Největší nebezpečí podle autora představuje užívání alkoholu a kouření nikotinových cigaret v období dětství a adolescence, kterým byla pozornost věnována výše.

V současné době není výjimkou, že návykové látky pronikly i do škol a jak již bylo zmíněno, problematika užívání návykových látek před, v době nebo následně po ukončení školního vyučování je autorem Dolejšem (2010) zařazena do kategorie školní problémy a přestupky. V mezinárodním výzkumu SAHA byla přítomnost ve škole po požití návykových látek součástí položek na škále antisociální chování. Vzhledem k účinkům návykových látek na lidský organismus, které byly popsány výše, je chození do školy pod vlivem těchto látek závažným přestupkem a je úkolem pedagogů, aby včas

odhalili užívání látek a rozvoj závislosti, a v případě zjištění takového chování u studentů správně zasáhli a netolerovali jej. O úloze školy v prevenci užívání návykových látek bude pojednávat jedna z následujících kapitol.

2.1.2 Šikana

Další formou rizikového chování, která bude v práci popsána a která se hojně vyskytuje ve školách, je šikana. Pojem „šikana“ pochází od francouzského slova „chicane“, které označuje obtěžování, ponižování, zneužívání, vydírání i kruté fyzické týrání (Machová, 2009). Šikana je vymezena jako úmyslné agresivní chování, jehož cílem je druhému ublížit, poškodit ho (Černá, 20013). Autorka Žlunková (2010) k šikaně uvádí, že se jedná o poruchu sociálních vztahů ve skupině, o proces, který souvisí s rozdělením pozic a rolí ve skupině. Šikana je projevem zneužití moci a postavení, kterou jedinec nějakým způsobem ve skupině získal (Vágnerová, 2011). Je nebezpečnou sociální nemocí, jejímž důsledkem je poškození zdraví jednotlivce, skupin, rodiny a celé společnosti (Kolář, 2005). Šikanování se děje opakovaně a jeho základním znakem je nerovnováha sil mezi agresorem a obětí (Kowalski, et. al, 2008). Šikanu je nutné odlišit od jednorázové agrese a od škádlení (Dařílek, 2013). Martínek (2010) škádlení označuje pojmem „teasing“, avšak udává, že šikanou může být i krátkodobý útok, ačkoliv panuje názor, že se musí dít opakovaně. Autor přidává, že jednorázový útok může být i nebezpečnější než dlouhodobý. Jako příklad uvádí útok, který byl natáčen na mobilní telefon (happy slapping). Agresor je většinou fyzicky zdatnější nebo starší či má jinou výhodu v podobě pozice ve skupině. Základním znakem šikany je, že oběť chápe útok jako ubližující, nepříjemný. Oběť se nemůže bránit, a protože k šikaně dochází v prostředí, které není snadné opustit (škola, školní třída), není zároveň možné situaci uniknout (Černá, 20013).

Šikanu lze členit dle různých kritérií na několik forem. Dařílek (2013) dělí šikanu na fyzickou, verbální, ničení věcí oběti, manipulaci, specifickou formou je pak kyberšikana. Herzog (2009) uvádí dělení na přímé a nepřímé formy. Mezi přímé formy řadí fyzickou šikanu (strkání, bití, kopání...), verbální (nadávky, urážení, ponižování, výsměch...) a neverbální (gestikulace, mimika, pohled...). Mezi nepřímé formy pak zařazuje autor vyloučení z kolektivu, šíření pomluv o oběti, ignorování, přebírání kamarádů, schovávání předmětů...). Odborník na problematiku šikany Kolář (2005)

uvádí členění šikanování dle tří dimenzí na přímé a nepřímé, fyzické a verbální, aktivní a pasivní. Kombinací těchto dimenzí vznikne osm druhů šikanování:

1. fyzické aktivní přímé – kopání, bití, fackování,
2. fyzické aktivní nepřímé – ničení věcí oběti,
3. fyzické pasivní přímé – fyzické bránění oběti v jednání, v dosahování jejích cílů,
4. fyzické pasivní nepřímé – odmítnutí splnit požadavky a prosby oběti,
5. verbální aktivní přímé – nadávky, urážení, zesměšňování,
6. verbální aktivní nepřímé – pomlouvání, ale i symbolická agrese, vyjádřená v kresbách, básních či jinak,
7. verbální pasivní přímé – ignorování, neodpovídání na pozdrav, otázky apod.,
8. verbální pasivní nepřímé – spolužáci se oběti nezastanou v situaci, kdy je obviněna z něčeho, co udělal agresor (Kolář, 2005).

Při hodnocení šikany je podle Vágnerové (2011) nutné zohlednit míru nutné aktivity oběti. Oběť buď pasivně snáší ubližování, nebo plní agresorovy příkazy (např. mu nosí věci, krade pro něj apod.). Kolář (2005) rozdělil šikanování do několika vývojových stupňů. Uvádí, že proces vývoje šikanování je pravým opakem budování třídní komunity, jež usiluje o bezpečné soužití. Prvním stupněm šikanování je ostrakizace. Jedná se o mírné, psychické ubližování, kdy je jedinec vylučován z kolektivu, není oblíbený, není uznávaný a často osamocený. Ostatní jej odmítají, dělají si z něj legraci, pomlouvají ho nebo proti němu spřádají různé intriky (Kolář, 2005). Druhým stupněm, ve který může ostrakizace přejít, je fyzická agrese a přitvrzování manipulace. Když se třída ocitne v náročné situaci (testy, spory s učitelem atd.), když je skupina delší dobu spolu (na výletech, pobytech) nebo když je ve skupině více agresivních jedinců, může vzniknout tendence odreagovat se nebo pobavit se na úkor nejslabšího. Odreagování nabývá forem fyzické agrese, dojde zde tedy k posunu od agrese verbální a psychické. Vývoj v další stupně závisí na několika faktorech. V případě, že ve třídě existuje soudržnost, kamarádské vztahy, tolerance a zároveň převažují pozitivní morální hodnoty, kdy studenti zaujímají odmítavé postoje k ubližování, pokusy o šikanování neuspějí. Pokud je však imunita třídy vůči šikaně nějakým způsobem oslabena, přeroste šikana do dalšího stupně. Tím je vytvoření jádra

agresorů, kteří se spojí a zaměří se na nejslabšího člena třídy. Dojde k rozdělení pozic ve třídě, a to na agresory, jejich pomocníky, oběti a mlčící svědky. Tato etapa je klíčová a rozhodne, zda se počáteční stadium přehoupne do stadia pokročilejšího. Aby tomu bylo zabráněno, musela by ve třídě existovat silná pozitivní podskupina, která by vyvážila vliv agresorů. Ve čtvrtém stadiu dojde k přijetí norem agresorů celou skupinou. Dojde k vytvoření alternativní identity, která zcela podléhá normám agresorů. Normou třídy je šikanování neoznámit a i ti, kteří dříve neubližovali, s tím mohou začít. V pátém stádiu, stádiu totality nebo dokonalé šikany, přijímá normy agresorů naprostá většina studentů ve třídě, a to včetně obětí, které se nijak nebrání. Třída je rozdělena na dvě skupiny, jež Kolář (2011) nazývá otroci a otrokáři. První skupina nemá žádná práva, druhá pak veškerá. Toto stadium je stadiem konečným, nejtěžším, kdy oběť ztrácí veškerou důstojnost.

To, že se agresivní chování rozvine v šikanu, zapříčiňují určité okolnosti. Mezi tyto okolnosti řadí Dařílek (2013) mimo jiné narušené vztahy ve skupině, kdy chybí důvěra, vzájemná tolerance, ochota pomoci, nedostatečný výchovný dozor a narušené nebo neexistující vztahy studentů s učiteli, kdy studenti nemají v učitele důvěru a šikanu neoznámí. Vašutová (2005) absenci důvěry označuje jako hierarchoautorativní styl výuky, ve kterém chybí jakýkoliv vztah mezi studenty a pedagogy. Důvěře v pedagogy i hodnocení atmosféry ve třídě se věnovaly položky v dotazníku pro studenty, jehož výsledky budou uvedeny v praktické části této práce. Vašutová (2005) také uvádí, že příčinou vzniku šikany ve třídě může být špatná komunikace mezi pedagogy navzájem i mezi studenty a pedagogy.

Odborníci uvádějí, že neexistuje škola bez šikany. Podle Vašutové (2005) je však tento problém zlehčován nebo je jeho výskyt popírán. Podle Koláře (2005) není před šikanou imunní žádný typ školy a víceméně se vyskytuje i tam, kde bychom ji nečekali (např. v křesťanské škole). Názor ředitelů a učitelů církevních škol je uveden dále v textu a je obsažen i ve výsledcích dotazníkového šetření.

3 Prevence rizikového chování

3.1 Protektivní a ohrožující faktory v prevenci rizikového chování

Za rizikové faktory v primární prevenci se označují činitele nebo podmínky, které mohou přispívat k výskytu rizikového chování u jedince. Přítomnost rizikového faktoru nemusí ale vždy nutně znamenat, že se jedinec skutečně začne chovat rizikově (Sobotková, 2014). Za faktory protektivní (ochranné) se považují ty, které dopad a účinky rizikových faktorů zmírňují, působí proti nim nebo je vyvažují. Na rozvoj rizikového chování mohou působit buď přímo, anebo ovlivňovat působení rizikových faktorů. Přítomnost protektivního faktoru nemusí v každém případě jedince od rizikového chování odradit nebo jej ochránit před jeho dopady (Jessor, 1991). Protektivní a rizikové faktory působí na několika úrovních. Jedná se o individuální faktory - osobnostní charakteristiky, vlivy rodiny, vrstevnické vztahy, školní faktory a kulturní vlivy, komunitu či společenství (Nevoralová, Charvát, 2012). V této práci bude důraz kladen především na faktory školní a úloze školy bude věnována následující kapitola. I přesto je ale potřeba zmínit alespoň vybrané faktory působící na ostatních úrovních.

Faktorů, které se mohou podílet na tom, zda se jedinec zapojí do některé z forem rizikového chování či nikoliv, je celá řada. Na úrovni osobnostních charakteristik najdeme mezi protektivními faktory např. sebevědomí, vyrovnanost, rozvinuté morální vědomí a náboženské vyznání. K rizikovým faktorům patří např. emoční poruchy, nevyrovnanost, nízké sebevědomí, vyhledávání dobrodružství, nebezpečí a pozitivní očekávání ve vztahu k rizikovému chování (Nevoralová, Charvát, 2012). K protektivním rodinným faktorům patří intolerance k rizikovému chování, jednoznačně definovaná pravidla chování a případné sankce za jejich porušení a náboženské vyznání rodičů. Příznivý vliv má zejména pro to, že souvisí s celkovou hodnotovou orientací v rodině. Dále sem řadíme přiměřenou péči rodičů a jejich zájem. Mezi ohrožujícími faktory pak najdeme pravý opak – nezájem rodičů, nedostatečnou kontrolu až zanedbávání, týrání apod. Další úrovní, na které mohou protektivní a rizikové faktory působit, jsou vrstevnické vztahy, které do určité míry ovlivňují chování jedince. Ochranně může působit dobrá vrstevnická skupina s přiměřenými zájmy, dostatek

přátel, vzájemná podpora a dobrá interpersonální komunikace. Rizikové může být oceňování rizikového chování u druhých, pokládání takového chování za důkaz úspěchu, nadřazenosti, dospělosti nebo síly, popřípadě i vzájemné podporování k tomuto chování. Dalším faktorem je i užívání drog kamarády dospívajícího, kteří mu mohou návykovou látku nabídnout nebo ho k jejímu vyzkoušení nutit. Užívání návykové látky může být i podmínkou pro nevyhloučení z vrstevnické skupiny. S tím souvisí i vrstevnický tlak a vůbec členství ve skupině dospívajících, kteří se chovají rizikově nebo k takovému chování zaujímají pozitivní postoj. Tyto postoje a nevhodné vzorce chování může dospívající snadno převzít za své (Sobotková, 2014). Mezi protektivními faktory kulturními nebo faktory komunity a společenství pak najdeme organizace, které podporují pozitivní vývoj dospívajících a jejich sociálních dovedností. Dále se může jednat o organizace nabízející aktivity na podporu duchovního rozvoje osobnosti mladých lidí (Krejčová, 2011). Kulturními vlivy rizikovými jsou prezentace násilí v médiích, snadná dostupnost návykových látek, vysoká kriminalita a nedostatečná nabídka volnočasových aktivit. Dále se může jednat o nastavení takových norem ve společnosti, které rizikové formy chování tolerují a nebrání se jejich výskytu (Krejčová, 2011).

Mezi rizikové faktory na úrovni školy patří nekvalitní školní programy, nesprávná volba oboru vzdělávání, špatné vztahy s učiteli, zažívání školního neúspěchu a následná frustrace, nezdravé školní klima, nepřiměřené očekávání pedagogů, zaměření na výkon. Oproti tomu stojí dobré školní klima, dobré vztahy s učiteli, srozumitelná pravidla a řád. Nejdůležitějším faktorem je včasná systematická a efektivní primární prevence (Nevoralová, Charvát, 2012). Dalším vlivem je nabídka prosociálních aktivit od školy a ocenění slušného a nerizikového chování. Úloze školy v prevenci rizikového chování se věnuje následující kapitola.

3.2 Úloha školy v prevenci rizikového chování

Za nejvýrazněji působící činitel v prevenci rizikového chování se většinou považuje rodina, avšak někteří autoři zdůrazňují vazbu chování adolescenta na školu, spolužáky a učitele a zmiňují, že škola je významným spolupracovníkem rodiny. Učitelé a škola totiž, ač to tak někdy nevypadá, mají ve výchově žáků a studentů klíčovou úlohu (Mertin, Krejčová, 2013). Autor Dolejš (2010) dále uvádí, že ve škole jsou mladí lidé nuceni přizpůsobovat se pravidlům, normám a především je škola také místem, kde je

jejich základním úkolem se socializovat. Škola hraje nezanedbatelnou roli ve formování osobnosti dospívajících, vytváří silný normativní nátlak a má propracovaný systém sociální kontroly. Ve škole je člověk ovlivňován nejen samotným vyučováním, ale také svými učiteli, spolužáky a celkovou atmosférou školy, popř. školním klimatem. Tím je míněno celkové rozpoložení, které utvářejí všichni zaměstnanci školy, žáci a studenti i prostředí. Škola není jen místem střetávání studentů a učitelů, ale setkávají se zde i studenti mezi sebou. Vztahy se spolužáky a jejich vliv hrají také velmi důležitou roli. Jak již bylo zmíněno výše, rizikové chování se často projevuje v kontextu vrstevnických vztahů. Právě vrstevníci mají vliv na iniciaci kouření, konzumaci alkoholu nebo zkoušení jiných drog. Také obava před odsouzením ze strany spolužáků nebo snaha nevyčleňovat se z kolektivu může vést k nápodobě rizikových aktivit (Sobotková, 2014). Škola zprostředkovává adolescentům také zkušenosti s mezilidskými vztahy, které nejsou v rodinném prostředí tolik dostupné. S tím je spojen rozvoj sociálních dovedností, kterého se jinde mladým lidem tolik nedostane. V rámci školního kolektivu se tvoří skupiny, a to dle zájmů nebo činností, které žáky spojují. Tyto skupiny mohou představovat zárodek pro následné nežádoucí chování, ať už z hlediska nápodoby rizikového chování a snahy zalíbit se, tak i z hlediska nesoudržnosti kolektivu a možného rozvoje šikany. Autor Jedlička (2011) zmiňuje, že šikana, ať už fyzická, slovní nebo skrytá je příznakem chybění výchovné autority ze strany oficiálních představitelů instituce. Tuto absenci pak agresori nahrazují ziskem nadřazeného postavení nad obětí šikany. Kraus a Hroncová (2010) k tomuto však uvádějí, že škola je jediným prostředím, ve kterém je možné systémově usměrňovat vzájemné ovlivňování vrstevníků, proto by měla zajistit, aby toto působení bylo žádoucí.

3.2.1 Školská prevence rizikového chování

Škola má za své studenty jednoznačnou odpovědnost, která je vymezena i legislativně. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy povinny zajistit studentům bezpečí a ochranu zdraví v průběhu všech edukačních a jiných aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a v neposlední řadě také pro předcházení vzniku rizikového chování (MŠMT, 2015). V resortu školství se prevence rizikového chování zaměřuje na realizaci úkolů na třech základních úrovních, a to na úrovni primární, sekundární a terciární prevence. Pro účel

této práce je nejvýznamnější primární prevence rizikového chování. Základním principem primární prevence rizikového chování je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových forem chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládání zátěžových situací. Primární prevenci je možno dále členit a specifikovat. **Všeobecná primární prevence** není zaměřena pouze na rizikové jedince, cílovou skupinu tvoří běžná populace. Programy všeobecné primární prevence usilují o ovlivnění postojů, hodnot a chování dospívajících. Školy ji zajišťují prostřednictvím pedagogického a psychologického působení na zdravý vývoj dítěte a dospívajících. **Selektivní primární prevence** je zaměřená na rizikové skupiny (osoby ze sociálně slabých rodin, studenty se špatným prospěchem, s poruchami chování atd.). Cílem je nácvik a posílení sociálních dovedností, zlepšení komunikačních schopností apod. **Indikovaná primární prevence** je zaměřena na výrazně ohrožené jedince, nebo na ty, u kterých se některá z forem nebo i více forem rizikového chování již objevily. Cílem je snížení četnosti výskytu nesprávného chování a zmírnění jeho následků (Bělík, 2012). „*Základní formu primární prevence představuje výchova charakteru*“ (Vacek, 2008, s. 119). Výchova charakteru je základem především **nespecifické primární prevence**. **Nespecifická primární prevence** není zaměřena na konkrétní formu rizikového chování, ani na konkrétní cílovou skupinu. Jedná se o všechny metody a přístupy, které umožňují či usnadňují rozvoj harmonické osobnosti, o působení na hodnotovou orientaci a formování postojů, včetně možnosti rozvíjení nadání a zájmů (Bělík, 2012). S nespecifickou primární prevencí souvisí i tzv. skryté kurikulum, které zahrnuje vše, čím škola na dálku vyzařuje. Nejedná se jen o chování lidí mezi sebou, ale o způsob organizace činností, množství a kvalitu činností, které se realizují a o mediální prezentaci školy (Bělík, 2010). Výchova charakteru pak vybavuje žáky a studenty schopnostmi odolávat nepříznivým vlivům, zvyšuje jejich schopnost empatie a rozlišování správných a spravedlivých projevů v sociální interakci, zvyšuje soudržnost kolektivu, zmírňuje projevy egoismu, agresivity a vzájemné netolerance (Vacek, 2008). Nespecifická primární prevence úzce souvisí také s klimatem školy. Dobrá celoškolská strategie pomáhá sociální klima školy optimalizovat a zaměření proti rizikovému chování se stává součástí života školy a její kultury. Sociální klima školy pak mimo jiné zahrnuje rozvoj humanistických postojů, úcty, důvěry, tolerance, spolupráce

a komunikace, dále stanovení a přesné a účelné vymezení pravidel chování a také bezpečnost prostředí, tedy absenci návykových látek, násilí a šikany (Hádr, 2014, online). Nespecifickou primární prevencí se průběžně vytváří podmínky pro snazší uskutečnění **specifické primární prevence**. Při její realizaci škola spolupracuje s ostatními subjekty, ale vždy v ní hraje hlavní roli a veškeré preventivní aktivity promyšleně propojuje (Vacek, 2004, online).

Škola, jež prevenci rizikového chování zvládá a její personál si osvojí praktické znalosti a dovednosti k vytvoření co nejúčinnější preventivní strategie, dokáže vytvořit příznivé prostředí pro vzdělávání. Nezvládnutí tohoto důležitého aspektu výchovné práce výrazně zpochybňuje celý socializační proces, jemuž je student ve škole vystaven. Škola může vykazovat sebelepší úspěchy v různých oblastech, ale nelze zanedbat být jen malé procento jejích studentů, kteří experimentují s drogami nebo vykazují jinou z forem rizikového chování (Jedlička, 2011).

Důraz na úlohu školy v prevenci rizikového chování klade vysoké nároky na učitele, jejichž úkolem je rizikové chování zachytit a zahájit včasnou intervenci (Krejčová, 2011). Od učitelů lze pak očekávat profesionální přístup k výchově, zároveň by měli dětem a dospívajícím poskytovat vhodný příklad (Kraus, Hroncová, 2010). Autorka Lenka Krejčová (2013) dále zmiňuje častý argument učitelů, že v případě nefungující výchovné funkce rodiny škola nic nezmuže. Tento argument však zpochybňuje se zdůvodněním, že žáci a studenti dokážou odlišit školní a rodinné prostředí, navíc vědí, že každé má odlišnou funkci, ačkoliv se vzájemně doplňují. Dle Jedličky (2011) veřejnost předpokládá, že dobrý pedagogický pracovník by měl být připraven převzít svůj díl odpovědnosti za podporu zdravého životního stylu a za řešení otázek primární prevence rizikového chování. K tomu patří nejen schopnost včasné pedagogické diagnostiky, ale také dovednost určit výchovnou prognózu. Jedná se o zhodnocení toho, za jakých podmínek se náprava chybných a nevhodných postojů může povést a zároveň o to, se na zlepšení situace aktivně podílet.

Autor Jedlička (2011) však uznává, že prevence rizikového chování není hlavní náplní práce učitele a že za tuto sféru nemůže nést zodpovědnost pouze školství. Zdravý vývoj dítěte a dospívajících je především záležitostí rodiny. Důležitou roli hrají i naplnění volného času dětí a instituce za něj odpovědné, dále média, zdravotníci, sociální pracovníci, policie a politici a další. Pravdou ale zůstává, že kdo zvládne

prevenci rizikového chování, bude mít významný vliv na pověst školy a její autoritu. Ani sebelepší didaktické úspěchy totiž nemohou ospravedlnit toleranci či přehlížení šikany, rasismu a jiných forem rizikového chování, které jsou někdy zdánlivě skryty (Jedlička, 2011).

3.2.2 Úloha školy v prevenci užívání návykových látek a šikany

V České republice je právní ochrana před návykovými látkami upravena zejména v zákoně č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, v platném znění. Tento zákon zakazuje prodej alkoholických nápojů osobám mladším osmnácti let. Zároveň zakazuje podávat nebo prodávat alkohol ve všech typech škol a školských zařízení. Zákon také vymezuje MŠMT jako orgán zajišťující primární prevenci, realizovanou v rámci minimálních preventivních programů a výchovné péče o osoby mladší osmnácti let a o uživatele tabákových výrobků, alkoholu a jiných návykových látek mladší osmnácti let. Systém školské primární protidrogové prevence je tak zajišťován školami, okresními a krajskými metodiky prevence. Hrubá (2006) zmiňuje, že škola je ideálním místem k organizaci cílené a profesionální výchovy k nekouření a k prevenci užívání alkoholu i ostatních drog. Základním principem protidrogové prevence ve školách je podle autora výchova dětí a dospívajících ke zdravému životnímu stylu, pozitivnímu sociálnímu chování a rozvoj a formování osobnosti studentů. Machová (2009) dodává, že značnou pozornost by měli pedagogové věnovat i tzv. skrytému kurikulu, to znamená normám a postojům, jež se studenti často naučí bezděčně uvnitř školy (od učitelů, spolužáků a ostatního personálu školy). V oblasti prevence užívání návykových látek může být totiž skrytá složka významnější než plánovaná. Kraus a Hroncová (2010) dodávají, že má škola prioritní postavení na poli prevence užívání návykových látek zejména z důvodů, že děti a dospívající tráví ve škole jednu čtvrtinu až jednu třetinu dne, v důsledku čehož lze očekávat, že škola výrazně ovlivňuje jejich životní styl a rozhodování. K prevenci kouření autoři uvádějí, že naprostou samozřejmostí je nekuřácké prostředí školy, dodržované bez výjimky jak studenty, tak i učiteli. Školní řády, které by stanovovaly odlišná pravidla pro studenty a učitele na území školy, odporují principům demokracie (Hrubá, 2006). Škola by měla zveřejnit zákaz kouření a přinášení alkoholu a jiných drog do prostředí školy a na akce, které škola pořádá, nejen mezi žáky, ale i jejich rodiče. Uvedený zákaz by měl být

soustavně prosazován. Postihy za jeho porušení by měly být předem dané, citelné ale nikoliv nepřiměřené (Nešpor, 1998, online). Je vhodné, když se na formulování pravidel nekuřáckého prostředí školy, zákazu kouření v jejím okolí a na školních akcích, podílejí nejen všichni pedagogičtí pracovníci, ale i zástupci z řad studentů, případně jejich rodičů (Hrubá, 2006). Škola by také měla zorganizovat systematický preventivní program, informovat žáky a studenty o tom, kde hledat pomoc a vhodně informovat rodiče, např. na třídní schůzce (Nešpor, 1998, online). Hrubá (2006) uvádí, že pedagogové mohou svým působením získat rodiče k jejich aktivní účasti na ovlivňování špatných návyků dospívajícího dítěte.

Vašutová (2005) uvádí, že škola má mimořádnou zodpovědnost za to, aby předcházela vzniku šikany a aby se s ním vyrovnala v případě, že se objeví. Podle autorky z výzkumů vyplývá, že až devadesát procent ředitelů škol nedokáže šikanu odhalit a neví, jak tento problém řešit. Učitelé by ji neměli popírat, ale sledovat atmosféru ve třídě. Šikana je jevem, který snižuje prestiž školy. Autorka však ve shodě s Dr. Kolářem dodává, že v nějaké formě šikana existuje na každé škole, avšak dobrá škola se pozná toho, že s ní bojuje. Žigová (2010) a Kyriacou (2005) uvádějí, že prevence šikanování začíná u působení školy na osobnost studentů a jejím cílem je rozpoznat příznaky osobních nebo sociálních problémů dětí a mládeže. Ve třídě je pak zapotřebí podporovat rozvoj pozitivních vztahů, učit studenty zvládat své emoce, rozvíjet kompetence k řešení konfliktů a usměrňovat chování studentů, aby měli dostatečné, přiměřené sebevědomí. Úkolem školy je také vychovávat studenty k osobní zodpovědnosti, apelovat na svědomí, empatii a slušnost a uznávání práv ostatních. Vašutová (2005) uvádí, že vhodnou cestou k prevenci šikanování je začlenění osobní, společenské a morální výchovy do učebních osnov. V prevenci šikany je ale kromě přímého působení na studenty důležité zaměřit se na školní prostředí. Je třeba změnit či nastavit jeho klima tak, aby šikanování bylo odsuzováno, aby pomáhat slabším bylo samozřejmostí a aby jak pedagogové, tak i studenti, dokázali známky šikany zachytit. To však vyžaduje, aby všichni vyvíjeli určité úsilí a aby zachycení šikany pro ně bylo důležitým úkolem. Na prevenci šikanování by se neměl podílet pouze jeden pedagog, ale nejlépe celý personál školy, studenti i jejich rodiče. Protože je složité správně zhodnotit rozsah šikanování, je vhodné, aby škola pravidelně situaci monitorovala pomocí anonymní ankety. Výsledky mohou pedagogy motivovat k tomu, aby situaci

začali aktivně řešit. Velmi důležitým bodem je pak stanovení pravidel, která jasně vymezují, jak se studenti mají chovat k sobě navzájem a jak se zachovat v případě, že se stanou svědky šikanování (Kowalski, et.al., 2008). Žigová dále uvádí, že velmi důležitým bodem v prevenci šikanování je vytváření prostoru pro pomoc obětem šikany, kterou by studenti měli nalézt u školního psychologa, výchovného poradce nebo někoho z pedagogů a ostatních zaměstnanců školy. Vašutová (2005) doplňuje, že pomoc nepotřebují jen oběti, ale také agresoři, kteří vyžadují odborné poradenství a dostatek příležitostí k tomu, aby uspokojovali své potřeby společensky přijatelnými způsoby. Autorka dále uvádí, že velmi důležité je také vymezení komunikačních cest, jimiž lze šikanu oznámit. Samozřejmostí je, že škola přirozeně studentům nabízí přátelské prostředí, s atmosférou přijetí a důvěry. Studenti by na škole měli najít někoho, komu důvěřují natolik, že by se na něj v případě, že se stanou obětí šikany, mohli obrátit (Kyriacou, 2005).

4 Škola

4.1 Definice pojmu škola

Škola je definována jako sociální instituce účelově vytvořená k realizaci svého základního úkolu, kterým je zajišťování řízené a systematické edukace. Podobně jako jiné sociální instituce plní i škola svá specifická poslání. Nejdůležitějším z nich je realizace různých edukačních funkcí. Specifické edukační funkce školy jsou tím, co ji odlišuje od ostatních sociálních institucí, v nichž také probíhá edukace – od rodiny, party, masových médií, církví (Průcha, 2013). Škola je jednou z typických společenských institucí a slouží k uspokojování socializačních potřeb společnosti (Havlík, Kořa, 2002).

4.2 Funkce školy

Škola, jako sociální instituce a místo, kde děti a dospívající tráví velkou část svého času, musí plnit určité funkce, které jsou od ní očekávány a jejich naplnění by mělo být její základní prioritou.

Škola má mezi výchovnými prostředky zvláštní význam (Kongregace pro katolickou výchovu, 1992). Škola přispívá k celkovému rozvoji jednotlivce. Poskytuje poznatky, informace a učí takové dovednosti, které by člověk nebyl schopen získat pouhou zkušeností ze života mimo školní prostředí. Škola je institucí, která formuje lidské bytosti. Snaží se formovat osobnosti mladých lidí dle určitých norem a hodnot. Tato výchovná funkce školy (Průcha (2013) tuto funkci nazývá funkcí personalizační) tvoří významnou součást procesu socializace. Výchovné procesy se vztahují k formování citů, charakteru a vůle, tedy k podpoře mravních stránek osobnosti. Vyznání, hodnoty a vztah ke všemu, co přesahuje individuální lidskou existenci, je považováno za základní výbavu jedince. Církevní školy pak kladou důraz na výchovnou složku a její nadpozemskou část, která směřuje k Bohu. Jestliže je hlavním cílem školy formování výchovných aspektů, pak jsou ostatní oblasti vzdělávání považovány za nástroj k dosažení výchovných cílů a jsou tak podřízeny vyšším potřebám, kterým škola slouží (Havlík, Kořa, 2002). „*Hierarchizace předmětů od výchovných ke vzdělávacím je typická pro školství církví a náboženských společností*“ (Havlík, Kořa, 2002, s. 98). Vzdělávací funkce školy pak spočívá v osvojování vědomostí a dovedností k tomu, je následně využít. Kvalifikační funkce oproti tomu vybavuje žáky a studenty znalostmi

a dovednostmi využitelnými k výkonu zaměstnání. Není totéž, co funkce vzdělávací, protože vzdělání jen částečně vytváří předpoklady pro profesní uplatnění. Škola rozvíjí schopnosti umožňující integraci nejen do školního prostředí, ale i do občanského života. Integrační funkce je však dána především tím, že škola přispívá k vytváření postojů a dovedností umožňujících sociální styk a komunikaci, učí žáky respektu k odlišnostem, individualitě druhých, komunikaci s nimi a uvádí mladé do politického a právního fungování státu (Havlík, Kořa, 2002; Průcha, 2013). Průcha (2013) pak zmiňuje i funkci socializační, kdy žáci a studenti získávají ve škole určité způsoby chování a názory, vytváří si představu o své vlastní osobnosti i osobnosti druhých a učí se zastávat různé životní role. Škola je ochranné zařízení, protože vede děti a mladistvé k hodnotám a ideálům, které jsou ve společnosti zastíněny špatnými příklady chování dospělých. Škola tak tedy garantuje dospívajícím lidem příznivé prostředí do doby, než jsou schopni být zodpovědní sami za sebe. Ochranná funkce školy je zakotvena i v právních normách. K ochraně patří znepřístupnění důvěrných informací o žácích a studentech, vytváření bezpečného prostředí a ochrana před rizikovým chováním. Škola je povinna řešit např. případy šikany a zajistit pomoc jejím obětem (Havlík, Kořa, 2002). Škola je také nástroj sociální politiky státu. Společnost si od školy žádá, aby připravila dospívající studenty na požadavky trhu práce a zajistila jim dostatečnou profesní přípravu. Zároveň se předpokládá, že snahou školy bude i **potlačování určitých návyků**, které se ve společnosti vyskytují, ale z hlediska sociální politiky jsou nepřijatelné (návyky na kouření, drogy) – **prevence rizikového chování**. Škola je současně instituce, která je součástí životního prostředí dětí. Škola je místem, kde děti vyrůstají a stávají se dospělými. Proto je důležité, aby škola byla prostorem, kde děti a mladiství nacházejí příjemné prostředí k životu (Průcha, 2013).

Funkce školy lze shrnout takto:

1. funkce výchovná, personalizační – jejím cílem je formování osobnosti (vlastností, citů, vůle, charakteru) dětí a dospívajících,
2. funkce vzdělávací – jejím cílem je vybavit žáky a studenty znalostmi a dovednostmi,
3. funkce kvalifikační – jejím cílem je vybavit mladé lidi znalostmi a dovednostmi důležitými pro budoucí kariéru,

4. funkce socializační – žáci a studenti získávají ve škole určité způsoby chování a názory, vytváří si představu o své vlastní osobnosti i osobnosti druhých, učí se zastávat různé životní role (Průcha, 2013),
5. funkce integrační – škola podporuje vytváření postojů a dovedností umožňujících sociální styk a komunikaci, učí žáky respektu k odlišnostem, individualitě druhých, komunikaci s nimi, uvádí mladé do politického a právního fungování státu,
6. funkce ochranná – škola dospívajícím garantuje příznivé prostředí a vede je k hodnotám a ideálům (Havlík, Kořa, 2002).

4.3 Druhy škol v České republice

Školy lze dělit dle několika hledisek. Průcha (2012) uvádí členění dle kritéria alternativnosti na školy standardní a alternativní. Standardní školy jsou školami státními, veřejně vlastněnými (veřejnými). Alternativní školy mohou být jak státní, tak i nestátní. Nestátními jsou pak soukromé školy a školy církevní. Autorce práce bylo doporučeno používat v práci místo pojmu státní školy uvedeného v názvu, veřejné školy, ačkoliv použití obou pojmů není chybou. Dle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání jsou druhy škol mateřská škola, základní škola, střední škola (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště), konzervatoř, vyšší odborná škola, základní umělecká škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky. Jedná se o dělení dle stupně. Školy mohou být členěny na státní (veřejné), soukromé a církevní také podle svého zřizovatele. První skupina škol může být zřizována krajem, obcí a dobrovolným svazkem obcí a také ministerstvy (Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem obrany, Ministerstvem vnitra, Ministerstvem spravedlnosti, Ministerstvem práce a sociálních věcí a Ministerstvem zahraničních věcí). Dále školy mohou zakládat registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno oprávnění zřizovat církevní školy (pak se jedná o církevní školy) a ostatní právnické osoby nebo fyzické osoby (pak se jedná o soukromé školy). Tato práce bude zaměřena na školy alternativní, zřizované církví, a to na školy střední, proto je třeba zmínit se alespoň krátce o cílech středního vzdělávání. Střední vzdělávání rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty, které žáci získali v základním vzdělávání, jež jsou důležité pro osobní rozvoj každého jedince. Vybavuje žáky obsahově širším

všeobecným vzděláním nebo odborným vzděláním spojeným se všeobecným vzděláním a také upevňuje jejich hodnotovou orientaci. Cílem středního vzdělávání je vytvořit předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné opatřování informací a celoživotní učení, pokračování v navazujícím vzdělávání a v neposlední řadě také pro přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti (MŠMT, 2015).

4.3.1 Církevní školství

„Povinnost výchovy se zvláštním způsobem týká také církve, nejen proto, že jí jako jedné z lidských společností je třeba přiznat schopnost poskytovat výchovu, ale hlavně proto, že má úkol všem lidem hlásat cestu spásy, věřícím zprostředkovat Kristův život a neustálou péči jim pomáhat, aby mohli dospět k plnému rozvinutí tohoto života“ (Kongregace pro katolickou výchovu, 1992, s. 3). Dle Kán. 800: § 1: *„Církvi přísluší právo zakládat a řídit školy jakéhokoliv zaměření, druhu a stupně“* (CODEX IURIS CANONICI). Toto právo potvrzuje i Školský zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Dle § 7 odst. 1 písm. e) zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností v platném znění patří právo zřizovat církevní školy podle zvláštního právního předpisu mezi zvláštní práva registrovaných církví a náboženských společností. Průcha (2012) uvádí, že v České republice zřizuje své mateřské, základní, střední a vyšší odborné školy a školská zařízení a střediska volného času církve římskokatolická, Českobratrská církev evangelická a další církve (Jednota bratrská, Adventisté sedmého dne, Židovská obec a další). V této práci bude věnována pozornost školám, jejichž zřizovatelem je církev římskokatolická. Dle Kán. 803: § 1: *„Katolická škola je ta, kterou řídí příslušná církevní autorita nebo veřejná církevně právní osoba nebo kterou za takovou uznala písemným dokumentem církevní autorita“* (CODEX IURIS CANONICI). Římskokatolická církev v současné době provozuje dvacet šest mateřských, dvacet tři základních a dvanáct středních škol, dále osmnáct gymnázií a šest vyšších odborných škol (ČBK, 2014, online).

4.3.2 Specifika církevních škol

Církevní neboli konfesní školy patří do skupiny nestátních alternativních škol. Jako alternativní se označují všechny školy, které se něčím odlišují od hlavního proudu standardních, běžných škol daného vzdělávacího systému. Odlišnost alternativních škol spočívá v jiných způsobech organizace výuky či školního života, v kurikulárních programech, a to v obsahu či cílech vzdělávání, v parametrech edukačního prostředí, ve způsobu hodnocení výsledků žáků, ve vztazích mezi školou a rodiči, školou a místní komunitou apod. Předpokládá se, že odchylka od standardu bude mít pozitivní dopad a bude přinášet vyšší kvalitu vzdělání, lepší výsledky vzdělání, příjemnější školní klima apod. Církevní školy jsou školy s dlouhou historickou tradicí, které se v různém počtu vyskytují v mnoha zemích světa. V České republice začaly znovu působit po roce 1989. Představují bezpochyby alternativu k běžným, standardním školám. Odlišnost církevních škol nespočívá jen v jejich zřizovateli, ale především v charakteristikách pedagogických a didaktických. Jednou z oblastí, kde se odlišnost projevuje, je oblast kurikulární. Liší se obsah a cíle vzdělávání. Církevní školy do svých vzdělávacích plánů zařazují předměty, které v běžných školách nevyučují. Jsou jimi latina, náboženství či křesťanská nauka. Často připravují své studenty na profese, na které běžné školy zapomínají, např. na charitativní, zdravotní a náboženskou činnost v sociálních a pečovatelských zařízeních, dále na práce v oblasti péče o církevní památky a jiné. Mnohé z církevních škol jsou školami speciálními, zaměřujícími se na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (Průcha, 2012).

4.3.3 Duchovní rozměr výchovy na církevních školách

Nejdůležitější rys církevních škol se týká ideologických principů výchovné činnosti. Jedná se o principy křesťanství, křesťanské etiky a kulturní tradice, křesťanského životního postoje. Dle Kodexu kanonického práva, části Učitelská služba církve, § 2: „*Vyučování a výchova na katolické škole musí se opírat o zásady křesťanského učení. Učitelé musí vynikat zdravou naukou a bezúhonným životem.*“ Podle dokumentu „*Katolická škola*“ lze školu definovat jako místo, kde se celkově formuje osobnost soustavným a kritickým osvojováním kultury. Škola vzdělává, aby vychovávala. Škola je totiž výsadním místem celkového zvyšování životní úrovně. Je tu proto, aby člověku umožňovala rozvíjet se, aby ho osvobodila od podmínek, které by mu mohly

zabraňovat v plně odpovědném lidském životě. Právě proto musí být škola výslovně založena na takovém výchovném programu, který usiluje o celkové povznesení osobnosti (Kongregace pro katolickou výchovu, 1977, online). Církevní školy kromě vzdělávací a výchovné funkce uvažují také o duchovním rozměru života a jejich snahou je jej u svých žáků i u učitelů přímo i nepřímo rozvíjet a podporovat. Jak zmiňuje spirituál jednoho z církevních gymnázií, církevní školy jsou svým posláním odlišné od státních škol. Jejich smyslem je zprostředkování křesťanských hodnot a ideálů. Ježíš Kristus a jeho učení je tedy neoddělitelnou hodnotou každé církevní školy. Výuka a výchova zde nesměřuje pouze k rozvoji intelektuálního rozměru člověka, ale i duševního a duchovního, kdy studenti nalézají soulad vědy a víry s vědomím, že věda a víra nejsou v rozporu, ale mohou se vzájemně obohacovat (Sekanina, 2014, online).

Náboženské, často přímo konfesijní směřování těchto škol je deklarováno různými způsoby. Křesťanské principy jsou zakotveny mezi proklamovanými cíli pedagogického působení církevních škol. Tyto cíle se realizují přímo ve vyučovacích předmětech, jimiž jsou např. náboženství, náboženská výchova, křesťanská etika, křesťanská nauka, zároveň je jejich plnění součástí celkového výchovně vzdělávacího působení. Obsah vzdělávání je však zcela specifický pro každou jednotlivou školu, proto působení skrze vyučovací předměty neplatí univerzálně. Na středních školách je obecně větší možnost zařadit do vzdělávacího plánu i předměty, které zprostředkovávají studentům křesťanské, duchovní, kulturní, etické a další hodnoty (Průcha, 2012). V dokumentu *Gravissimum educationis* je zmíněno, že záměrem katolických škol je, aby veškeré poznání, které student ve škole získá o světě, člověku a životě, bylo osvětleno vírou. Křesťanské hodnoty a postoje prostupují veškerým pedagogickým působením na žáky a studenty, proto není třeba omezovat vliv duchovního zaměření školy pouze na přímé vyučování několika křesťansky zaměřených předmětů. Duch evangelia a křesťanství by měly zcela pronikat životem každé křesťanské církevní školy, a to vždy a všude. Celkový život je na církevních školách stejný jako na školách veřejných, liší se však v podstatném bodě – církevní školy jsou zakotveny v evangeliu, ze kterého čerpají inspiraci a sílu. V souladu s tím se práce školy stává povinností, která je rozvíjena s dobrou vůlí, odvahou a vytrvalostí v obtížných situacích, s úctou k pedagogům, oddaností a láskou vůči spolužákům, upřímností, tolerancí a dobrotou ke všem (Kongregace pro katolickou výchovu, 1994, online).

Princip, že žádný lidský čin není morálně indiferentní před svědomím a před Bohem, se uplatňuje v každodenním životě škol. Studenti se v katolických školách učí překonávat individualismus a objevovat ve světle víry, že jejich úkolem je zodpovědně žít v přátelství s Kristem a být solidární k ostatním lidem. Jak uvádějí ředitelé církevních škol v odborné literatuře, podstatou křesťanské výchovy, která je rysem výchovné složky církevních škol, je Ježíš Kristus a směřování k naději. Desatero Božích přikázání se stává základem školních pravidel a řádu. Ve výchově není opomenuta ani skutečnost, že porušovat pravidla není správné jen proto, že jsou stanovena školním řádem, ale z důvodu, že se jedná o hřích. Cílem však není hrozit trestem, ale předkládat ideál, ke kterému je třeba směřovat. Na církevních školách se také uplatňuje propojení lidské kultury a víry. Věřící studenti a učitelé přijímají kulturu kriticky a tak, aby ji neoddělovali od víry. Církevní školy si pak kladou za cíl pomoci studentům odlišit a především odmítnout falešné hodnoty obsažené v kultuře, které ohrožují člověka a příčí se evangeliu. V dokumentu „Katolická škola“ je dále zmíněno, že církevní škola usiluje o výchovu mládeže k lidskosti a chce jí pomáhat k rozvíjení osobnosti. Církevní školy se stávají svou výchovnou funkcí místem integrální výchovy lidské osoby prostřednictvím jasného výchovného záměru, který svůj základ nachází v Kristu, a je zaměřený na vytváření syntézy mezi vírou, kulturou a životem (Kongregace pro katolickou výchovu, 1997, online). Na stránkách církevního gymnázia je pak shrnuto, že církevní školy plní odpovědný úkol pomáhat ve všech směrech osobnostního růstu člověka. Mladý člověk roste a rozvíjí se tělesně, každým studijním rokem nabývají jeho vědomosti a osobní schopnosti. Ale hlavní směr růstu je dán v mravní kvalitě jeho jednání, v rozlišování mezi dobrem a zlem, ve správném rozhodování a upevnění vnitřní svobody, v charakterové formaci a v růstu vztahu lásky k Bohu a k bližním. V tomto směru osobnostního růstu by právě církevní školy měly studenty oslovit (Sekanina, 2014, online).

Škola je dle církve v zásadě určena k tomu, aby se stala živým svědectvím Boží lásky mezi lidmi. Proto se může stávat prostředkem, jehož pomocí lze ve světle evangelia rozlišovat to, co je ve světě správné, pozitivní, co je naopak třeba pozměnit, a také může poukazovat na nespravedlnosti, jež je třeba překonat. V rámci svého poslání škola rozvíjí rozumové schopnosti, správné usuzování, uvádí do kulturního dědictví, ovlivňuje hodnotovou orientaci a vytváří přátelské prostředí, ve kterém

studenti mohou navázat nové vztahy a rozvíjet jimi své sociální dovednosti (Kongregace pro katolickou výchovu, 1992). Náboženský rozměr jako specifická charakteristika katolické školy se projevuje ve výchovném prostředí i v rozvoji osobnosti mladého člověka a je vyjadřován hodnotami, kterými mohou být slova, svátostná znamení, ale reflektovat jej může i atmosféra školy charakterizovaná přátelstvím, laskavostí, přijetím a upřímností. Díky těmto znakům poznají studenti onu jedinečnost školního prostředí. Podle dokumentu „*Náboženský rozměr výchovy v katolické škole*“ musí každý student při vstupu do školy poznat, že se nachází v prostředí protknutém vírou, láskou a svobodou. Církevní školy tímto usilují o vytváření společenství, které je založeno na pevných křesťanských zásadách. Na přechodu od školy – instituce ke škole – komunitě a utváření pozitivního školního prostředí, se podílejí dle deklarace všichni učitelé, vedení školy i její administrativní pracovníci, ale i rodiče studentů, s nimiž škola navazuje v rámci možností spolupráci (Kongregace pro katolickou výchovu, 1994, online).

4.3.4 Rozbor duchovního rozměru školního života na vybraných církevních školách

Jak již bylo zmíněno, církevní školy vzhledem ke svému poslání a charakteru nabízejí pro své žáky i duchovní rozměr školního života. Následující kapitola se zaměřuje na konkrétní projevy duchovního života na církevních školách. Informace byly čerpány z veřejně dostupných školních dokumentů, zejména ze školních řádů, které jsou umístěny na webových stránkách jednotlivých církevních škol. Zařazení křesťanských hodnot do života církevních škol se realizuje různou cestou a v různé míře. Některé církevní školy ve své webové prezentaci ani církevní charakter nezdůrazňují a specifika zde nejsou popsána. Text se proto zaměří na školy, jejichž duchovní zaměření je z webové prezentace patrné.

Na úvod kapitoly jsou přidány informace čerpané z literatury, která se věnuje církevnímu školství. Podle dostupného zdroje se žáci a studenti na církevní škole s vírou v nějaké formě jistě setkají. A zdaleka nejde jen o kříže, které upozorňují na to, kdo že je ve škole vlastně pánem. Křesťanství je na církevních školách zakomponováno do povinných i nepovinných předmětů i jiných oblastí školního života. Pravidelné bohoslužby či předměty s křesťanskou tematikou, například křesťanská etika v sociální práci nebo ve zdravotnictví či přímo výuka náboženství v samostatném předmětu, s tím

vším musí každý žák či student počítat jako s povinnou náplní studia na církevních školách. Školy však nemají právo a ani nechtějí zjišťovat, zda studenti skutečně věříci jsou nebo ne. Víra je osobní záležitostí každého člověka, proto ani na církevní škole nebude nikdo do víry nucen. Od studentů je však vyžadována náležitá úcta ke křesťanskému prostředí, k jeho zákonitostem a pravidlům. Studenti mají možnost se zúčastňovat mnoha duchovních aktivit, zpravidla vedených spirituálem školy. Církevní školy mohou být vybaveny také školní kaplí, která je určena k pořádání školních mší, které jsou běžnou součástí života škol.

Důraz na křesťanské zásady se na jedné z církevních škol objevuje ve školním řádu. Podle něj práva i povinnosti studentů školy, veškerá pravidla chování, normy jednání a mezilidské vztahy ve škole a na veřejnosti vycházejí z Desatera Božích přikázání. Školní řád dále samozřejmě respektuje a uznává principy humanity i demokracie a všechny platné normy České republiky. Podle ředitelky SOŠ žáci studují na škole dobrovolně, proto je třeba, aby si plně si uvědomovali specifika církevního školství. Z tohoto důvodu je žádoucí, aby se studenti řídili křesťanskými morálními zásadami, které mají všeobecnou platnost, aby za všech okolností jednali v duchu křesťanské etiky, účastnili se celoškolských mší svatých, a to s úctou a se základní lidskou slušností. Dále je nutné, aby studenti vyjadřovali náležitou úctu náboženským symbolům a nepropagovali chování, obřady a symboly, které zásadně křesťanství odporují (Hostašová, 2014, online). Žáci mají na možnost účastnit se slavení školních mší svatých ve školní kapli. Studenti, kteří jsou příslušníky jiné než římskokatolické církve a studenti bez vyznání mají právo nezúčastňovat se náboženských obřadů s výjimkou povinných celoškolských mší svatých, na kterých jsou přítomni jako tolerantní a kultivovaní účastníci obecné společenské události. Jak již bylo zmíněno, charakter školy se projevuje i v oblasti kurikulární. V předmětech s křesťanskou tematikou mají nevěřící žáci možnost vyjádřit svůj názor v neklasifikované diskuzi (Hostašová, 2014, online).

Jak zmiňuje spirituál církevního gymnázia, dobré školní klima je na škole vytvářeno pedagogy i studenty a stojí na základním, pevném kameni, kterým je Bůh. Prostředí školy pak popisuje jako místo plné tolerance, radosti, pokoje a pochopení (Sekanina, 2014, online). Na stránkách školy se dále dozvíme, že po celou dobu studia je vyučováno katolické náboženství, každý den je ve škole přítomen kněz, který je

ochoten studentům pomoci a poradit, v případě, že ho o to studenti požádají, ve škole jsou dvě kaple, ve kterých se každý den koná mše, zároveň zde probíhají přípravy na přijetí svátostí katolické církve (křest, svátost smíření, svaté přijímání, biřmování). Studenti mají možnost se scházet v různých společenstvích (ministranti, schola, biřmovanci atd.) nebo se zapojit do společenství živého růžence. Škola studentům nabízí i zážitkové víkendové pobyty s duchovním programem a pravidelné duchovní obnovy. Školní kaplan je přítomen nejen ve škole, ale bydlí přímo v budově domova mládeže, proto kontakt s ním není pro studenty ničím ojedinělým. Duchovní se podílí i na úvodním seznamovacím pobytu studentů prvních ročníků, které jsou určeny k prevenci šikanování, ale i na ostatních akcích školy. Na webových stránkách školy jsou popsána i očekávání školy ve vztahu k jejím studentům. Je žádoucí, aby se studenti podíleli na budování příznivé školní atmosféry a rozvíjeli ducha evangelia na škole, aby Ježíš Kristus byl Ten, kdo je na škole přítomen a podílí se na utváření společenství. Studenti by měli posilovat přátelské vztahy na škole, mít dobré srdce, pevný charakter a studijní výsledky odpovídající jejich nadání (Sekanina, 2014, online).

V průběhu návštěvy církevní školy měla autorka možnost zeptat se učitelů i studentů na vliv duchovního rozměru na chování studentů a možnosti jeho preventivního působení. Podle emailu od Petry Stejskalové (učitelka, Biskupské gymnázium Bohuslava Balbína Hradec Králové) ze dne 28. prosince a ústního sdělení od Ivany Kvitové (metodička prevence, Biskupské gymnázium Ostrava) dne 17. prosince více než přímý duchovní rozměr a aktivity s ním spojené působí příznivě celková atmosféra školy, rodinné prostředí a individuální přístup ke studentům. Email je citován v příloze této práce.

5 Rizikové chování z pohledu zřizovatele církevních škol - katolické církve

Církev zaujímá své specifické místo na poli výchovy dětí a dospívajících. Ve vazbě na církevní školství, které bylo popsáno výše, se nabízí i otázka, jak na problematiku rizikového chování nahlíží církev, která je zřizovatelem škol, kterým se tato práce věnuje. Nejznámějším souhrnem pravidel, podle kterých by člověk měl jednat, je Desatero. Desatero není omezováním svobody člověka, ale je prostředkem k tomu, aby člověk našel svou cestu životem (Benedikt XVI., 2009). Právě o hledání životní cesty hovoří církev v souvislosti s rizikovým chováním dospívajících.

V dokumentu „*Náboženský rozměr výchovy v katolické škole*“ se uvádí, že i přes rozmanitost životních podmínek se mladí lidé vyznačují společnými znaky, kterých by si vychovatelé měli všimnout (Kongregace pro katolickou výchovu, 1994). Situace současnosti není pro mladé příznivá. Zaznamenává se vysoké procento úmrtnosti mezi adolescenty, hrozby násilím, masivní šíření drog, které otrásá až do nejhlubších kořenů mladými lidmi dneška. V důsledku této situace se hovoří o „*vykořeněné mládeži*“ (Benedikt XVI., 2009, s. 101). Mnozí mladí žijí dle církve ve velké nestabilitě. Většina mladých lidí hledá sama sebe a neumí se ustálit, neustále něco zkouší. V záplavě různých informací, ale s malou formací, si připadají ztraceni, mají strach ze své budoucnosti, cítí úzkost před úkoly a kladou si otázky po svém bytí. Někteří mladí lidé dle církve jakoby neměli vůli žít, v něco věřit, klást si velké cíle a snažit se je uskutečnit, doufat (Benedikt XVI., 2009). Jsou to mladí lidé, kteří jakoby se cítili nadbyteční ve světě a v životě, téměř na svůj život rezignují. Jsou tísněni starostmi z nejistoty vlastní budoucnosti. Tato nejistota je následně příčinou faktu, že se dospívající snadno nechají „*svést k anarchii lidských hodnot, nyní odloučených od Boha a výlučně přivlastněných člověku*“ (Kongregace pro katolickou výchovu, 1994, str. 4). Mladí lidé jsou nuceni čelit mnoha potížím společnosti, jež je zbavena hodnot a potřebných jistot. Často jsou zraněni životem, ovlivněni osobní nezralostí, kterou zapříčiňují vše dovolující a mravně uvolněný styl výchovy, rodinná prázdnota a negativní, často ubližující životní zkušenosti. Pro mnoho mladých lidí je pak rizikové chování, ať už se jedná o násilné postoje, užívání alkoholu a jiných návykových látek a mnoho dalších forem, nevyhnutelným východiskem a únikem z obtížné situace. Je také důkazem nerovnováhy. Problémy, které zatěžují svět mladých lidí, odhalují i v nových

generacích naléhavé otázky o významu existence a dokazují, že nelze v člověku potlačit otázku po smyslu života (Benedikt XVI., 2009). „*Není málo těch, kteří nedokáží najít smysl života a ve snaze uniknout samotě, utíkají k alkoholu, drogám, erotice, esoterickým zážitkům apod. Křesťanská výchova má na tomto poli velké poslání, které má rozvinout vzhledem k mládeži: pomoci mladým dát smysl jejich životu*“ (Kongregace pro katolickou výchovu, 1994, s. 4). Překonávání osobních i společenských problémů vede ke krizi naděje, kterou lidská duše hledá. Nadějí může být jen Bůh, který člověku daruje to, čehož sám není schopen dosáhnout. Jedním z hlavních důsledků odklonu od Boha je společenský zmatek, spojený se samotou a narůstajícím násilím. Vzdalování se od křesťanských hodnot a od Boha přechází často do celkové náboženské indiferentnosti. Církvi se pak nabízí otázka, zda se jisté formy chování mládeže nemohou vysvětlovat jako náhrady k zaplnění náboženské prázdnoty, např. se může jednat o rizikové sexuální chování, užívání návykových látek, či hledání opory v nových náboženských hnutích atd. Jan Balík (2006) zmiňuje, že mladí lidé ještě nemají schopnost kritického rozlišení toho, co je pravé a dobré, od toho, co jim není. Dle Jana Pavla II. již nemá dobro a zlo svůj pravý význam. Dobro znamená to, co je aktuálně líbivé nebo užitečné, zlo znamená to, co odporuje našim přáním. Každý proto má svůj subjektivní systém hodnot (Balík, 2006). Ne vždy mají dospívající náboženské a morální základy, které by jim umožnily zaujmout správný postoj, nezávislý na rozšířeném obecném mínění a zvycích. Obraz pravdy, dobra a krásy je tolikrát tak zamlžen, že mladí nevědí, jak se ve světě orientovat. Pokud věří ještě v nějaké hodnoty, nejsou přesto schopni je uspořádat (Kongregace pro katolickou výchovu, 1994, online).

Církev také zmiňuje vliv procesu globalizace, zrychlování životního tempa, zvyšování nároků na člověka a především upozorňuje na roli masových médií. Mladí lidé dnes přicházejí do kontaktu se sdělovacími prostředky již od prvních let života. Církev zmiňuje, že mládež je překotně informována o všech oblastech života, aniž by byla schopna se v informacích správně vyznat. Jan Balík upozorňuje, že veřejné mínění považuje za normální takové modely chování, které se neshodují s tím, jak život vytvořil Bůh. Ať se jedná o nabídky spojené se snahou o vlastní úspěch, s konzumem, pudovostí nebo o scestné spirituální proudy, nakonec se dle autora pozná, že člověka dovedou k samotě a prázdnotě. V důsledku špatného vzoru pak dle autora mladí lidé experimentují s rizikovým chováním, např. s návykovými látkami. Násilí, ponižování,

užívání drog, rasismus, ale i chudoba či chybějící rodinné zázemí ničí životní perspektivy a sny dospívajících a papež pak situaci člověka ohroženého těmito problémy označuje jako temnotu srdce. Dle papeže Benedikta XVI. jsou drogy, násilí, alkohol, degradace sexu, vyskytující se v médiích často jako zábava, nejevidentnějšími příklady zranění sociálního prostředí. I papež uznává, že se někdy drogy, alkohol, zapojení se do kriminálního chování nebo sebepoškozování, lidem mohou jevit jako jediné východisko z obtížné či nepřehledné situace (Benedikt XVI., 2009).

I u lidí, kteří jsou ohroženi svými životními podmínkami, existuje touha po pravé lásce, kterou podle papeže člověk získá od Boha. V každém lidském srdci, navzdory všem potížím, je žízeň po Bohu. Tato žízeň se projevuje i ve světě drog. Člověk se snaží rozšířit prostor svého života, zažít něco nového, poznat nekonečno. Droga je však lží a zradou, protože život nerozšiřuje, ale ničí. Pravá je ta žízeň, která obrací člověka k Bohu a vede ho, aby se vydal na cestu k němu (Benedikt XVI., 2009). Užívat drogy je hříchem, protože silně poškozují zdraví, což znamená provinění proti životu, který byl člověku darován Bohem. Autor Jan Balík také uvádí, že rizikové chování může být důsledkem obav z vlastní svobody a projevem podléhání vlivu okolí ve snaze zásadně se neodlišovat. Člověk se pak, v případě užívání návykových látek, stane otrokem sebe samého. Jedná se o útěk od zodpovědnosti a o ztrátu vlastní svobody v jednání. Všechny stavy, při kterých člověk vědomě ztrácí sebekontrolu a sebeovládání, v opojení návykovými látkami, jsou ztrátou svobody a především také lidské důstojnosti. Podle papeže Benedikta XVI. je však třeba mít na paměti, že toto nelze zaměňovat se střídmým, rozumným a vědomým užíváním prostředků, které přinášejí požitky (Benedikt XVI., 2011). Závislost pak autor Jan Balík (2006) popisuje jako zvyk, který se stane tak silným, že utlumuje rozum spolu se svědomím a přivádí člověka k opakování rizikového chování. Člověku pak vládne jeho špatně vychované já a jen obtížně se ze situace vymaňuje. Drogy navíc poškozují zdraví nejen samotného uživatele, ale působí i škody lidem v jeho okolí.

Kromě vlivu médií a změn životního způsobu tak církve varuje i před tím, že mnozí mladí lidé žijí v prostředí chudém na vztahy, a trpí proto samotou nebo nedostatkem lásky. Dle církve je samota a povrchnost vztahů všeobecným problémem lidstva, který často vede k potížím. U mladých lidí lze dle církve pozorovat více než jindy smutek, který může svědčit o narušených vztazích rodinných, i společenských.

Papež Benedikt XVI. dále poznamenává, že příčiny problémů ve společnosti, především pak v mezilidských vztazích (ve vazbě na rizikové chování se jedná o šikanu) spočívají v „otrávené lidské mentalitě“, která se projevuje i tím, že se s člověkem zachází jako se zbožím. Tím se utvrzuje necitlivost srdce, které ignoruje lidskou důstojnost, jež každému člověku byla darována Bohem (Benedikt XVI., 2009). Šikana je pak zahrnuta v pátém přikázání „*Nezabiješ*“. Vztahuje se totiž nejen na fyzickou, ale i na psychickou integritu člověka. Každý člověk má nedotknutelnou důstojnost. Právo na život a lidskou důstojnost tvoří jeden celek a jsou neodmyslitelně spojeny. Člověka je možno dohnat k smrti nejen fyzickým, ale i duševním násilím, což Desatero označuje za provinění proti posvátnosti života. Páté přikázání rovněž zahrnuje i navádění na zlo s použitím násilí, které považuje za smrtelný hřích (Benedikt XVI., 2011).

Církev zdůrazňuje, že v každém případě je v zájmu škol posoudit chování mladých a poznat, co si myslí, jak žijí a jak se ve světě orientují. Autor Jan Balík také zmiňuje, že ač jsou mladí lidé kritizováni za své chování, odpovědnost za něj nenesou pouze oni sami, ale především dospělí. Vychovatelé dětí by neměli těmto jevům pouze přihlížet, ale snažit se vyhledávat jejich příčiny. Nedostatky se objeví pravděpodobně v rodinném prostředí, ale církev míní, že je možná na vině i nedostatečná nabídka od církve. „*Křesťanská formace dětí a formace v dospívání nestačí vždy zvládnout útoky prostředí. Možná by měla být často volána k odpovědnosti i samotná katolická škola*“ (Kongregace pro katolickou výchovu, 1994, s. 5). Přesto je církev optimistická a tvrdí, že existují mnohé aspekty pozitivní i velmi slibné. V katolické škole, jako ostatně i ve školách jiných, se mohou nacházet mladí, kteří nevykazují žádnou z rizikových forem chování. Za protektivní faktor lze dle církve označit ideální rodinné prostředí, podporované církevním společenstvím a školou. Jde o komplex podmínek, které se na chování dětí a adolescentů podílejí. Existují také mladí, kteří mají své hodnoty pevně ukotveny a právě v evangeliu objevují odpovědi na svůj neklid. Jiní, pokud překonali krizi indiference a pochybností, se přibližují křesťanskému životu a jeho hodnotám a pravidlům. Tyto pozitivní skutečnosti jsou pro církev znamením naděje, že správné uspořádání životních hodnot může mladým pomoci na jejich nelehké cestě dospíváním a při hledání sebe sama (Kongregace pro katolickou výchovu, 1994, online).

5.1 Církevní školy v roli protektivního faktoru rizikového chování žáků a studentů

Na základě již zmíněných informací o prevenci rizikového chování na úrovni školy lze vymezit oblasti, ve kterých by školy zřizované církví mohly oproti školám jiných zřizovatelů dosahovat příznivějších výsledků. Jedním z předpokladů pro vyšší úspěšnost církevních škol je důraz na výchovnou složku edukace, jež byl již zmíněn v kapitole věnující se funkcím školy a specifikům církevních škol. Upřednostnění výchovné složky by mohlo mít vazbu na výskyt rizikového chování u žáků a studentů církevních škol. Výchovná složka je navíc obohacena o duchovní rozměr prostředí. Církevní školy zahrnují do svého školního řádu důraz na křesťanské mravní zásady, křesťanství pak vytváří celkovou atmosféru školního života. V kapitole o duchovním rozměru již bylo zmíněno, že studentům vybrané církevní školy ukládá školní řád povinnost respektovat křesťanský charakter školy. Dále je žádoucí, aby se studenti řídili křesťanskými zásadami, jednali za každých okolností v duchu křesťanské etiky a nepropagovali chování, které zásadně odporuje křesťanství. Takovým chováním může být i rizikové chování. Mimo přímý vliv církevní školy je možné předpokládat, že právě tento typ školy budou volit spíše studenti věřící. Z kapitoly o protektivních faktorech v prevenci rizikového chování již víme, že právě náboženské vyznání k nim také patří. Je třeba upozornit, že následující poznatek se sice netýká přímo církevních škol, avšak známý autor věnující se problematice závislosti na návykových látkách, popisuje ve své knize roli církví, duchovních společností a sdružení při pomoci s problémy s alkoholem a drogami. Uvádí, že v dobře vedené duchovní společnosti najde mladý člověk společnost lidí, kteří většinou užívání jakýchkoliv návykových látek odmítají (Nešpor, 2004).

Z kapitoly o úloze školy v prevenci užívání návykových látek a šikany již víme, že významné je též skryté kurikulum, kdy studenti bezděčně přejímají normy, hodnoty a postoje od spolužáků, učitelů a dalších zaměstnanců školy. Křesťanský charakter škol by mohl skryté kurikulum významně pozitivně ovlivnit. U šikany bylo zmíněno, že je důležité působit na mravní složku osobnosti, apelovat na svědomí, slušnost, úctu k ostatním, učit studenty uznávat práva ostatních a formovat takové postoje, které odmítají ubližování druhým. Právě církevní školy uvádějí, že utváření mravních hodnot, pomoc v rozlišování mezi dobrem a zlem, charakterová formace, důraz na slušnost

a rozvoj osobnosti studentů, včetně snahy o jejich duchovní růst, jsou jejich prioritou. V tomto bodě primární prevence rizikového chování by oproti jiným školám měly vykazovat vyšší úsilí, které by mohlo vést i k dosažení lepších výsledků. Dále je třeba zopakovat, že vliv může mít i oblast kurikulární. Církevní školy nabízejí oproti jiným školám i předměty, do kterých je problematika rizikového chování zahrnuta, příp. předměty mohou působit pozitivně na rozvoj charakteru studentů (např. křesťanská etika). Podle samotných studentů i jejich učitelů, kterých se autorka práce dotazovala na specifika školy a možnost vlivu duchovního rozměru, je důležitá především atmosféra školy, její přátelské a vlídné prostředí, které se projevuje i v chování studentů.

Církevní školy skutečně jsou považovány za školy nabízející prostředí, které je výrazně méně zatíženo rizikovým chováním studentů, jak lze usuzovat dle několika zdrojů. Rodiče ve snaze ochránit své dítě vidí v církevní škole naději, že dítě zde bude v bezpečí. Jedná se o předpoklady, které podle metodiček prevence z církevních škol nebyly dotazníkovým nebo jiným šetřením dokázány. Navíc, údaje pochází z různých let, proto je jisté, že spolu se studenty se stav na školách může měnit. K výskytu rizikového chování na církevních školách lze nalézt následující předpoklady:

„Církevní školy jsou známé výrazně nižší kriminalitou a menšími problémy s drogami“ (Husník, 2005, online).

„Nevěřící volí církevní školu hlavně kvůli bezpečnému prostředí. Církevní školy jsou zajímavou množinou. I rodiče bez víry častokrát raději strpí náboženství jako předmět anebo pravidelné mše, kterými jejich dítě povinně projde, jen aby se vzdělávalo v prostředí, které prakticky nezná drogy ani šikanu“ (Husník, 2012, online).

„Církevní školy jsou školy s nálepkou místa bez drog a bez šikany, s obětavými učiteli a individuálním přístupem k žákům“ (Husník, 2012, online).

„V neposlední řadě se snažíme na našich školách vytvářet bezpečné prostředí. Samozřejmě je naivní očekávat, že by se šikana, drogy a ostatní formy rizikového chování škole vyhnuly jen proto, že je církevní, ale představují naprostou marginálii. Na podobné věci jsme citliví, a pokud se problém vyskytne, snažíme se ho razantně řešit už v zárodku. Kromě zákonem předepsaných pozic preventisty rizikového chování a výchovného poradce máme navíc spirituála školy, za kterým studenti mohou se svými problémy přijít a poradit se s ním“ (Vojáček, 2012, s. 8-9).

„Církevní školská zařízení nabízejí vzdělání i výchovu. Rodiče na církevních školách očekávají bezpečnější prostředí pro své děti“ (Vavříková, 2012, s. 6).

„Není tady šikana. Ve třídním kolektivu jsou žáci k sobě tolerantní, je mezi nimi větší soudržnost než na běžných státních školách, nevylučují ze svého kolektivu někoho kvůli materiálním či jiným odlišnostem“ (Vašulková, 2011, s. 96).

„Velkou skupinu tvoří rodiče, kteří očekávají, že na církevní škole bude méně objektivních rizik pro jejich děti než na škole veřejné: drogy, alkohol, šikana, rasismus...“ (Bekárek, 2003, s. 11).

„Gymnázium učí také slušnosti. Od jiných se odlišuje tím, že klade důraz na slušnost, křesťanské mravní hodnoty, jakými jsou např. láska, vzájemná úcta i pochopení mezi lidmi“ (Košťák, 2001, s. 8).

„Nevěřící studenti slyší o duchovních hodnotách, věřící se naopak dostávají do světského života realit. Ve výuce a celkové výchově se klade větší důraz na základní křesťanské hodnoty, vzájemnou úctu mezi lidmi a mravní a morální zásady (Košťák, 1998, s. 7).

Výše zmíněná tvrzení zmiňují nejen předpoklad nižšího výskytu rizikových forem chování, ale také důraz na rozvoj mravních hodnot, slušnost a morální zásady. Jak lze vyčíst i ze samotných sdělení, slova „očekávají“ naznačují, že tato tvrzení nemají konečnou platnost. Navíc, na výskyt šikany na křesťanských školách mají odborníci jiný názor, než jaký zde uvádějí ředitelé církevních škol. Zda jsou výše napsaná tvrzení realitou a zda se hypotéza o tom, že církevní školy jsou školami s nižším výskytem rizikového chování, skutečně potvrdí, má vypovědět dotazníkové šetření, jehož výsledky prezentuje praktická část této práce.

Praktická část

6 Úvod a cíl praktické části práce

Praktická část práce navazuje na rozpracování problematiky rizikového chování u studentů středních škol v předcházející – teoretické části práce. Jsou zde prezentovány výsledky výzkumného šetření, které bylo zaměřeno na jevy popsane v teoretické části práce. Cílem praktické části bakalářské práce bylo ověřit, zda se církevní školy prokáží jako protektivní faktor v prevenci rizikového chování, a to porovnáním výskytu vybraných forem rizikového chování na škole veřejné a církevní. K dosažení výsledku bylo užito dvou dotazníků – dotazníku pro studenty škol a jejich učitele. Pohled obou skupin respondentů je důležitý z hlediska možnosti porovnání.

7 Metodologie výzkumu

Vymezení výzkumného problému

Problematika výskytu rizikového chování je v dnešní době aktuálním tématem, stejně tak jako jeho prevence. Diskutuje se o tom, kdo za ni nese největší zodpovědnost. Škola je jedním z činitelů, jež hrají v prevenci důležitou roli, ať už jde o vliv přímého preventivního působení v rámci preventivních programů a aktivit, tak i o působení učitelů a skupiny spolužáků. Z tohoto důvodu právě volba školy může být z pohledu rodičů krokem k zajištění bezpečí pro jejich dítě. Církevní školy jsou školami, jejichž prioritou je formování mravní stránky osobnosti studentů, výchova charakteru a v neposlední řadě vytváření bezpečného prostředí. Cílem práce bylo zjistit, zda se církevní školy prokáží jako protektivní faktor prevence rizikového chování či nikoliv. Položeny byly proto základní otázky: Jsou církevní školy školami s nižším výskytem rizikového chování? Uvědomují si studenti škol církevních působení školy na jejich chování ve větší míře než studenti ze škol veřejných? Dbají učitelé církevních škol na prevenci rizikového chování více než učitelé ze škol veřejných?

Stanovené hypotézy

Stanoveny byly následující hypotézy:

H1: Studenti škol církevních zaujímají k rizikovým formám chování odmítavější postoj než studenti škol veřejných.

Za rizikové formy chování zde považujeme souhrnně užívání alkoholu, kouření cigaret, užívání marihuany a šikanu. Tato hypotéza byla stanovena na základě informací

v teoretické části práce, kdy důraz na výchovnou složku edukace a formování mravních stránek osobnosti a křesťanský charakter školy mohou vést k vytvoření takových postojů, které odmítají rizikové formy chování. Bylo zmíněno, že církevní školy si kladou za cíl pomoci studentům odlišit a především odmítnout falešné hodnoty obsažené v kultuře, které ohrožují člověka a příčí se evangeliu a pomoci rozlišovat mezi dobrem a zlem (Sekanina, 2014, online). Machová (2009) uvádí, že velmi důležité je i tzv. skryté kurikulum, to znamená normy a postoje, jež se studenti často naučí bezděčně uvnitř školy (od učitelů, spolužáků a ostatního personálu školy). Křesťanské zaměření církevních škol je s uznáváním rizikového chování ve značném rozporu.

H2: Studenti škol církevních uvádějí zkušenost s návykovými látkami méně často než studenti ze škol veřejných.

Za návykové látky zde považujeme alkohol, tabák ve formě cigaret a marihuanu. Z kapitoly o protektivních faktorech již víme, že na úrovni osobnostních charakteristik najdeme rozvinuté morální vědomí a náboženské vyznání. K protektivním rodinným faktorům patří náboženské vyznání rodičů. (Nevoralová, Charvát, 2012). Církevní školy kladou důraz na rozvoj mravních stránek osobnosti a je zde předpoklad, že zastoupeni zde budou věřící studenti a studenti z věřících rodin, proto lze vyvodit tuto hypotézu.

H3: Studenti škol církevních uvádějí přítomnost ve škole po požití návykových látek méně často než studenti ze škol veřejných.

Opět, za návykové látky považujeme alkohol, tabák ve formě cigaret a marihuanu.

H4: Studenti škol veřejných uvádějí výskyt šikany ve třídě, zatímco studenti škol církevních ne.

Podle teoretické části, kapitoly o církevních školách v roli protektivního faktoru nabízejí církevní školy „prostředí, které prakticky nezná drogy ani šikanu“ (Husník, 2012, online). Spirituál církevního gymnázia uvádí, že atmosféra na škole je charakteristická přátelstvím, přijetím, důvěrou, tolerancí, pokojem a pochopením (Sekanina, 2014, online). Tyto předpoklady vedly ke stanovení předcházejících dvou hypotéz.

H5: Studenti škol církevních škol zastávají častěji názor, že škola je bezpečným místem než studenti škol veřejných.

Z teoretické části víme, že snahou církevních škol je vytvářet bezpečné prostředí a že i nevěřící volí církevní školy právě z důvodu jejich bezpečnosti. Lze proto předpokládat,

že i sami studenti budou svou školu za bezpečnou považovat, zatímco studenti škol veřejných ne.

H6: Studenti škol církevních častěji uznávají, že škola plní také výchovnou funkci než studenti ze škol veřejných.

Podle teoretické části církevní školy kladou důraz na výchovnou složku edukace, která je navíc obohacena duchovním rozměrem, proto lze předpokládat, že jejich studenti budou působení školy na své chování více vnímat.

H7: Učitelé církevních škol kladou častěji důraz na výchovnou složku pedagogické práce než učitelé škol veřejných.

Důraz na výchovnou složku edukace na církevních školách byl zmíněn v teoretické části práce. Upřednostnění výchovné složky edukace může mít vazbu i na eliminaci výskytu rizikového chování.

H8: Učitelé škol církevních si více všímají projevů šikanování než učitelé ze škol veřejných.

V kapitole „Církevní školy v roli protektivního faktoru prevence rizikového chování“ je zmíněno, snahou církevních škol je vytvářet bezpečné prostředí, navíc je zde kladen důraz na individuální přístup ke studentům. Lze proto předpokládat, že učitelé ze škol veřejných budou rizikovému chování věnovat větší pozornost než učitelé ze škol veřejných.

7.1 Výzkumné metody

K dosažení výsledku bylo užito metody dotazníku, a to ve dvou modifikacích – dotazníku pro studenty škol a pedagogické pracovníky – zejména třídní učitele a metodiky prevence. Dotazník je efektivní metodou kvantitativního šetření, jenž umožňuje získání vysokého počtu respondentů. Otázky v dotaznících byly sestaveny vlastní konstrukcí, s využitím standardizovaného dotazníku HBSC (pro část užívání návykových látek). Dotazníky byly zadávány jako anonymní. V obou dotaznících byly použity položky s otázkami zavřenými, otevřenými a hodnotící škály. Výzkum byl realizován na veřejných a církevních školách. Oslovovány byly střední školy, a to jak gymnázia, tak i střední odborné školy. Vybírány byly školy se stejným oborem vzdělávání. Jednalo se o obory pedagogické, zdravotnické, s ekologickým zaměřením a obor sociální činnost.

7.1.1 Dotazník pro studenty

Dotazník zadávaný studentům se skládal z několika částí. Vstupní část seznamovala respondenty s účelem dotazníku a se způsobem vyplňování. Na školách, kde byl výzkum proveden osobním zadáváním dotazníků, byl způsob vyplňování otázek vysvětlen autorkou práce a studenti měli možnost se v průběhu vyplňování na cokoli zeptat. I z tohoto důvodu bylo osobní zadání dotazníku efektivnější a výhodnější pro obě strany. Základní řešený problém, zda se církevní školy prokáží jako ochranný faktor v prevenci rizikového chování, byl v dotazníku rozpracován do několika oblastí. Zaměřen byl na formy rizikového chování, jež byly popsány v teoretické části práce, tedy na užívání návykových látek a šikanu. V první, úvodní části se dotazník věnoval postojům studentů k rizikovému chování. Jejím cílem bylo především seznámit studenty s tématem dotazníku, vytvoření představy o tom, čeho se bude týkat. V další části se otázky zaměřily na výskyt rizikového chování. V této části byl využit dotazník mezinárodně užívané studie HBSC. Otázkami byla zjištěna zkušenost s látkami, jejich užívání v současné době a také vlastní sebehodnocení v případě, že student látku požívá. Zařazeny byly i vlastní položky, které zjišťovaly užívání návykových látek před, v době nebo následně po ukončení školního vyučování. Zvolena byla jak přímá otázka na respondenta, tak i v další části dotaz na výskyt jevů v celé škole, protože je pravděpodobné, že přiznání k tomuto chování může být i přes anonymitu pro studenty problém a že otázku zaměřenou na výskyt užívání návykových látek (zejména kouření cigaret před školní budovou) na celé škole zodpoví snáze. Navíc bylo touto formou možno získat informaci o celkovém stavu na škole. Další oblastí, jež byla v práci popsána a zkoumána, je šikana. Položky byly formulovány záměrně ve třetí osobě jednotného čísla, aby se respondenti nebáli uvést, že obětí šikany se stali oni sami. Přidána byla i otázka, která ověřovala důvěru ve schopnost pedagogů šikanu rozpoznat, pokud by k ní ve třídě došlo. V případě, že studenti šikanu uvedli, pomohla tato otázka zároveň ověřit, zda někdo ve škole o situaci již ví, nebo ne. Poslední část dotazníku, jejíž název by mohl být „rizikové chování a škola“, tvoří výroky, kde studenti určovali, do jaké míry souhlasí s tvrzeními, jež jsou zaměřeny na zhodnocení funkcí školy, na výskyt rizikového chování v jejím prostředí a celkovou školní atmosféru.

7.1.2 Dotazník pro učitele

Vzhledem k prvotním obavám z malého počtu respondentů z řad studentů se autorka rozhodla práci obohatit o dotazník pro učitele škol. Byl zaměřen na postoje učitelů k úloze školy v prevenci rizikového chování. Dále v dotazníku pedagogové zodpovídali otázky zaměřené na výskyt rizikového chování na škole, kde působí. V dotazníku pro studenty byly i položky, jimiž se zjistila důvěra v pedagogy. Získané údaje od studentů a učitelů autorka práce následně porovnávala. Dotazník byl vyplňován třídními učiteli a metodiky prevence/výchovnými poradci z daných škol. Celkově se zúčastnilo padesát dva učitelů.

7.2 Soubor respondentů

Oslovovány byly střední školy a šetření proběhlo v prvních a druhých ročnících. Respondenty tak byli studenti věkových kategorií patnáct, šestnáct a sedmáct let, tedy studenti nedospělí, a dále učitelé ze zvolených gymnázií a středních odborných škol. Z celkového počtu třiceti čtyř oslovených škol se do šetření oficiálně zapojilo šestnáct škol. Celkový počet respondentů činil osm set osmdesát šest. Z řad studentů dosáhl počtu osm set třicet čtyři, z toho do výzkumného vzorku bylo zařazeno shodně po tři sta padesáti třech z církevních škol a ze škol veřejných (celkově tedy sedm set šest respondentů). Čtyři sta šest studentů bylo z gymnázií a tři sta ze středních odborných škol. Z vybraného vzorku dotazník zodpovědělo tři sta osmdesát čtyři dívek a tři sta dvacet dva chlapců. Tři sta dvacet šest studentů bylo z prvního ročníku, tři sta osmdesát z druhého ročníku. Dvě stě sedmdesáti osmi respondentům bylo v době vyplnění dotazníku patnáct let, dvě stě šedesáti pěti šestnáct let a sto šedesáti třem sedmáct let. Celkový počet zúčastněných učitelů byl padesát dva, dvacet šest ze škol církevních a dvacet šest ze škol veřejných. Rozdělení respondentů podle škol, věku a pohlaví prezentují tabulky na další stránce.

Tabulka 1: Soubor respondentů - škola a ročník

<i>Školy</i>	<i>Gymnázia</i>	<i>SOŠ</i>	<i>Studenti</i>	<i>Studentů z gymnází</i>	<i>Studentů ze SOŠ</i>	<i>1. ročník</i>	<i>2. ročník</i>
<i>Církevní školy (8)</i>	4	4	353	203	150	165	199
<i>Veřejné školy (8)</i>	4	4	353	203	150	161	181
<i>Celkem (16)</i>	8	8	706	406	300	326	380

Tabulka 2: Soubor respondentů – pohlaví a věk

<i>Školy</i>	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>
<i>církevní</i>	149	242	141	162	84
<i>veřejné</i>	173	142	137	103	79
<i>celkem</i>	322	384	278	265	163

7.3 Charakteristika místa a průběhu výzkumu

Byly zvoleny dva způsoby realizace výzkumu Prvním bylo osobní zadávání tištěné verze dotazníku přímo ve školách, popř. i mimo školní prostředí. Další možností byla online verze dotazníku, která byla vytvořena v aplikaci Survio. Osloveným školám se autorka práce snažila vyjít vstříc a přizpůsobit se jejich možnostem. Některé školy nabídly účast na online formě dotazníku, některým vyhovovala verze tištěná. V online verzi bylo získáno celkem tři sta padesát respondentů a v tištěné verzi celkem pět set třicet šest respondentů. Z toho studentů bylo v online verzi zapojeno tři sta dvacet čtyři a učitelů dvacet šest. Tištěnou verzi dotazníků vyplnilo pět set deset studentů a dvacet šest učitelů. Ze zařazeného vzorku sedmi set šesti studentů odpovědělo v online verzi dvě stě sedmdesát šest studentů, tištěnou verzi vyplnilo čtyři sta třicet studentů. V online verzi byly otázky doplněny nápovědou, aby nedošlo k nedorozumění. Při zadávání dotazníku bylo vždy studentům vše vysvětleno a měli možnost se v případě nejasností na autorku obrátit, v čemž ona sama spatřila značnou výhodu oproti výzkumu

realizovaném v online verzi. Šetření se zúčastnily školy z deseti měst České republiky (Česká Lípa, Nový Bor, Hradec Králové, Kroměříž, Kutná Hora, Odry, Spálené Poříčí, Ostrava, Brno a Prostějov).

Tabulka 3: Realizace šetření

Forma realizace šetření	Studenti	Učitelé
online verze	276	26
tištěná verze	430	26
celkem	706	52

7.4 Prezentace dat získaných výzkumným šetřením

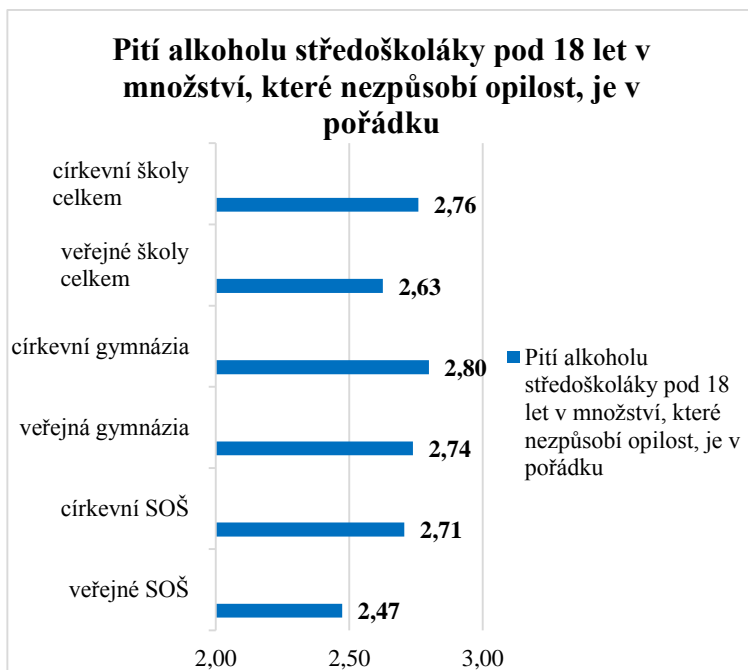
7.4.1 Dotazník pro studenty

Interpretace výsledků z oblasti postojů k rizikovému chování

Oblast postojů k rizikovému chování byla vstupní částí dotazníku a sloužila především k tomu, aby si studenti utvořili představu o tématu celého dotazníku. Studenti rozhodovali, do jaké míry souhlasí s tvrzeními, která se týkala forem rizikového chování, jimž se dále věnoval dotazník – užívání alkoholu, kouření cigaret, užívání marihuany a šikany. U těchto škál, stejně jako u škál ostatních, byl spočítán průměr, a to především kvůli lepší možnosti porovnání. Ideální hodnotou bylo číslo pět, čím více se studenti přiblížili k tomuto číslu, tím lepšího výsledku dosáhli. Jak již bylo naznačeno, hlavním účelem této části bylo uvedení do problematiky. Mezi studenty jednotlivých škol se neprojevily významné rozdíly. Nejvíce tolerováno bylo užívání alkoholu, kouření cigaret a marihuany bylo vyrovnané, ubližování druhým pak studenti odsoudili. První položkou, kterou studenti posuzovali, bylo užívání menšího množství alkoholu středoškoláky ve věku pod osmnáct let. Studenti se měli rozhodnout, zda jim pití alkoholu jejich vrstevníky v množství, které nezpůsobí opilost, připadá v pořádku. Zde se studenti obou druhů škol shodli na nevyhraněném názoru. Užívání alkoholu, ač je osobám pod osmnáct let zakázáno, nepovažují studenti za významný problém. Student jednoho veřejného gymnázia dokonce do dotazníku připsal, že s tvrzením zcela

nesouhlasí, ale z důvodu, že množství, které nezpůsobí opilost, není pro středoškoláka množstvím dostatečným. Jiná patnáctiletá studentka dále do dotazníku připsala, že alkohol pije pouze ze slušnosti. Výsledky této škály a komentáře studentů svědčí o toleranci k užívání alkoholu, a to i v období dospívání. Výsledky se tak shodují i s údaji uvedenými v teoretické části práce.

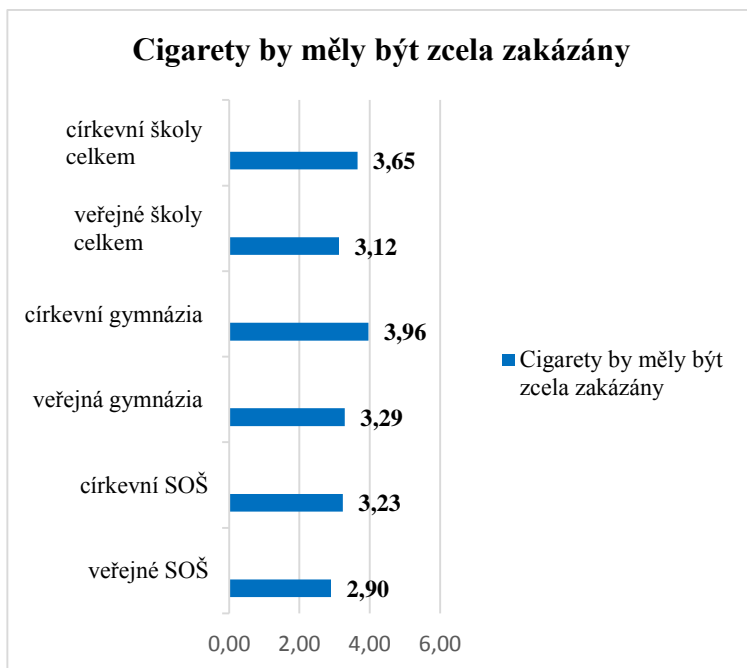
Studenti obou druhů škol nevěděli, zda pití alkoholu vrstevníky odsoudit, nebo ne. Studenti církevních škol dosáhli příznivějšího výsledku, avšak rozdíl zde byl minimální a výsledky nedosáhly ani 3,0 (hodnoty 2,7 a 2,6). Na jednotlivých církevních gymnáziích studenti pití alkoholu středoškoláky jak odsoudili, tak i schvalovali (výsledky od 2,1 po 3,8), na veřejných studenti pití alkoholu buď nepovažovali za problém, nebo nevěděli, k jakému názoru se přiklonit (výsledky od 2,1 po 3,3). Po celkovém součtu se na gymnáziích neprojevil podstatný rozdíl, na církevních i veřejných gymnáziích studenti neměli vyhraněný názor (hodnoty 2,80 a 2,74). Studenti církevních středních odborných škol pití alkoholu vrstevníky neodsuzovali nebo nevěděli, k jakému názoru se mají přiklonit (hodnoty od 2,4 po 3,3), na veřejných středních odborných školách tomu bylo také tak (hodnoty od 2,0 po 3,1). Po celkovém součtu se na středních odborných školách již rozdíl objevil, a to ve prospěch škol církevních, kde se studenti shodli na nevyhraněném názoru, zatímco studenti škol veřejných konzumaci alkoholu svými vrstevníky tolerovali (hodnoty 2,7 a 2,3). Výsledky jsou shrnuty v grafu.

Graf 1: Postoje k rizikovému chování 1

Druhá položka škály se týkala kouření cigaret. Studenti se měli rozhodnout, zda by souhlasili s jejich úplným zakázáním. Zde se studenti církevních škol po zaokrouhlení hodnot shodli na souhlasu, zatímco studenti veřejných škol na nevyhraněném názoru (hodnoty 3,65 a 3,12). Studenti církevních škol dosáhli příznivějších výsledků, a to jak na gymnáziích, tak i na středních odborných školách. Z výsledků lze pozorovat, že cigarety byly studenty odsuzovány více než alkohol.

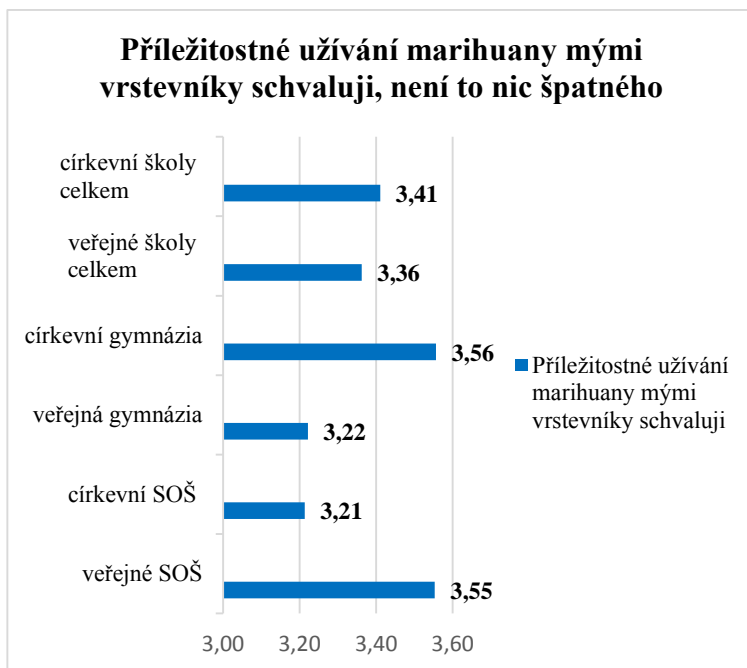
Na církevních gymnáziích i středních odborných školách studenti neměli vyhraněný názor nebo souhlasili (hodnoty od 2,7 po 4,4), zatímco na veřejných školách byl názor studentů nevyhraněný (od 2,7 po 3,36). Celkové výsledky vyšly ve prospěch škol církevních. Studenti církevních gymnázií ve větší míře s tvrzením souhlasili, oproti studentům z gymnázií veřejných, kteří se shodli na nevyhraněném názoru (hodnoty 3,9 a 3,2). Na středních odborných školách dosáhli studenti škol církevních opět lepšího výsledku, ale obě skupiny se shodly na nevyhraněném názoru (hodnoty 3,2 a 2,9).

Graf 2: Postoje k rizikovému chování 2

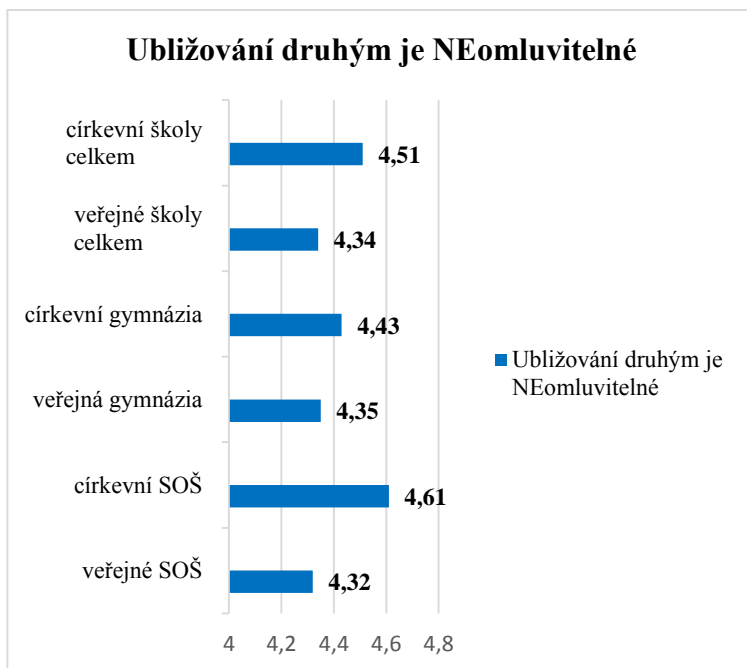
Třetí položka úvodní části se zaměřila na další návykovou látku, a to marihuanu. Studenti se měli rozhodnout, zda jim připadá příležitostné užívání marihuany jejich vrstevníky v pořádku, zda jej schvalují, neodsuzují. Studenti ani zde neměli jednoznačný názor. Část studentů s tvrzením zcela souhlasila, část studentů nikoliv. Příznivějšího výsledku dosáhli studenti škol církevních, avšak rozdíl byl zcela minimální. Na gymnáziích uvedli příznivější odpovědi studenti škol církevních, na SOŠ však měli vhodnější názory studenti škol veřejných. Na jednotlivých církevních školách, a to jak na gymnáziích, tak i na SOŠ studenti buď užívání marihuany vrstevníky odsoudili, nebo jejich názor nebyl vyhraněný (hodnoty od 3,3 do 3,8 na gymnáziích, od 2,8 do 4,1 na SOŠ), na veřejných školách tomu bylo také tak (hodnoty od 2,9 do 3,5 na gymnáziích, na SOŠ od 3,5 do 3,8). Studenti pouze jedné ze škol dosáhli průměru přes čtyři celé. Jednalo se o církevní střední odbornou školu, kde však byl nízký počet respondentů (osmnáct studentů).

Graf 3: Postoje k rizikovému chování 3

Poslední položka této úvodní části se věnovala šikaně. Postoj studentů k tomu, zda je ubližování druhým neomluvitelné, byl jednotný a většina studentů s tvrzením souhlasila. Na církevních školách se studenti shodli na naprostém souhlasu, na veřejných studenti s tvrzením rovněž souhlasili (hodnoty 4,5 a 4,3). Na jednotlivých školách studenti měli jednotný názor a ubližování odsuzovali (výsledky od 4,2 po 5,0 na školách církevních, na veřejných od 4,0 po 4,8). Na gymnáziích i na SOŠ se studenti obou druhů škol shodli na souhlasu s tvrzením a výsledné hodnoty se lišily jen nepatrně. Stejně jako u předchozích položek, i zde jsou získané hodnoty prezentovány v grafu.

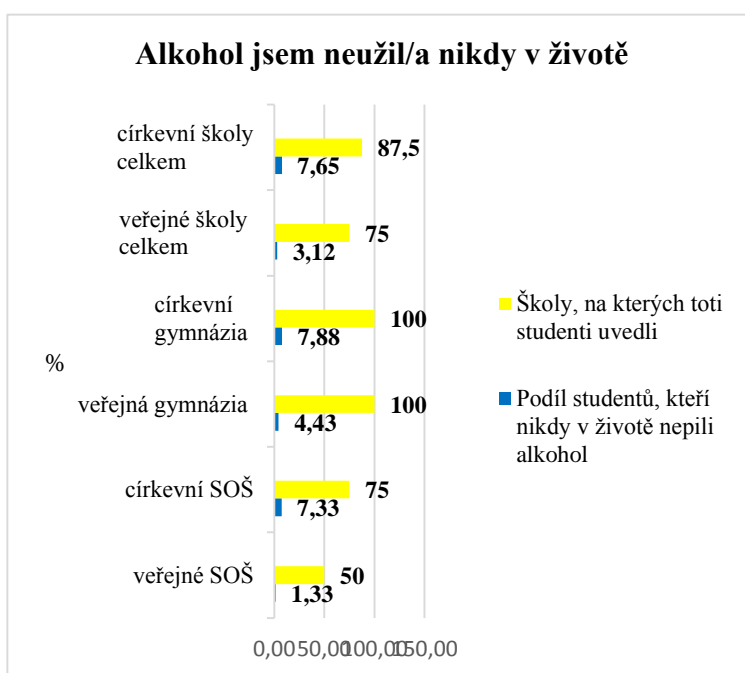
Graf 4: Postoje k rizikovému chování 4

Výsledky za první část dotazníku, která ovšem, jak již bylo zmíněno, neplní hlavní účel práce a byla použita především pro uvedení studentů do problematiky a tématu dotazníku, prokázaly ve všech položkách rozdíl mezi školami, a to ve prospěch škol církevních. Rozdíly zde však nebyly zásadní. Pro účel této práce jsou podstatnější výsledky z dalších částí dotazníku, které jsou prezentovány dále v textu.

Interpretace výsledků z oblasti užívání návykových látek

Dotazníkové šetření se zaměřilo na tři nejužívanější návykové látky (alkohol, tabák ve formě cigaret, marihuanu). Jak dokládají provedené výzkumy (HBSC, ESPAD a jiné), zkušenost a ani pravidelná konzumace alkoholu dospívajícími věkové kategorie od patnácti do sedmnácti let i mladšími (z HBSC jedenáct až patnáct), není ojedinělý jev, naopak je vzácné, pokud se vyskytne alespoň malé procento těch, kteří v tomto věku žádnou zkušenost s alkoholem nemají. Výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že na většině zúčastněných školách se vyskytli studenti uvádějící, že alkohol nikdy v životě nepili. Tuto skutečnost uvedli studenti na šesti školách veřejných a na sedmi školách církevních. Procentuální zastoupení těchto studentů se na jednotlivých školách lišilo. Vzhledem k vysokému podílu studentů, kteří alkohol užívají, se autorka práce rozhodla uvést podíl studentů, kteří alkohol nikdy neužili. U ostatních položek bude uváděn podíl studentů, kteří látky užívají. Na veřejných gymnáziích se procentuální zastoupení studentů, kteří nikdy v životě neužili alkohol, pohybovalo mezi hodnotami od 2,5 % do

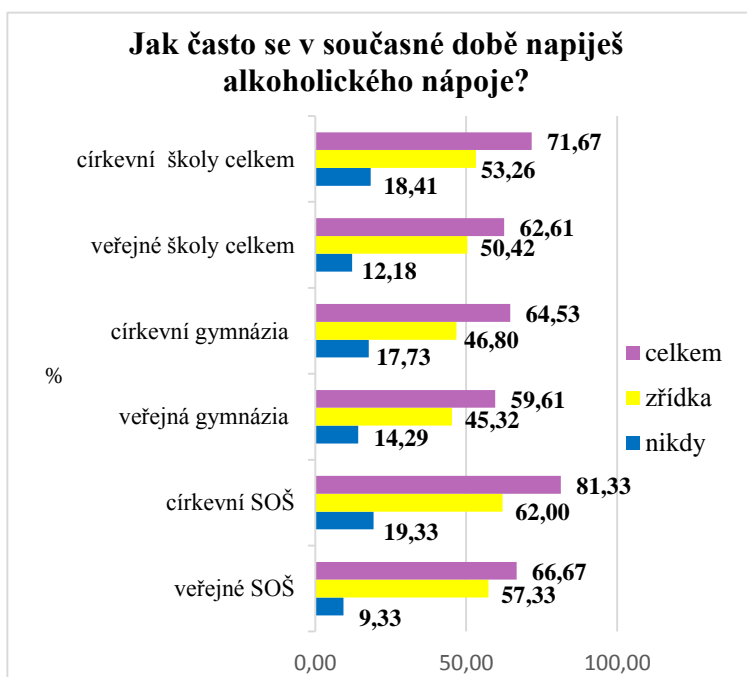
8,9 %, na církevních pak od 4,7 % do 14,5 %. Celkový počet respondentů, kteří nikdy nepili alkohol, dosáhl čtyřiceti devíti osob, z toho třicet sedm bylo z řad studentů ze škol církevních a dvanáct z řad studentů škol veřejných. Na vzorku sedmi set šesti studentů, tři sta padesáti tři ze škol církevních a stejného počtu ze škol veřejných, pak počet těchto studentů činil třicet osm osob (5,38 %). Ze škol církevních tuto skutečnost uvedlo dvacet sedm studentů (7,65 %), ze škol veřejných o více než polovinu méně, jedenáct studentů (3,12 %). Na církevních gymnáziích nikdy v životě alkohol nepilo šestnáct studentů (7,88 %), na veřejných o sedm méně, tedy devět studentů (4,43 %). Na církevních středních odborných školách nikdy v životě alkohol nepilo jedenáct studentů (7,33 %), na veřejných pak dva studenti (1,33 %). Získaná data jsou znázorněna v následujícím grafu, který prezentuje podíl studentů gymnázií a SOŠ, kteří uvedli, že nemají zkušenost s alkoholem.

Graf 5: Podíl studentů, kteří nikdy neužili alkohol

V dotazníku HBSC studie je otázka věnující se konzumaci alkoholických nápojů v současné době. Uveden bude podíl studentů, kteří uvedli, že v současné době alkohol nepijí, dále, že jej pijí zřídka, každý měsíc a každý týden, protože právě pravidelná konzumace představuje důležitý ukazatel. Odpovědi „zřídka“ a „nikdy“ a „každý měsíc“ a „každý týden“ budou v grafu sloučeny. Autorka práce si zde dovoluji připojit komentář. Do vzorku studentů nebyli zařazeni ti studenti, jejichž odpovědi se vzájemně neslučovaly. Objevili se totiž respondenti, kteří uvedli, že nikdy alkohol nepijí, nicméně

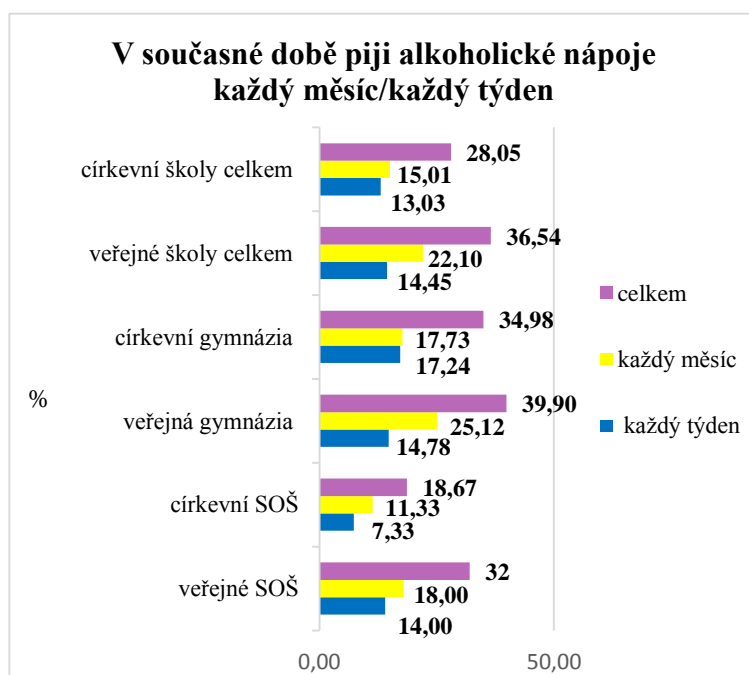
u otázky ke konzumaci alkoholu za posledních třicet dní uváděli, že jej pili každý den, případně uvedli, že se za posledních třicet dní opakovaně opili apod. Tyto nedůvěryhodné odpovědi autorka vyřadila. Ačkoliv se situace na jednotlivých školách lišila, po porovnání bylo zastoupení studentů, kteří uvedli, že v současné době neužívají alkohol a těch, kteří jej užívali zřídka, vyšší na školách církevních než na školách veřejných. Studenti ze škol církevních tedy volili příznivější odpovědi a dosáhli lepších výsledků. Na církevních školách tuto skutečnost uvedlo celkem dvě stě padesát tři osob (72 %), na veřejných o třicet dva méně, dvě stě dvacet jedna (62 %). Na církevních gymnáziích tyto možnosti zvolilo sto třicet jedna studentů (65 %), na veřejných o deset méně, sto dvacet jedna (60 %). Na středních odborných školách byl rozdíl výraznější, tyto možnosti zvolilo sto dvacet dva studentů (81 %) ze škol církevních, z veřejných o dvacet dva méně, sto studentů (67 %).

Graf 6: Užívání alkoholu zřídka a nikdy

Dále bude v této práci prezentováno procentuální zastoupení těch studentů, kteří uvedli, že pijí alkohol každý měsíc a každý týden. Pravidelnost užívání alkoholu totiž představuje riziko poškození zdraví a často vede i k ostatním formám rizikového chování, je proto významné tyto výsledky v práci uvést. Na církevních školách bylo procentuální zastoupení studentů uvádějících konzumaci alkoholu každý měsíc a každý týden nižší než na školách veřejných. Konzumaci alkoholu každý měsíc uvedlo na

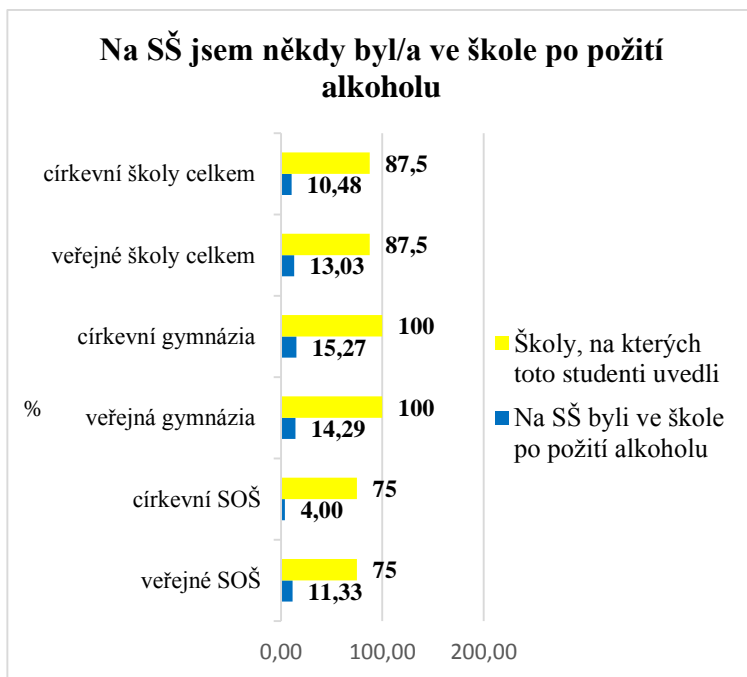
církevních školách padesát tři studentů (15 %), na veřejných pak sedmdesát osm studentů (22 %). U užívání alkoholu každý týden byl rozdíl nepatrný, kdy na církevních školách tuto skutečnost přiznalo čtyřicet šest studentů (13 %), na veřejných pak padesát jedna (14,4 %). Na církevních školách pilo alkohol každý měsíc třicet šest gymnazistů (17,73 %), na veřejných pak padesát jedna studentů (25 %), tedy o celých 8 % více. U konzumace alkoholu každý týden se situace obrátila ve prospěch gymnázií veřejných, kdy zastoupení studentů uvádějících tuto možnost činilo třicet osob (14,78 %), zatímco na církevních gymnáziích pak o pět osob více, tedy třicet pět osob (17,24 %). Na středních odborných školách dosáhli v obou položkách příznivějších výsledků studenti ze škol církevních. Každý měsíc zde pilo alkohol sedmnáct studentů (11,33 %), zatímco na veřejných školách o deset více, dvacet sedm (18 %). Konzumaci alkoholu každý týden pak na církevních SOŠ uvedlo jedenáct studentů (7 %), na veřejných pak o deset více, tedy dvacet jedna studentů (14 %). Data shrnuje graf.

Graf 7: Užívání alkoholu každý měsíc/každý týden

Konzumaci alkoholu každý den uvedli celkově tři studenti ze škol veřejných a jedna studentka ze školy církevní. Cílem celé práce je porovnat rizikové chování na školách, proto se položky v dotazníku zaměřily na výskyt jevů přímo ve školním prostředí. Jednou z otázek bylo, zda studenti někdy na SŠ byli ve škole po požití alkoholu. Přítomnost ve škole po požití návykové látky, jak již bylo zmíněno, byla zařazena mezi antisociální chování na škále v dotazníku SAHA. Po požití alkoholu ve

škole byli shodně studenti sedmi škol církevních a sedmi škol veřejných. Přiznali se k tomu studenti na všech zúčastněných gymnáziích, mezi SOŠ se našla jedna církevní a jedna veřejná, na kterých tuto skutečnost studenti neuvedli. Příznivějších výsledků dosáhli studenti církevních škol. Přítomnost ve škole po požití alkoholu přiznalo třicet sedm z celkového počtu tři sta padesáti tří (10,5 %), na veřejných školách tuto skutečnost uvedlo o devět studentů více, tedy čtyřicet šest (13 %). Podíl studentů, kteří se k této skutečnosti přiznali, se na církevních gymnáziích pohyboval v rozmezí od 3,6 % do 22 %, na veřejných gymnáziích pak od 2,5 % do 33 %. Celkově na církevních gymnáziích bylo procentuální zastoupení studentů, kteří uvedli, že na SŠ někdy byli ve škole po požití alkoholu, vyšší než na gymnáziích veřejných, avšak tento rozdíl představoval jedno procento, počtem dvě osoby, kdy na církevních se k takovému chování přiznalo třicet jedna studentů (15 %), na veřejných dvacet devět (14 %). Na SOŠ se situace obrátila ve prospěch škol církevních. Procentuální zastoupení studentů, kteří přiznali přítomnost ve škole po požití návykové látky, se zde pohybovalo od 0 % do 11,7 %, na veřejných pak od 0 % do 20,5 %. Přítomnost ve škole po požití alkoholu uvedlo na církevních školách o jedenáct studentů méně. Na církevních SOŠ bylo ve škole po požití alkoholu šest studentů škol církevních (4 %) a sedmnáct studentů SOŠ veřejných (11,3 %). Celkové výsledky shrnuje graf.

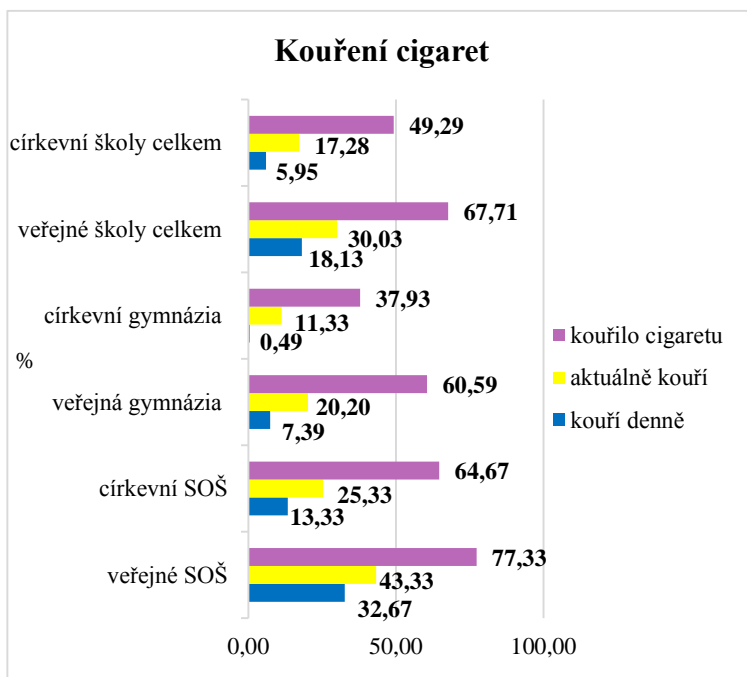
Graf 8: Na SŠ někdy byli ve škole po požití alkoholu

V dotazníku byly zařazeny i otázky týkající se opilosti. I v publikaci vydané k mezinárodní studii HBSC je zmíněno, že ačkoliv je otázka pečlivě formulována, hrozí, že bude respondenty různě interpretována. Z tohoto důvodu se autorka práce rozhodla získané informace v práci neuvádět. V dotazníku byla zařazena i hodnotící škála, kde studenti měli posoudit vlastní užívání návykových látek, a to na stupnici od jedné do pěti, kdy číslo jedna znamenalo, že užívat drogu není problém, pět pak, že se za své chování stydí. Tyto škály rozhodně neslouží k naplnění hlavního cíle práce, proto budou pouze okomentovány. Užívání alkoholu není studenty považováno za problém, průměrně hodnota škály dosáhla stupně číslo dvě. Příkladem může být vzorek sto dvaceti dvou studentů, kteří dohromady uvedli číslo dvě stě čtyřicet osm. Po vydělení vyjde hodnota 2,03. Platilo, že studenti, kteří pili alkohol častěji než každý měsíc, uváděli nižší hodnoty než studenti, kteří pili alkohol pouze zřídka. Podobný trend bylo možné pozorovat i u opilosti, kdy sice průměrná hodnota škály dosáhla stupně číslo 3,4, ale opět zde platilo, že ti, co se opili opakovaně, uváděli stupeň číslo jedna. Příkladem může být vzorek devadesáti osmi studentů, kteří na škále opilosti dohromady zvolili hodnotu dvě stě sedmdesát devět. Po vydělení vyjde číslo 2,84., což představuje průměrnou udávanou hodnotu. Mezi jednotlivými školami se neobjevily významné rozdíly, proto také není třeba věnovat škálám patřičnou pozornost.

Dalším jevem, na který se šetření zaměřilo, byl nikotinismus. Po užívání alkoholu patří k nejčastěji vyskytujícím se formám rizikového chování z oblasti užívání návykových látek. Zkušenosti s kouřením cigaret nejsou tedy dle provedených výzkumů ojedinělé, a to ani u žáků škol základních. I přesto se zde ale objevily rozdíly mezi studenty jednotlivých škol. Bohužel nebyla škola, kde by ani jeden student nezkusil cigaretu kouřit. Celkové výsledky však ukazují, že podíl studentů, kteří zkusili kouřit cigaretu, byl na církevních školách nižší než na školách veřejných, a to o 18,4 %. Na církevních školách cigaretu nezkusila ani polovina studentů, zatímco na veřejných ji zkusilo 67,7 % studentů. Na církevních školách někdy zkusilo kouřit cigaretu sto sedmdesát čtyři osob (49 %), zatímco na veřejných dvě stě třicet devět (67,7 %), tedy o šedesát pět více. Na jednotlivých církevních školách se podíl studentů, kteří zkusili kouřit cigaretu, pohyboval od 32 % do 82,5 %, na veřejných pak od 52,5 % do 82,5 %. Na jednotlivých gymnáziích se podíl studentů, kteří zkusili kouřit, pohyboval od 32 % do 45 % na církevních a od 52,5 % do 67 % na veřejných. Na SOŠ se podíl studentů, kteří někdy v životě kouřili, pohyboval od 55 % do 82,5 %, na veřejných pak od 61 % do 82,5 %. Nenašla se jediná škola, kde by mezi studenty nebyl ani jeden kuřák. Po celkovém součtu byl podíl aktuálních kuřáků na církevních školách nižší o 13 %, aktuálně kouřilo šedesát jedna studentů (17 %), na veřejných o čtyřicet pět více, sto šest studentů (30 %). Znamená to, že v kouření pokračovalo na církevních školách 35 % z těch, kteří někdy cigaretu zkusili, zatímco na veřejných školách s kouřením pokračovalo 44 % studentů. Aktuálně kouřili studenti na všech gymnáziích, na církevních se podíl pohyboval od 5 % do 22,5 %, na veřejných od 10 % do 26 %. Ani mezi středními odbornými školami se nenašla taková, kde by žádný student nekouřil, na církevních bylo zastoupení kuřáků v rozmezí od 15,5 % až do 37,5 %, na veřejných od 22 % do 57 %. Denní kuřáci se však na každé ze škol neobjevili. Jejich zastoupení bylo nižší na školách církevních. Po celkovém součtu za církevní a veřejné školy se počet denních kuřáků lišil o čtyřicet tři osob (12,2 %), na církevních školách bylo denními kuřáky dvacet jedna studentů (5,9 %), na veřejných školách šedesát čtyři (18 %). Z těch, kteří někdy v životě cigaretu zkusili, se tak denními kuřáky stalo 26,7 % studentů ze škol veřejných a 12 % studentů ze škol církevních. Denní kuřáci se objevili mezi studenty všech gymnázií veřejných, ale pouze na jednom církevním. Denně kouřilo na od 0,1 % po 10 % gymnazistů na veřejných školách, na církevních tuto skutečnost uvedl

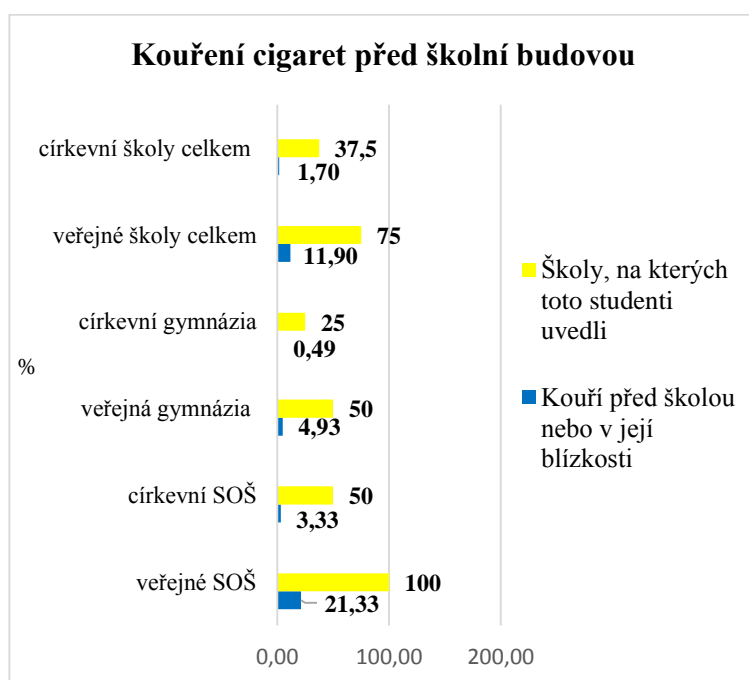
pouze jeden student (2,5 %). Na SOŠ oproti tomu denně kouřili studenti všech škol církevních, ale tří škol veřejných. Na církevních SOŠ denně kouřilo od 8 % po 17,5 % studentů, na veřejných od 0 % do 50 %. Celkové výsledky jsou prezentovány v následujícím grafu.

Graf 9: Kouření cigaret

I zde se šetření zaměřilo na výskyt jevů ve školním prostředí, konkrétně na kouření cigaret studenty před školní budovou. Kouření před budovou školy přiznali studenti tří škol církevních a šesti škol veřejných. Na sedmi školách tuto skutečnost nevedl ani jeden student. Církevní školy dosáhly jednoznačně lepších výsledků, mezi církevními školami a školami veřejnými činil rozdíl v zastoupení studentů uvádějících, že kouří před školní budovou, celých 18 %, počtem třicet šest osob. Z církevních škol uvedlo kouření cigaret před budovou školy pouhých šest lidí z tři sta padesáti tří, z veřejných škol počet dosáhl čtyřiceti dvou lidí, tedy sedmkrát více studentů. Podíl studentů kouřících před školní budovou byl na církevních gymnáziích minimální, to, že kouří před školní budovou, uvedl student jednoho církevního gymnázia (na dané škole 2,5 %) a studenti dvou gymnázií veřejných. Na prvním z nich čtyři studenti (7 % na dané škole), na druhém šest studentů (10 % na dané škole). Na středních odborných školách se ke kouření před školou přiznali studenti všech škol veřejných a dvou církevních. Na veřejných školách se zastoupení studentů lišilo. Na jedné škole se ke

kouření přiznal jeden student (5,5 %), na druhé čtyři (10 %), dále devět (26 %) a na poslední osmnáct studentů (31 %), na církevních se na jedné škole přiznala jedna studentka (5,5 %) a na druhé čtyři (11,7 %). Této problematice bude věnována pozornost v další části práce, která přinese pohled studentů na výskyt tohoto jevu na celé škole. Navíc se jí věnuje i dotazník pro učitele, jehož výsledky budou prezentovány na následujících stránkách této práce. Zároveň budou informace získané od učitelů porovnány s údaji získanými od studentů. I zde jsou data za tuto položku dotazníku pro studenty prezentovány v grafu, pro lepší orientaci v celkových výsledcích.

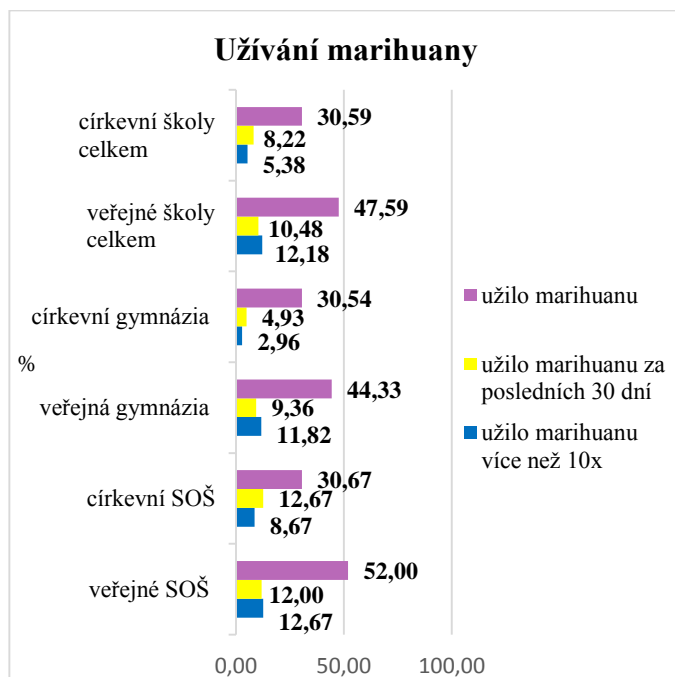
Graf 10: Kouření cigaret před školní budovou

Na každé škole se vyskytl určitý podíl lidí, kteří zkusili marihuanu. Marihuana byla mezi studenty hojně užívanou návykovou látkou, dokonce její užívání uvedli i dva studenti, kteří uvedli, že nikdy v životě nepili alkohol. Tabák ve formě cigaret byl mezi studenty však častější, početně se užívání těchto dvou látek lišilo o šedesát šest osob. I zde byly výsledky v souladu s již provedenými výzkumy, kdy tabák ve formě cigarety je po alkoholu druhou nejčastěji užívanou návykovou látkou. Platilo, že ti, co někdy kouřili, zkusili ve většině případů také marihuanu. Zastoupení studentů, kteří užili marihuanu, bylo nižší na církevních školách, a to o celých 17 %. Na církevních školách uvedlo zkušenost s marihuanou sto osm lidí, na veřejných pak o šedesát více. Jak již bylo zmíněno, nenašla se škola, kde by ani jeden student neměl s marihuanou

zkušenost. Na jednotlivých církevních školách se zastoupení studentů, kteří měli zkušenost s marihuanou, pohybovalo od 20 % po 38 %, na veřejných pak od 27 % po celých 70 %. Na církevních gymnáziích se podíl studentů, kteří marihuanu ve svém životě zkusili, pohyboval od 20 % po 37,9 %, na veřejných od 27,5 % do 58,6 %. Rozdíl v počtu studentů se zkušeností s marihuanou činil dvacet osm studentů, kdy na církevních gymnáziích ji zkusilo šedesát dva studentů (30 %), na veřejných pak devadesát (44 %). Největší rozdíl byl patrný mezi studenty středních odborných škol. Podíl studentů se zkušeností s marihuanou se pohyboval od 24 % po 38,2 % na církevních SOŠ, na veřejných od 40 % do 70,5 %. Celkově na církevních středních odborných školách zkusilo marihuanu čtyřicet šest studentů (30 %) na veřejných sedmdesát osm (52 %).

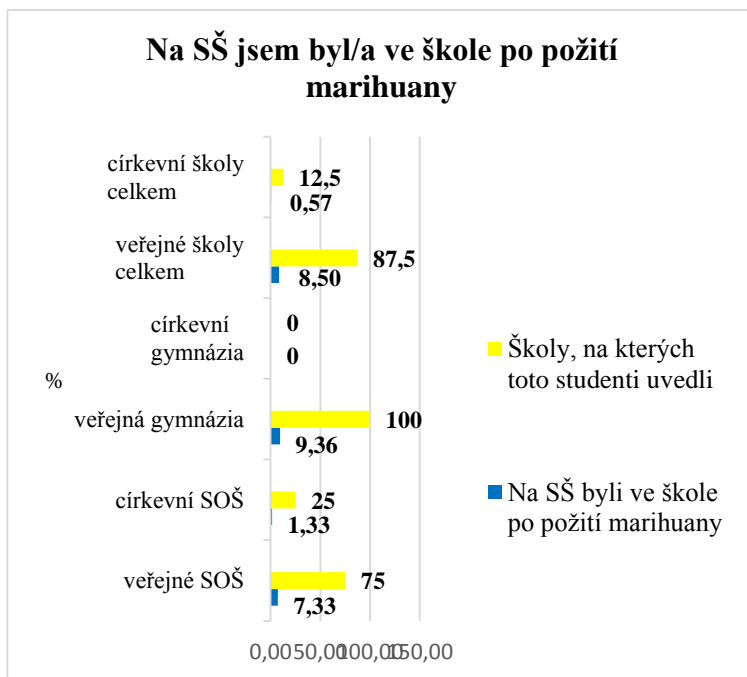
Na obou typech škol se mezi studenty našli i pravidelní uživatelé této návykové látky. Pravidelní uživatelé se vyskytli na šesti školách církevních (dvě gymnázia a čtyři SOŠ) a na sedmi školách veřejných. Desetkrát a vícekrát za život užilo marihuanu devatenáct studentů ze škol církevních (5 %) a čtyřicet tři studentů ze škol veřejných (12 %). Z toho na církevních gymnáziích bylo pravidelnými uživateli šest osob (3 %), na veřejných dvacet čtyři osob (12 %). Na SOŠ pak marihuanu více než desetkrát za život užilo třináct studentů ze škol církevních (9 %) a devatenáct studentů ze škol veřejných (13 %). I zde byla zařazena hodnotící škála k posouzení svého chování. Bylo zajímavé sledovat, že na škále posuzující vlastní užívání marihuany většina studentů zvolila nižší hodnoty než na škále posuzující kouření cigaret. U kouření cigaret se hodnoty pohybovaly od jedné až do pěti, nejčastěji volenou hodnotou bylo číslo tři, objevovalo se ale často i číslo pět. Příkladem může být sedmdesát studentů, kteří se společně shodli na hodnotě dvě stě dvacet čtyři. Po vydělení vyjde hodnota 3,2. U marihuany platilo, že její pravidelní uživatelé udávali stupeň číslo jedna, to znamená, že užívání marihuany nepovažovali za nic špatného, za což by se měli stydět. Platilo, že pravidelní uživatelé, kteří uvedli, že marihuanu užili desetkrát a vícekrát za život, volili na škále nižší hodnoty než ti, kteří marihuanu pouze jednou až dvakrát za život zkusili. Příkladem může být devadesát osm studentů, kteří dohromady na škále zvolili hodnotu dvě stě čtyřicet jedna. Po vydělení vyjde hodnota 2,45. Je tedy vidět, že užívání marihuany nepřipadá studentům jako významný problém. Ani zde se neprojevil mezi

studenty jednotlivých škol žádný významný rozdíl. Data z oblasti užívání marihuany prezentuje následující graf.

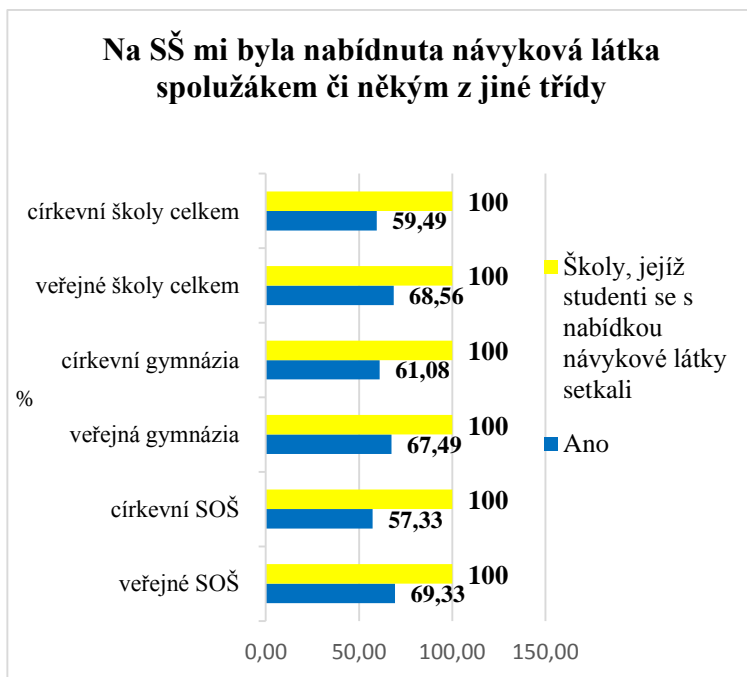
Graf 11: Užívání marihuany

Dotazník se opět soustředil na vazbu jevu se školním prostředím, a to v otázce, zda studenti někdy byli ve škole po požití marihuany. I toto jednání bylo součástí škály antisociálního chování v dotazníku SAHA. Graf jednoznačně ukazuje zásadní rozdíly mezi školami církevními a veřejnými, kdy na církevních školách bylo zastoupení studentů, kteří uvedli, že byli ve škole po požití marihuany podstatně nižší než na školách veřejných. Na církevních školách tuto skutečnost přiznali dva studenti (0,5 %) na veřejných třicet studentů (8 %). Nejvýznamnější rozdíl byl mezi studenty gymnázií, kdy na církevních gymnáziích tuto skutečnost nezmínil ani jeden student, zatímco na každém z gymnázií veřejných někdo přítomnost ve škole po požití marihuany potvrdil. Na veřejných gymnáziích pak podíl studentů činil přes 9 %, na jednom veřejném gymnáziu pak celých 24 %, což představuje devět osob z celkového počtu padesáti osmi. Na SOŠ činil rozdíl mezi školami 6 %, a to ve prospěch škol církevních. Ve škole po požití marihuany byli na jedné církevní střední odborné škole dva studenti (5 % na dané škole), na třech veřejných SOŠ pak studentů jedenáct (na daných školách jeden, čtyři a šest studentů (2,5 %, 10,3 % a 11,7 %)). Data shrnuje následující graf.

Graf 12: Na SŠ byli ve škole po požití marihuany

V dotazníku byla zařazena otázka zjišťující, zda byla někdy respondentům některá z drog nabídnuta spolužákem či někým z jiné třídy. Tato otázka poukazuje na vliv spolužáků a svědčí o rozšířenosti návykových látek mezi studenty. Výsledky nebyly příznivé. S nabídnutím návykové látky se setkala více než polovina studentů na obou typech škol, nebyla škola, jejíž studenti, mladší osmnácti let, by se nesečkali s nabídnutím návykové látky od spolužáků. Studenti církevních škol však uváděli tuto zkušenost méně často než studenti ze škol veřejných. Na církevních školách tuto skutečnost uvedlo dvě stě deset studentů (59 %), na veřejných o třicet dva více, dvě stě čtyřicet dva (68 %). Na církevních gymnáziích se s nabídnutím návykové látky setkalo o třináct studentů méně než na veřejných. Na církevních gymnáziích byla někdy návyková látka nabídnuta sto dvaceti čtyřem studentům (61 %), na veřejných pak sto třiceti sedmi (67 %). Na SOŠ byl rozdíl ve prospěch církevních škol výraznější, na církevních školách tuto skutečnost uvedlo osmdesát šest studentů (57 %), na veřejných pak sto čtyři studentů (69 %).

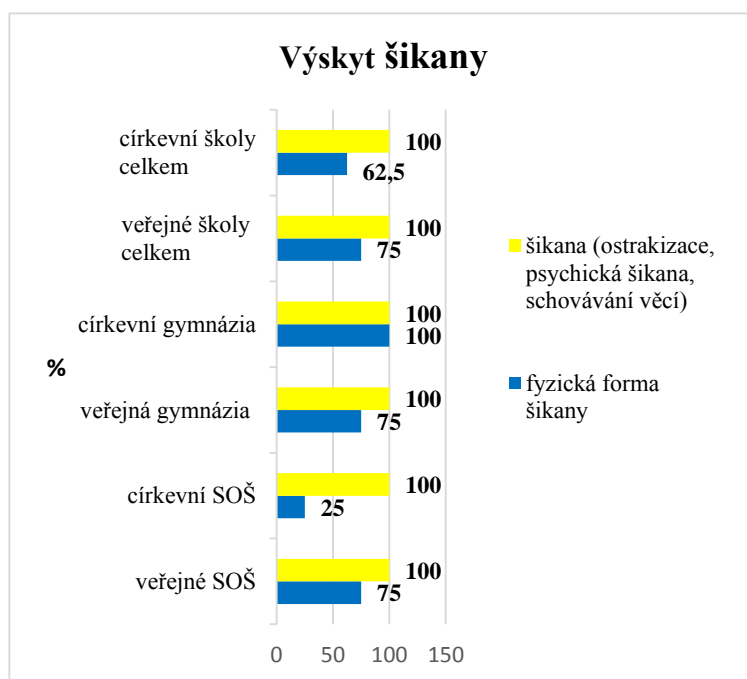

Graf 13: Nabídka návykové látky

Interpretace výsledků z oblasti výskytu šikany

Nepříznivým zjištěním práce je, že na všech zúčastněných školách se vyskytla šikana. Nejednalo se však o formy „pouhé“ ostrakizace či psychickou šikanu, ale zastoupena byla i šikana fyzická, kterou uvedli studenti pěti, tedy 62,5 % církevních škol, podíl škol veřejných s fyzickou formou šikany byl pak 75 %, což znamená, že se fyzická forma šikany vyskytla na šesti školách. Fyzická šikana se vyskytla na všech čtyřech zúčastněných církevních gymnáziích (100 %), ale „jen“ na třech gymnáziích veřejných (75 %). Na středních odborných školách byla situace lepší na školách církevních, kde se fyzická forma šikany vyskytla na jedné z nich, na veřejných pak na třech z nich (75 %). Ostatní formy šikany byly zastoupeny rovnocenně na všech školách, studenti uváděli jak ostrakizaci, psychickou šikanu, tak i schovávání věcí. Školou s nejpříznivějším výsledkem z oblasti šikany bylo soukromé gymnázium, kde se fyzická šikana nevyskytla a schovávání věcí zde uvedl pouze jeden student, většina z nich uváděla ostrakizaci. Zvláštním případem byla církevní SOŠ, kde studentka zmínila, že schování věcí sice u nich ve třídě někdo někomu provádí, avšak prý se jedná o společnou zábavu. Šikana byla oblastí, ve které se bohužel nepotvrdila ochranná funkce církevních, ani veřejných škol. Ač církevní školy dopadly o něco lépe, výsledky není možné považovat za příznivé a situace na obou typech škol si zasluhuje zvýšenou pozornost a řešení.

Tvrzení uvedené v teoretické části práce, že církevní školy jsou školami bez šikany, je bohužel lží. Šikaně bude pozornost věnována i na následujících stránkách.

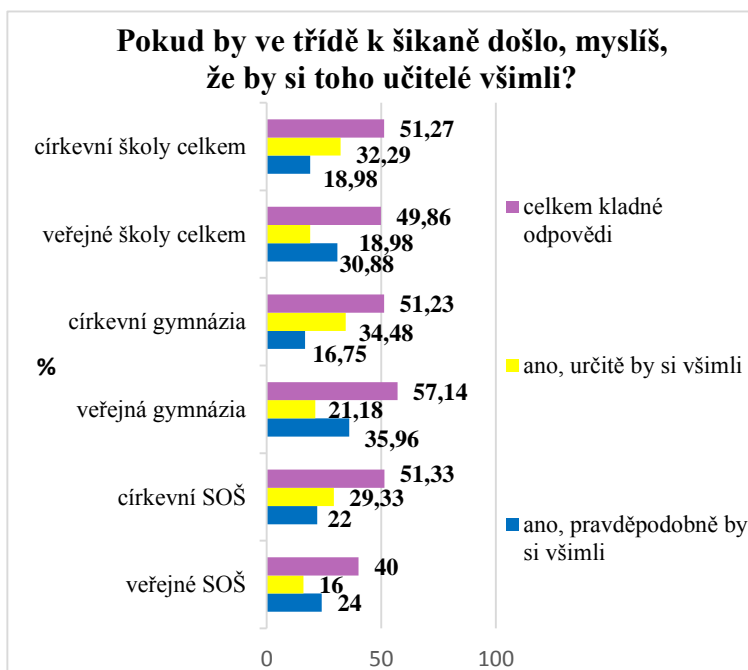

Graf 14: Výskyt šikany na školách

V dotazníku byla zařazena otázka zjišťující stupeň důvěry v pedagogy či zájem učitelů o atmosféru ve třídě a řešení šikany. Z teoretické části totiž víme, že mezi okolnosti vzniku šikanování řadí Dařílek (2013) narušené nebo neexistující vztahy studentů s učiteli, kdy studenti nemají v učitele důvěru a šikanu neoznámí. Je proto vhodné se důvěře v pedagogy alespoň krátce věnovat.

Výsledky ukazují, že polovina studentů učitelům důvěřovala, a to na obou typech škol, neobjevily se výrazné rozdíly. Učitelům pak nedůvěřovala jedna třetina studentů, jedna pětina pak nevěděla, k jaké odpovědi se přiklonit. Na církevních školách zvolilo možnost vyjadřující nejvyšší stupeň důvěry sto čtrnáct studentů (32 %), na veřejných pak šedesát sedm studentů (18 %). Na církevních gymnáziích se podíl studentů, kteří tuto možnost zvolili, pohyboval v rozmezí od 30 % do 42 %, na veřejných pak od 12,5 % do 30 %, na církevních středních odborných školách od 20 % do 38 %, na veřejných středních odborných pak od 11 % po 37,5 % studentů. Celkově v příznivém pásmu kladných odpovědí odpovědělo sto osmdesát jedna studentů

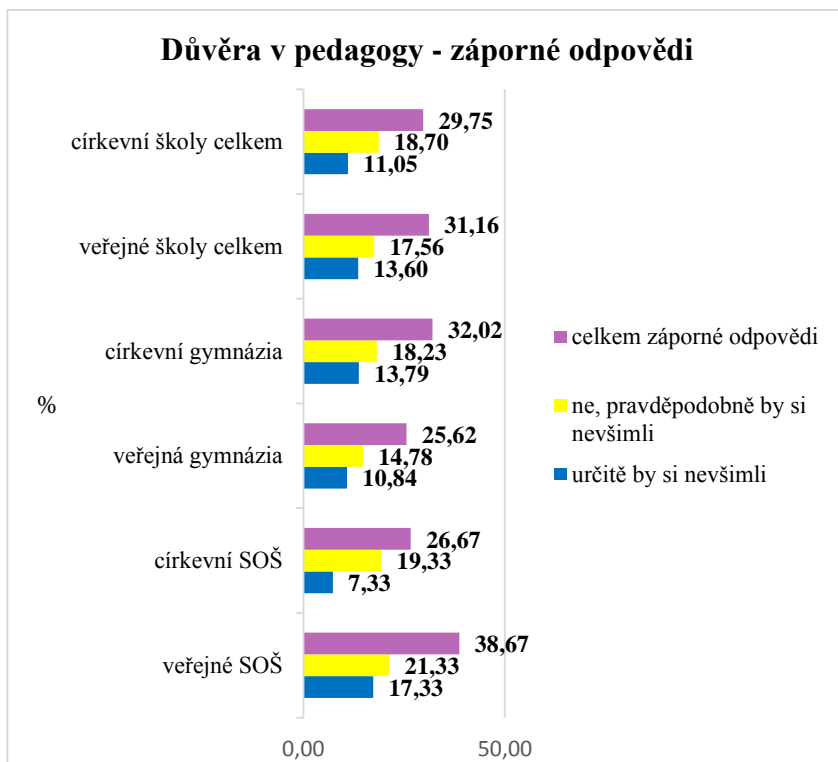
(51,27 %) ze škol církevních, z veřejných sto sedmdesát šest studentů (49,86 %). V grafech jsou prezentovány nejprve kladné odpovědi, v následujícím záporné, samostatně pak nevyhraněný názor.

Graf 15: Důvěra v pedagogy

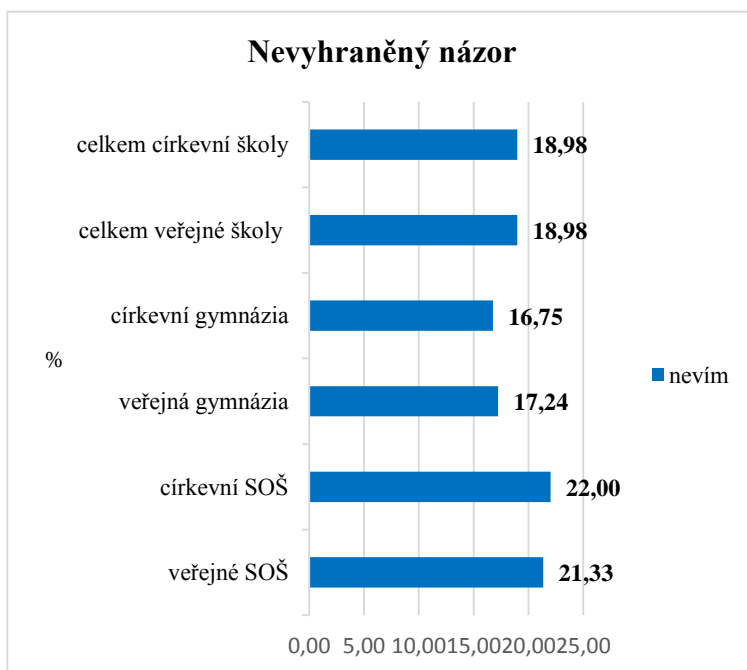
Pedagogům nedůvěřovalo na církevních školách sto pět studentů (30 %), na veřejných sto deset (31 %). Nejméně příznivou možnost zvolilo na církevních školách třicet devět studentů (11 %), na veřejných čtyřicet osm studentů (13 %). Z toho na církevních gymnáziích tuto možnost zvolilo dvacet osm studentů (13,7 %), na veřejných o šest méně, dvacet dva studentů (10 %). Na církevních SOŠ a veřejných SOŠ se podíl těchto studentů lišil výrazněji. Na církevních školách takto odpovědělo jedenáct studentů (7,3 %) a na veřejných více než dvakrát tolik, dvacet šest studentů (17,3 %). Data shrnuje následující graf.

Graf 16: Nedůvěra v pedagogy

K nevyhraněnému názoru se přiklonila přibližně pětina studentů, a to jak na školách církevních a veřejných, tak i na gymnáziích a SOŠ. Data opět shrnuje graf.

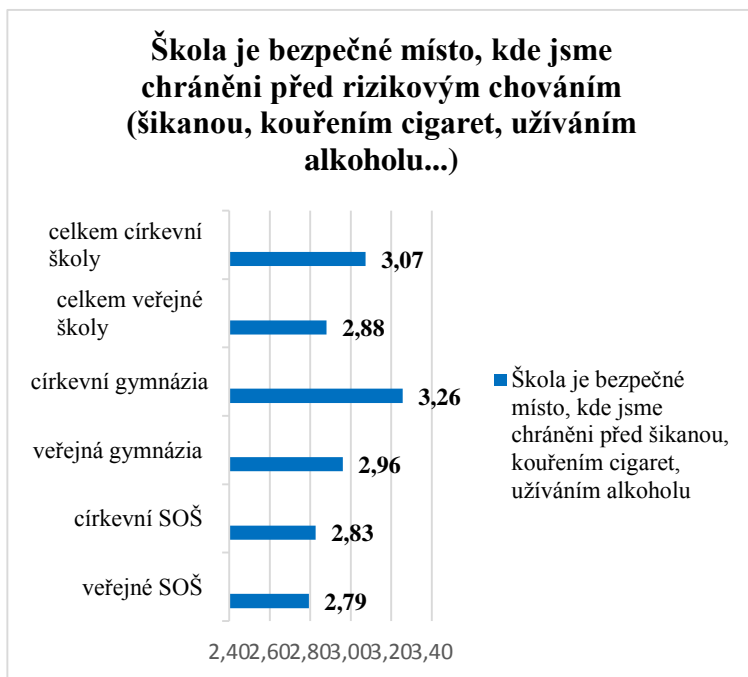

Graf 17: Důvěra v pedagogy - nevyhraněný názor

Interpretace výsledků z oblasti rizikové chování a škola

Poslední částí dotazníku byly hodnotící škály, které byly zaměřeny na školu a její vazbu k rizikovému chování. Prostřednictvím škál byly sledovány názory studentů na vliv školy na jejich chování a její bezpečnost z hlediska rizikových forem chování. K získání výsledků byl počítán průměr, a to z důvodu lepší možnosti porovnávání, kdy nejvíce příznivou výslednou hodnotou byla hodnota pět. Vzhledem k důležitosti této části doplníme informace o výsledných hodnotách příklady škol s nejlepším a naopak nejméně příznivým výsledkem, kde bude prezentován konkrétní podíl studentů, jež s tvrzením souhlasili a nesouhlasili (odpovědi „zcela“ zde budou zahrnuty, odděleně budou zmíněny jen v případě, že by byly voleny velmi často). První škála se týkala pocitu bezpečí ve školním prostředí. Jak již víme z teoretické části práce, ochranná funkce školy spočívá ve vytváření bezpečného prostředí a v ochraně před rizikovým chováním. Na škále studenti rozhodovali, zda souhlasí s tvrzením, že je škola bezpečným místem, kde jsou chráněni před šikanou a jinými rizikovými jevy. Výsledky ani od jedné ze skupin respondentů nebyly příliš příznivé. Značí, že studenti svou školu nepovažovali za bezpečné místo a její ochrannou funkci spíše nevnímali. Platilo, že studenti, kteří zmínili šikanu, volili na škále méně příznivé hodnoty. Studenti se většinou přikláněli k tomu, že nemají na plnění ochranné funkce školou vyhraněný názor. Po celkovém součtu se ukázalo, že bezpečněji se ve škole cítili studenti ze škol církevních, nicméně rozdíl v dosažených výsledcích byl zcela nepatrný (hodnoty 3,0 a 2,8). Na církevních gymnáziích studenti neměli vyhraněný názor nebo ochrannou funkci školy uznali (hodnoty od 2,7 do 3,58), studenti z veřejných gymnázií ochrannou funkci školy buď popřeli, nebo na její plnění školou neměli vyhraněný názor (hodnoty od 2,3 do 3,4). Na církevních středních odborných školách se názory různily, na některých školách studenti školu za bezpečné místo považovali, na některých nikoliv (hodnoty od 2,4 do 3,9). Studenti ze škol veřejných ochrannou funkci školy neuznali, nebo nevěděli, k jakému názoru se přiklonit (hodnoty od 2,3 do 3,5). Školou s nejméně příznivým výsledkem bylo jedno z veřejných gymnázií, kde se studenti shodovali na tom, že ochrannou funkci škola neplní a hodnota škály se zastavila na 2,37. Ideální hodnotu „zcela souhlasím“ zde nezvolil ani jeden student. Naopak „zcela nesouhlasím“ byla odpověď osmi studentů (13,79 %), nesouhlasím pak dvaceti sedmi (46,55 %). Naopak školou s nejpříznivějším výsledkem bylo církevní gymnázium, kde hodnota

škály dosáhla 3,58. Ideální hodnotu „zcela souhlasím“ zde zvolilo devět lidí z padesáti, tedy 18 % z celkového počtu. S položkou souhlasilo dvacet dva osob (44 %). Celkem tedy souhlasilo 62 % studentů. Naopak nejméně příznivou hodnotu „zcela nesouhlasím“ zde nezvolil ani jeden ze studentů, nesouhlasilo pak osm studentů (16 %). Výsledky shrnuje následující graf.

Graf 18: Pocit bezpečí ve škole

Druhá položka škály se zaměřila na školní prostředí v roli motivace ke slušnému chování. Tato položka měla lepší výsledky než předchozí. Studenti církevních škol považovali školu za motivující ke slušnému chování, zatímco studenti ze škol veřejných nevěděli, k jakému názoru se přiklonit (hodnoty 3,56 a 3,13). Studenti z veřejných i církevních gymnázií neměli vyhraněný názor, avšak studenti gymnázií církevních ve větší míře potvrdili, že škola jejich chování ovlivňuje, dosáhli příznivějšího výsledku (hodnoty 3,1 a 3,4). Na středních odborných školách se objevil rozdíl výraznější, studenti z církevních škol uvedli, že školní prostředí je vede k tomu, aby se chovali dle pravidel, zatímco názor studentů ze škol veřejných na působení školy na jejich chování nebyl vyhraněný (hodnoty 3,64 a 3,0). Na církevních gymnáziích studenti neměli vyhraněný názor nebo souhlasili, na veřejných gymnáziích oproti tomu s tvrzením na některých školách souhlasili, ale i nesouhlasili (hodnoty od 3,4 do 3,58. a od 2,1 až do 3,8). Na církevních středních odborných školách tomu bylo podobně, jako na církevních

gymnáziích (od 3,2 do 4,1), na veřejných školách studenti vliv školy popřeli, nebo neměli vyhraněný názor (od 2,2 do 3,64). Školou s nejlepším výsledkem byla církevní SOŠ, kde s tvrzením souhlasilo 66 % studentů, zde však byl nízký počet respondentů (pouze osmnáct), proto zmíníme i církevní SOŠ, kde odpovědělo padesát osm studentů a kde hodnota škály dosáhla 3,89. Z celkového počtu padesáti osmi studentů souhlasilo dvacet sedm osob (46 %), nesouhlasilo sedm studentů (14 %). Naopak školou s nejméně příznivým výsledkem byla veřejná SOŠ, kde hodnota dosáhla pouze 2,34. Dvacet šest studentů ze třiceti čtyř (76 %) neuznalo, že by je škola motivovala ke slušnému chování. Působení školy na své chování potvrdilo šest studentů (17,6 %). Výsledky druhé položky shrnuje následující graf.

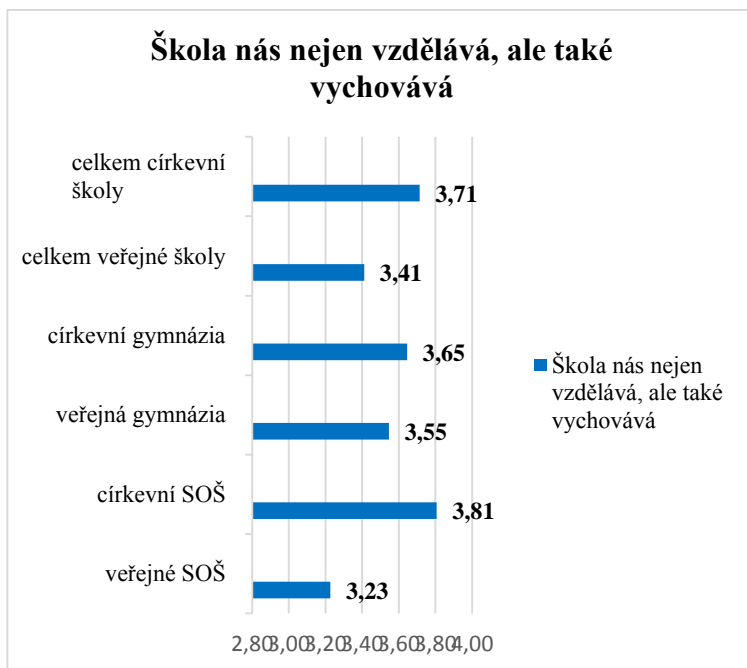

Graf 19: Škola v roli motivace ke slušnému chování

Cílem třetí položky škály bylo zjistit, zda studenti vnímají, že škola plní nejen funkci vzdělávací, ale také výchovnou. Studenti církevních škol uznali, že škola je nejen vzdělává, ale také vychovává, zatímco názor studentů ze škol veřejných nebyl vyhraněný (hodnoty 3,7 a 3,4). Příznivějších výsledků dosáhli jak studenti církevních gymnázií, tak studenti církevních SOŠ. Na gymnáziích byl mezi studenty velmi nepatrný rozdíl, studenti uvedli, že s tvrzením spíše souhlasí (hodnoty byly hraniční, 3,65 a 3,55). U studentů SOŠ byl rozdíl výraznější, studenti církevních škol výchovnou funkci školy uznali, zatímco studenti veřejných škol ji popřeli. Na jednotlivých

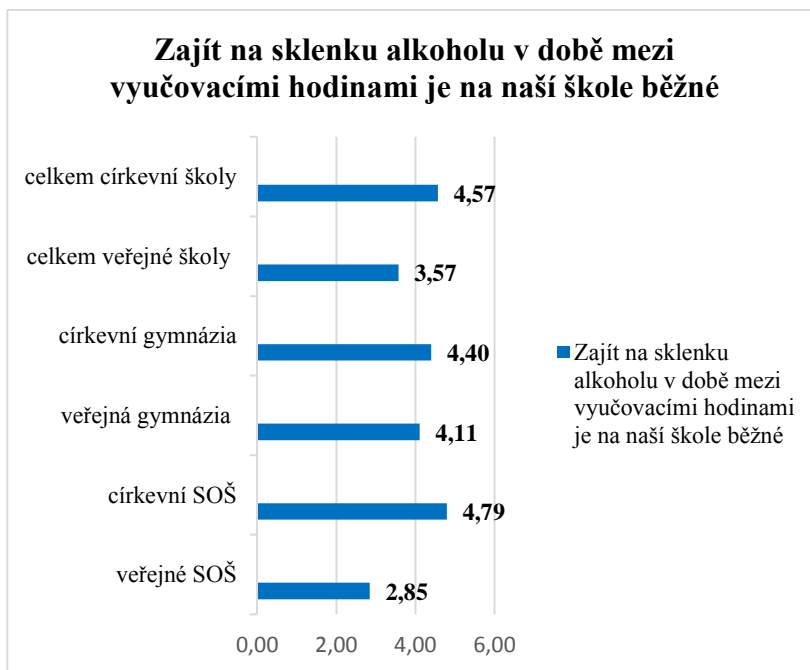
církevních gymnáziích studenti buď uvedli, že nemají vyhraněný názor nebo výchovnou funkci školy potvrdili, na veřejných tomu bylo také tak (hodnoty od 3,3 do 3,84 a od 3,2 do 3,7). Na církevních SOŠ studenti neměli vyhraněný názor, nebo uvedli, že škola výchovnou funkci plní (hodnoty od 3,4 do 4,1 a od 2,3 do 3,7).

Hodnoty od obou skupin respondentů se tedy zastavily na hodnotách přes tři celé, i přesto však názory nebyly jednotné a mezi studenty se našli i ti, kteří s tímto tvrzením nesouhlasili. Příkladem může být gymnázium, kde z padesáti osmi respondentů s tímto tvrzením nesouhlasilo šestnáct studentů (27,59 %). Stejného podílu studentů, kteří neuznali, že škola plní také výchovnou funkci, dosáhla i veřejná SOŠ, kde rovněž odpovídalo padesát osm studentů. Oproti tomu na církevní střední odborné škole se stejným počtem studentů se podíl těch, kteří nesouhlasili s tvrzením, zastavil na hodnotě 3,4 %, což představuje tedy zhruba devětkrát méně studentů. Naopak školou s nejvyšším podílem studentů, kteří uvedli, že škola výchovnou funkci plní, byla církevní střední odborná škola, kde byl ale počet odpovídajících poměrně nízký (pouze osmnáct studentů), z nichž s tvrzením souhlasilo 61 %, vzhledem k jejich počtu uvedme ještě druhou školu s nejvyšším podílem, jíž bylo jedno z církevních gymnázií, kde tuto možnost zvolilo třicet studentů z padesáti (60 %). Výsledky za třetí položku shrnuje graf.

Graf 20: Výchovná funkce školy

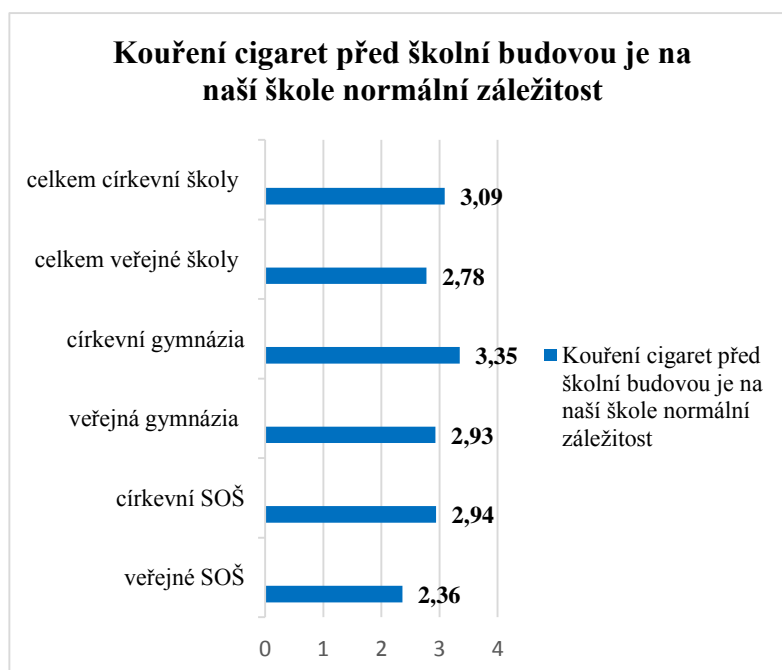
Čtvrtá položka škály se zaměřila opět na rizikové chování a sledovala konzumaci alkoholu v době mezi vyučovacími hodinami. Zde bylo dosaženo nejlepšího výsledku z této části dotazníku. Studenti skutečnost, že by na jejich škole byla běžná konzumace alkoholu mezi vyučovacími hodinami, ve větší míře popírají. Na církevních školách studenti většinou s tímto tvrzením nesouhlasili a jejich celkovým výsledkem byla hodnota 4,5, na veřejných školách pak 3,5. Studenti gymnázií s tvrzením nesouhlasili, mezi školami se neobjevily významné rozdíly (hodnoty 4,3 a 4,1 ve prospěch škol církevních). Na středních odborných školách se již výraznější rozdíl objevil. Studenti škol církevních uvedli, že zajít na sklenku alkoholu v době volných hodin vůbec není běžné, zatímco studenti ze škol veřejných měli nevyhraněný názor, někteří uváděli, že na jejich škole není konzumace alkoholu mezi vyučovacími hodinami ojedinělá (hodnoty 4,7 a 2,7). Nejlepšího výsledku dosáhla církevní SOŠ, kde z padesáti osmi studentů celých 100 % nesouhlasilo, a výsledná hodnota byla 4,9. Naopak školou s nejméně příznivým výsledkem byla veřejná SOŠ, kde souhlasilo dvanáct ze třiceti čtyř studentů (35 %), nesouhlasilo pak patnáct studentů (44 %), výsledná hodnota byla 2,8.

Graf 21: Konzumace alkoholu v průběhu volných hodin

Další položka škály se věnovala kouření cigaret před školní budovou. Studenti měli posoudit, zda souhlasí nebo nesouhlasí s tím, že kouření cigaret před školní budovou je na jejich škole normální záležitostí. Jak již víme, na církevních školách se ke kouření cigaret před školní budovou přiznalo pouze šest studentů, na veřejných pak sedmkrát více, čtyřicet dva. Výsledné hodnoty škály však značí, že situace na obou typech škol není příliš příznivá. Studenti se většinou shodli na tom, že kouření cigaret na jejich škole běžné je. Na čtyřech školách (na třech veřejných, z toho jedno gymnázium a dvě SOŠ, a jedné církevní střední odborné škole) s tvrzením souhlasila naprostá většina studentů, protože průměr nedosáhl ani hodnoty 2,0. To, že je kouření před budovou školy normální záležitostí, popřeli studenti ze dvou gymnázií církevních a ze dvou veřejných a z jedné střední odborné školy veřejné a církevní (dosáhli hodnot blízkých se nebo přesahujících 4,0). Počet škol, na kterých studenti kouření cigaret popřeli, byl tedy vyrovnaný, ale z těch, kde byly výsledky velmi nepříznivé, byla církevní pouze jedna škola. Studenti církevních škol také dosáhli po celkovém součtu příznivějších výsledků, jak na gymnáziích, tak i na středních odborných školách, avšak rozdíly nebyly výrazné. Po celkovém součtu názor studentů ze škol církevních nebyl vyhraněný, část s tvrzením souhlasila, část nikoliv. Stejně tak tomu bylo i na veřejných školách, ale výsledné hodnoty se mírně lišily, ve prospěch škol církevních (3,1 a 2,7). Na středních odborných školách se objevily významnější rozdíly. Studenti škol

církevních neměli vyhraněný názor, na veřejných školách studenti potvrdili, že kouření cigaret před školní budovou je běžná záležitost (hodnoty 2,94 a 2,36). Jak již bylo zmíněno výše, na jednotlivých školách se situace lišila. Na některých církevních gymnáziích studenti kouření za běžné považovali, na některých nikoliv (hodnoty od 2,45 do 4,3), na veřejných gymnáziích tomu bylo podobně, studenti kouření cigaret před budovou školy jak zcela potvrdili, tak i zcela vyvrátili (hodnoty od 1,8 do 4,46). Na středních odborných školách byla situace obdobná, na církevních školách studenti kouření cigaret v blízkosti školy označili za běžné, někde s tvrzením nesouhlasili (hodnoty od 1,6 do 3,6). Školou s nejlepším výsledkem bylo veřejné gymnázium, kde s tvrzením nesouhlasilo čtyřicet studentů (80 %) a souhlasili čtyři studenti (8 %) z celkového počtu padesáti zúčastněných. Výsledek se pak zastavil na hodnotě 4,46. Naopak školou s nejméně příznivým výsledkem byla veřejná SOŠ, kde dotazník vyplnilo třicet čtyři studentů, z nichž s tvrzením souhlasilo dvacet šest studentů (79 %), nesouhlasili pak pouze čtyři (11 %) a průměr byl 1,5.

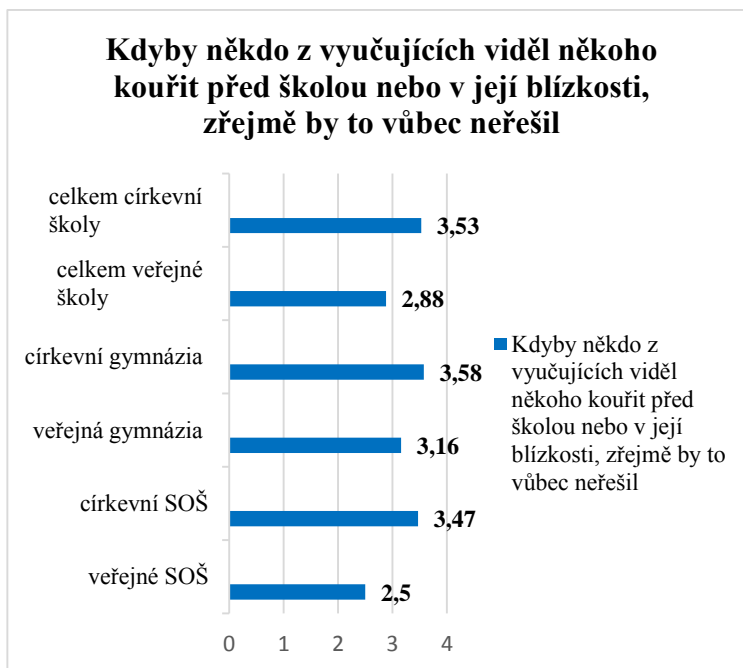

Graf 22: Kouření před školní budovou

Následující položka zjišťovala, zda by učitelé při konfrontaci se studentem kouřícím cigarety v blízkosti školy zasáhli, nebo ne. Jako u předchozí škály, i zde uvedeme počet škol, na kterých studenti uváděli příznivé a nepříznivé odpovědi. To, že by pedagogové určitě nezasáhli, uvedli studenti na třech veřejných středních odborných školách (výsledky nedosáhly více než 2,5) a ani na jedné ze škol církevních. Oproti

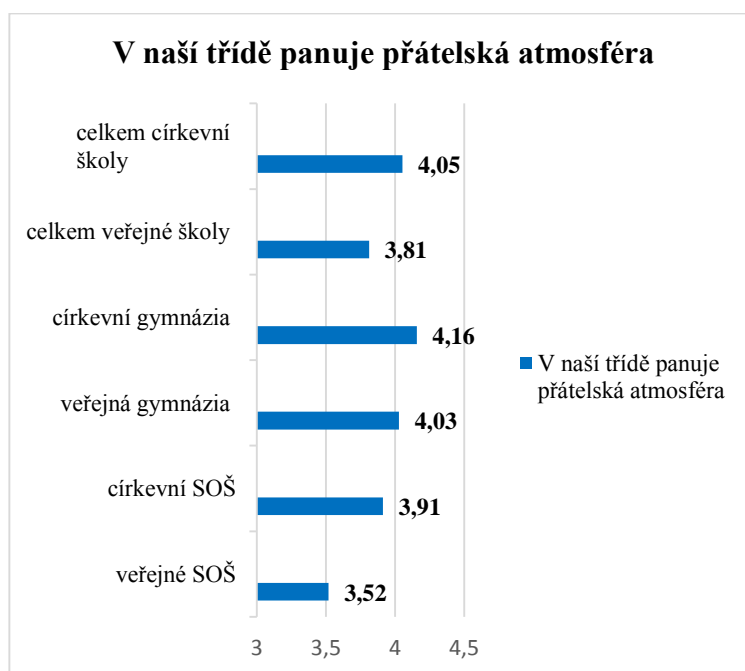
tomu studenti ze tří církevních škol (dvě gymnázia a jedna střední odborná) a jedné veřejné (gymnázium) uvedli, že by pedagogové jistě zasáhli, kdyby někoho viděli kouřit v blízkosti školy (dosáhli hodnot nad 3,5). Reakci pedagoga při konfrontaci se studentem, který kouří cigaretu poblíž školy, tedy potvrdili studenti z více škol církevních než z veřejných. Po celkovém součtu příznivějších výsledků za tuto položku dosáhli samozřejmě také studenti škol církevních, a to jak na gymnáziích, tak i na středních odborných školách. Na církevních i veřejných školách studenti společně uvedli, že nemají vyhraněný názor, nicméně lepšího výsledku dosáhli studenti ze škol církevních (hodnoty 3,5 a 2,8). Na gymnáziích tomu bylo obdobně (hodnoty 3,5 a 3,1). Na středních odborných školách se objevil významnější rozdíl. Studenti škol církevních se shodli na nevyhraněném názoru, studenti škol veřejných pak měli rovněž nevyhraněný názor, ale jejich výsledek byl horší (hodnoty 3,4 a 2,5). Školou s nejlepším výsledkem byla veřejná SOŠ, kde s tvrzením nesouhlasilo čtrnáct lidí z celkového počtu osmnácti (77 %), souhlasili pak pouze dva lidé (11 %). Stejně jako u předcházejících škál, i zde uveďme ještě jednu školu s nejlepším výsledkem, vzhledem k nízkému počtu u první zmíněné. Školou s velmi dobrým výsledkem bylo též církevní gymnázium, kde odpovědělo padesát studentů, kteří dosáhli výsledné hodnoty 3,94. S tvrzením zde nesouhlasilo třicet tři lidí (66 %), naopak souhlasilo pět lidí, tedy 10 % studentů. Naopak školou s nejméně příznivým výsledkem byla veřejná SOŠ, kde souhlasilo dvacet čtyři studentů ze třiceti čtyř (70,5 %), nesouhlasilo pouze šest studentů (17,6 %). Výsledky této položky jsou opět shrnuty v následujícím grafu.

Graf 23: Reakce pedagoga při konfrontaci se studentem kouřícím před školní budovou

Předposlední položka se věnovala atmosféře ve třídě, studenti měli rozhodnout, zda ji hodnotí jako přátelskou či nikoliv. Z celkových výsledků lze soudit, že většina studentů hodnotí atmosféru ve třídě pozitivně. Odpovědi se samozřejmě lišily, podstatným činitelem zde bylo, zda student zmínil v dotazníku šikanu či nikoliv. U studentů, kteří ji uvedli, se objevovaly méně příznivé hodnoty než u studentů, kteří šikanu nezmínili. Na církevních školách studenti zhodnotili atmosféru ve třídě jako přátelskou a s položkou souhlasili, na veřejných školách tomu bylo také tak. Studenti církevních škol však dosáhli výsledku příznivějšího, lišil se však nepatrně (hodnoty 3,8 a 4,0). Na gymnáziích většina studentů škol s tvrzením souhlasila, a to jak na církevních, tak i na veřejných. Lepšího výsledku opět dosáhla gymnázia církevní, avšak rozdíl byl nepatrný (hodnoty 4,1 a 4,0). Na středních odborných školách se názory studentů lišily výrazněji, a to ve prospěch škol církevních, avšak studenti většinou s tvrzením rovněž souhlasili (hodnoty 3,52 a 3,9). Školou s nejlepším výsledkem byla církevní SOŠ, kde průměr činil 4,5 a s tvrzením souhlasilo třicet jedna studentů z celkového počtu třicet čtyři (91 %). S položkou nesouhlasil pouze jeden student (2,94 %). Naopak nejméně pozitivně hodnotili situaci ve třídě studenti církevní střední odborné školy pedagogické, kde se výsledný průměr zastavil na hodnotě 3,11. Odpovídalo zde čtyřicet studentů. S tvrzením souhlasilo osmáct studentů (45 %), nesouhlasilo třináct studentů (32,5 %). Z údajů o šikaně již víme, že si na školách

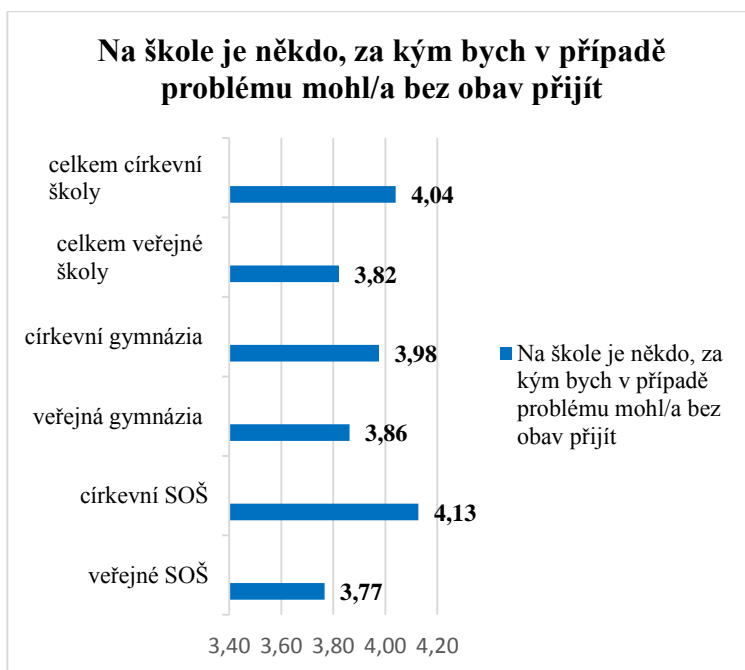
studenti ubližovali i fyzicky. Ani tato škola nebyla výjimkou, proto je pochopitelné, že atmosféru ve třídě nehodnotí většina příznivě.

Graf 24: Atmosféra ve třídě

Cílem poslední zařazené položky bylo zjistit, zda studenti důvěřují někomu ve škole natolik, že by za ním v případě, že by je trápil problém, bez obav přišli. Jak již bylo zmíněno v teoretické části práce, mezi okolnosti vzniku šikany bylo řazeno i to, že studenti pedagogům nedůvěřují, není mezi nimi vytvořen vztah a studenti proto šikanu neohlásí. I proto je vhodné se důvěrou v pedagogy zabývat. Z výsledků škály lze usoudit, že většina studentů na škole věděla o někom, na koho by se mohla obrátit. Pouze na dvou veřejných školách (jedno gymnázium, jedna střední odborná škola) studenti neodpověděli jednoznačně (výsledné hodnoty byly nižší než 3,5). Na všech ostatních školách studenti o někom, na koho by se mohli obrátit, věděli, s tvrzením většinou souhlasili, lepšího celkového výsledku však dosáhli studenti ze škol církevních (hodnoty 4,0, a 3,7). Na církevních i veřejných gymnáziích studenti uváděli, že znají někoho, kdo by jim na škole mohl pomoci a koho by o pomoc bez obav mohli požádat. Rozdíl, ve prospěch škol církevních byl zcela nepatrný (hodnoty 3,9 a 3,8). Na středních odborných školách se situace lišila výrazněji, avšak i tady většina studentů věděla o někom, za kým by mohla přijít (hodnoty 4,1 na církevních a 3,5 na veřejných školách). Školou, na které se studenti v největší míře shodli, že znají někoho, na koho by se v případě problému mohli obrátit, byla církevní střední odborná škola, kde odpovědělo

třicet čtyři respondentů, z nichž s tvrzením souhlasilo dvacet šest studentů (76,4 %). S tvrzením nesouhlasil pouze jediný student (2,94 %). Naopak školou s nejméně příznivým výsledkem byla veřejná SOŠ, kde z padesáti osmi respondentů s tvrzením souhlasilo třicet jedna studentů (53,44 %), nesouhlasilo pak šestnáct studentů (27,59 %). Výsledky této položky, poslední z části rizikové chování a škola, prezentuje následující graf.

Graf 25: Pocit opory ve škole

Z výsledků je patrné, že církevní školy se prokázaly jako školy s pozitivnějšími výsledky, a to ve všech položkách. Je však nutno připomenout, že mezi jednotlivými školami byly rozdíly, autorka práce při vyhodnocování porovnávala jednotlivé školy, kde byl počet respondentů totožný, proto je potřeba zmínit, že ne každý souboj škol dopadl vítězstvím školy církevní. Církevní školy však dosáhly lepšího výsledku v 76,5 % položek, z šedesáti čtyř to znamená celkem čtyřicet devět příznivějších výsledků. Celkový součet vyšel vždy v jejich prospěch, a to jak na gymnáziích, tak i na středních odborných školách. Pro lepší orientaci v celkových výsledcích doplníme grafy za jednotlivé položky shrnující tabulkou, která představí výsledné hodnoty za všechny položky z poslední části dotazníku pro studenty – z části škola a rizikové chování.

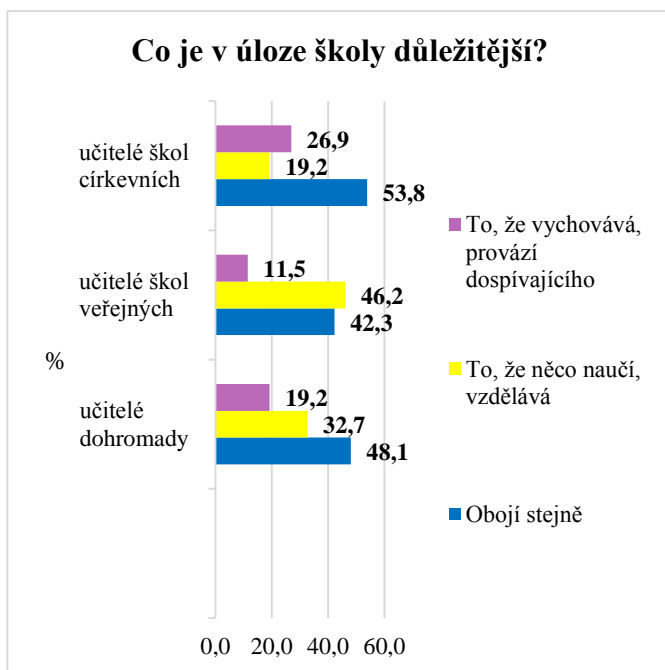
Tabulka 4: Rizikové chování a škola

Rizikové chování a škola	Škola je bezpečné místo, kde jsme chráněni před šikanou, kouřením...	Škola mě motivuje ke slušnému chování	Škola nás nejen vzdělává, ale také vychovává	Zajít na sklenku alkoholu v průběhu volných hodin je na naší škole běžné	Kouření před školní budovou je na naší škole normální záležitost	Vyučující by nezasáhli, kdyby někoho viděli kouřit před školou	V naší třídě panuje přátelská atmosféra	Na škole je někdo, za kým bych v případě problému mohl/a přijít
celkem veřejné školy	2,88	3,13	3,41	3,57	2,78	2,88	3,81	3,82
celkem církevní školy	3,07	3,56	3,71	4,57	3,09	3,53	4,05	4,04
celkem veřejná gymnázia	2,96	3,17	3,55	4,11	2,93	3,16	4,03	3,86
celkem církevní gymnázia	3,26	3,50	3,65	4,40	3,35	3,58	4,16	3,98
celkem veřejné SOŠ	2,79	3,09	3,23	2,85	2,36	2,50	3,52	3,76
celkem církevní SOŠ	2,83	3,65	3,81	4,79	2,94	3,47	3,91	4,13

V příloze celé práce jsou uvedeny souhrnné výsledky za všechny položky dotazníku pro studenty. Jedná se o srovnání podílu příznivějších výsledků dle jednotlivých škol s vyrovnaným počtem respondentů. Je totiž zřejmé, že ne vždy byl souboj dvou škol skončen vítězstvím školy církevní, ale že mezi školami existovaly rozdíly. Jak je patrné z předcházejících stran práce, církevní školy se po celkovém součtu prokázaly jako školy s příznivějšími výsledky ve všech oblastech dotazníku. Autorka práce srovnávala mezi sebou vždy jednu školu církevní, jednu veřejnou, kde byl počet respondentů vyrovnaný, z tohoto počtu pak byl sestaven celý soubor respondentů. Při tomto srovnání bylo možno sledovat rozdíly, které jsou uvedeny v příloze práce.

7.4.2 Dotazník pro pedagogy

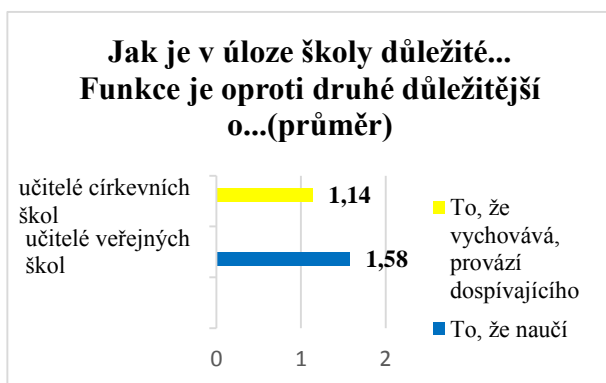
Dotazník pro pedagogy je doplněním praktické části práce a jeho účelem bylo získat a zároveň porovnat pohled učitelů na rizikové chování na školách s údaji získanými od studentů. Položky se zaměřily na úlohu školy v prevenci rizikového chování a na jeho výskyt. První otázka se věnovala úkolům školy. Cílem bylo zjistit, zda učitelé staví na první místo výchovnou funkci školy, nebo funkci vzdělávací či zda jsou pro ně tyto dvě úlohy stejně důležité. Učitelé na škále určovali, jak důležité je, že je student ve škole vychováván a jak důležité je, že je ve škole vzděláván. Zároveň bylo zjišťováno i to, o kolik bodů (pokud vůbec) se důležitost těchto dvou úkolů liší. Názory učitelů ze škol církevních a veřejných se lišily. Na církevních školách převažoval názor, že oba úkoly školy jsou stejně důležité, zatímco na veřejných školách učitelé věřili, že důležitější je funkce vzdělávací. V teoretické části bylo zmíněno, že právě školy církevní kladou na výchovnou složku edukace důraz. Došlo ke shodě, protože výchovu na první místo řadilo více učitelů ze škol církevních než z veřejných.

Graf 26: Funkce školy očima pedagogů

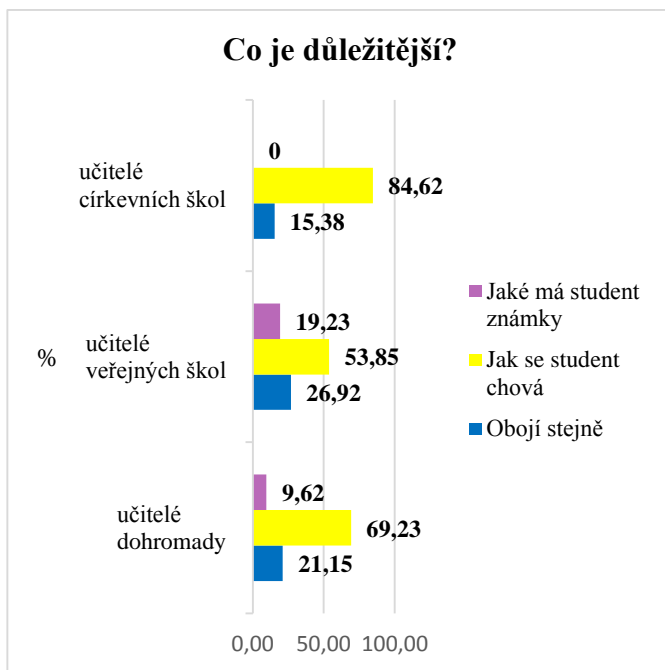
Položka měla za cíl zjistit také rozdíl v důležitosti těchto dvou úkolů. Učitelé církevních škol se shodli na tom, že rozdíl mezi důležitostmi těchto dvou úkolů není výrazný, jestliže škola z jejich pohledu klade důraz na funkci výchovnou, vzdělávací funkce je plněna téměř rovnocenně. Uváděli nejčastěji rozdíl o jeden stupeň, jeden

učitel pak zvolil hodnotu lišící se o stupně dva. Průměrně se tedy lišila důležitost obou funkcí o 1,14. Oproti tomu učitelé škol veřejných, kteří uvedli, že důležitější je funkce vzdělávací, vyjádřili na škále větší rozdíl mezi těmito dvěma hodnotami. Šest učitelů uvedlo rozdíl o jeden stupeň, pět učitelů o dva stupně a jeden učitel o stupně tři. Průměrný rozdíl (ve prospěch funkce vzdělávací) tedy činil 1,58.

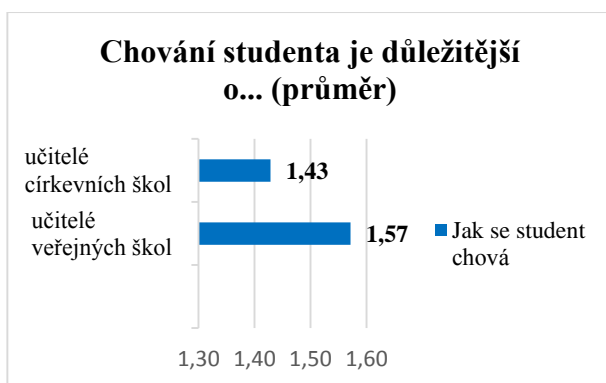
Graf 27: Funkce školy očima pedagogů 2

Druhá položka dotazníku sledovala podobnou oblast jako předchozí. Jejím cílem bylo zjistit, zda je pro učitele přednější to, jak se student chová, nebo to, jak se student učí, jaké má studijní výsledky a známky. Učitelé obou typů škol se shodli na tom, že důležitější než školní výsledky je studentovo chování, avšak na první místo jej celkově řadilo více učitelů ze škol církevních. To, že je chování důležitější, uvedlo dvacet dva učitelů ze škol církevních (téměř 85 %) a čtrnáct učitelů ze škol veřejných (téměř 54 %). Stejnou důležitost oběma položkám přisoudilo sedm učitelů ze škol veřejných (26,9 %) a čtyři pedagogové ze škol církevních (15,4 %). Studijní výsledky pak oproti studentovu chování vyzdvihlo pět učitelů ze škol veřejných (19 %), na církevních školách toto neuvedl nikdo. Výsledky potvrzují, že na církevních školách je kladen důraz na výchovnou složku, jak uvádí teoretická část práce. Výsledky jsou shrnuty v následujícím grafu.

Graf 28: Úkoly studenta očima pedagogů

Někteří učitelé přiřadili k chování studenta výrazněji vyšší hodnoty než k studentovým studijním výsledkům. Učitelé veřejných škol vyjádřili rozdíl vyšší než učitelé škol církevních. Na církevních školách nejčastěji učitelé zvolili rozdíl o jeden stupeň (celkem dvanáct učitelů). Devět učitelů pak vyjádřilo rozdíl o dva stupně. Průměrně tedy rozdíl činil 1,4. Na veřejných školách uvedli dva učitelé, kteří vyzdvihli chování studenta, že se důležitost těchto úkolů studenta liší až o tři stupně. Další čtyři pak zvolili hodnoty lišící se o dva stupně, osm učitelů pak vyjádřilo rozdíl o jeden stupeň. Průměrný rozdíl tak činil 1,6. Získané údaje jsou shrnuty v grafu.

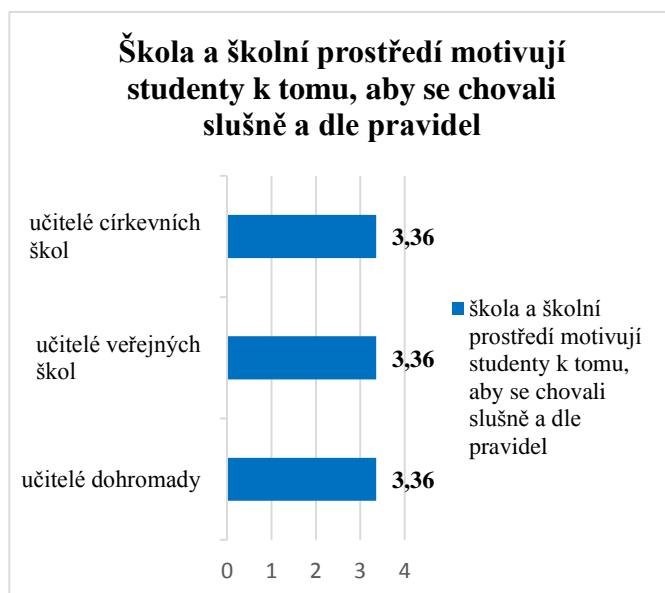

Graf 29: Úkoly studentů očima pedagogů 2

Další položka dotazníku zkoumala opět výchovnou funkci školy, jež byla popsána v teoretické části práce, z níž autorka práce vycházela (viz kapitola 4.11).

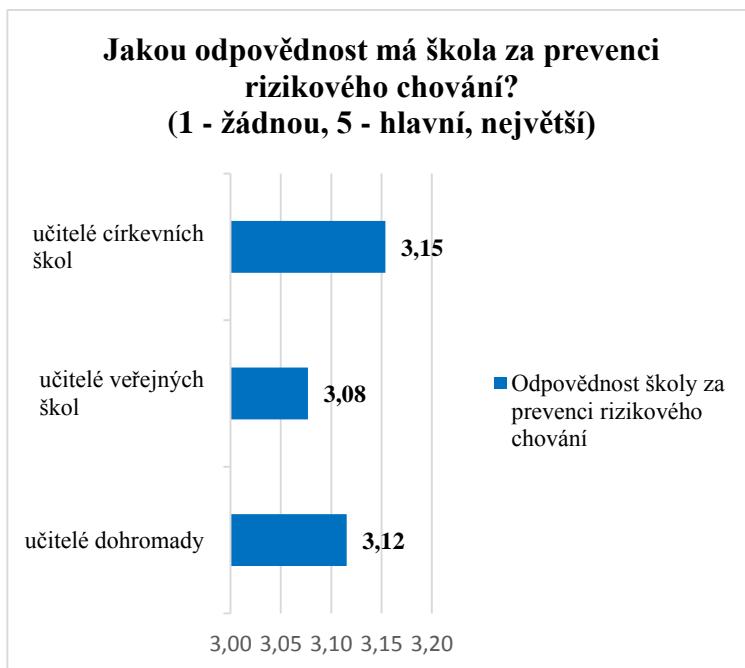

Cílem položky bylo zjistit, do jaké míry škola ovlivňuje to, jak se studenti chovají, zda je pro ně škola motivací ke slušnému chování. Tato položka byla zařazena i v dotazníku pro studenty. Zde se učitelé obou typů škol shodli na nevyhraněném názoru (hodnota 3,36), který značí, že škola podle učitelů jistě vliv na chování studenta měla, avšak ne zásadní. Výsledek prezentuje následující graf.

Graf 30: Škola ovlivňuje chování studentů

Dále učitelé určovali, jako odpovědnost má škola za prevenci rizikového chování. Učitelé obou druhů škol se shodli na tom, že určitou odpovědnost škola za prevenci má, ale určitě ne zcela zásadní. Učitelé dosáhli střední hodnoty škály, učitelé církevních škol pak uvedli vyšší stupeň odpovědnosti než učitelé ze škol veřejných, avšak výsledné hodnoty se lišily jen nepatrně (3,15 a 3,08). Nejvyšší stupeň (5) zvolila pouze jedna učitelka z církevního gymnázia.

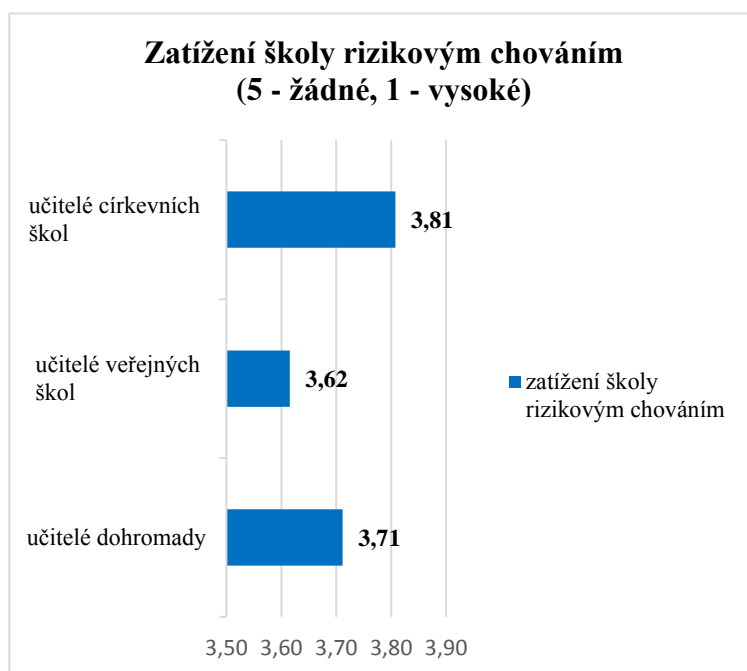

Graf 31: Odpovědnost školy za prevenci rizikového chování

Výsledky položek značí, že učitelé věřili ve vliv školy na chování studenta, ale z jejich pohledu škola není primárním činitelem a její úloha jak v prevenci rizikového chování, tak i v působení na mravní stránky osobnosti studentů má své hranice. Zde lze údaje doplnit o výsledky poslední otázky z dotazníku, která bude podrobněji rozebrána na následujících stránkách. Učitelé v poslední otázce dotazníku, zda by chtěli něco doplnit k úloze školy v prevenci rizikového chování, dle očekávání uváděli, že velmi důležitá je výchova v rodině a rodinné prostředí, ale i spolupráce školy s rodiči. Tyto odpovědi napovídají, že učitelé hodnotí rodinu jako významný činitel, který hraje ve formování osobnosti a prevenci rizikového chování vedle školy důležitou roli.

Následující položka se již zaměřila na výskyt rizikového chování. Učitelé škol určovali, jak vysoké je zatížení školy rizikovým chováním studentů. Na škále od jedné do pěti volili mezi možnostmi, že škola rizikovým chováním není zatížena, až po krajní možnost, že zatížení školy rizikovým chováním je vysoké. V této položce nebyl mezi hodnocením učitelů škol veřejných a církevních významný rozdíl, avšak příznivějšího výsledku dosáhli učitelé škol církevních. Učitelé církevních škol zhodnotili situaci na školách jako příznivou, uváděli, že zatížení školy rizikovými formami chování je spíše nízké (hodnota 3,81 z 5 možných). Učitelé na školách veřejných zhodnotili zatížení školy rizikovým chováním též jako nízké, ale dosáhli nižšího průměru než učitelé škol církevních, a to 3,62 z 5 možných. Dohromady se učitelé shodli na tom, že rizikové

chování se na školách vyskytuje, avšak situaci nehodnotili jako nepříznivou a přiklonili se k nadprůměrné hodnotě škály, s výsledným průměrem 3,71.

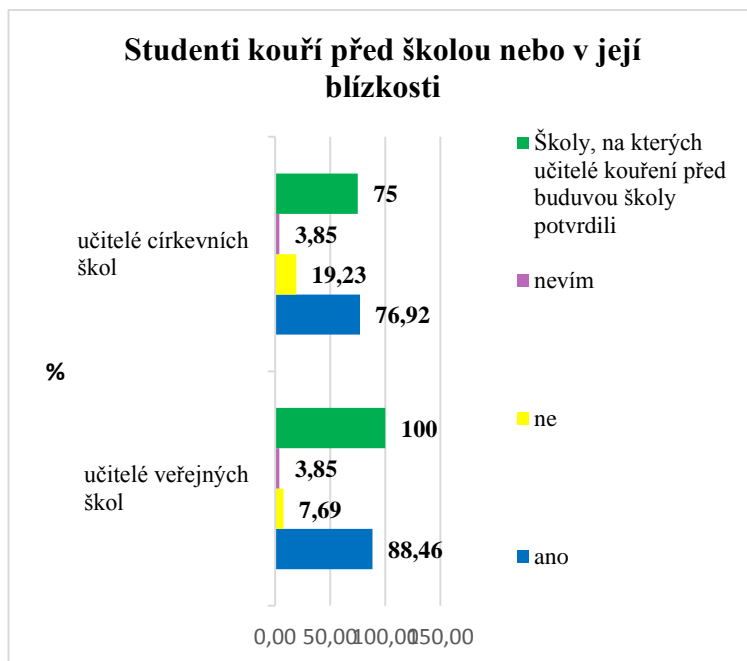

Graf 32: Výskyt rizikového chování z pohledu pedagogů

V následující položce se měli učitelé rozhodnout, jaké z forem rizikového chování se u studentů vyskytují nejčastěji. Cílem této položky bylo získat celkový pohled učitelů na výskyt rizikového chování a najít rozdíly v případě, že se nějaké objevily. Nečekané bylo, že na obou školách uvedli učitelé krádeže, které se objevily na dvou školách církevních a dvou školách veřejných. Na církevní střední zdravotnické škole pak metodička prevence zmínila užívání pervitinu a poškozování cizího majetku. Ostatní odpovědi se většinou shodovaly. Dle očekávání zmiňovali učitelé nejčastěji užívání alkoholu, kouření cigaret či uvedli souhrnně legální drogy, ale i marihuanu. Metodička prevence z církevní SOŠ zmínila i další drogu, nelegální, a to pervitin. Na veřejných školách nikdo užívání nelegálních drog nezmínil. Učitelé uváděli také šikanu, kterou zmínilo na obou typech škol osm učitelů, někteří učitelé uváděli její náznaky, posmívání, hádky, pomlouvání či nevhodný humor, který s šikanou hraničí. Objevila se také kyberšikana, kterou zmínil výchovný poradce z církevního gymnázia. Vyskytla se též zmínka o šikaně učitele, kdy dva učitelé z církevních škol a jeden z veřejné SOŠ uvedli nadměrnou drzost, vulgární neslušné chování k učitelům. Dále se objevilo záškoláctví, které napsal jeden učitel z církevní školy a pět učitelů z veřejných škol.

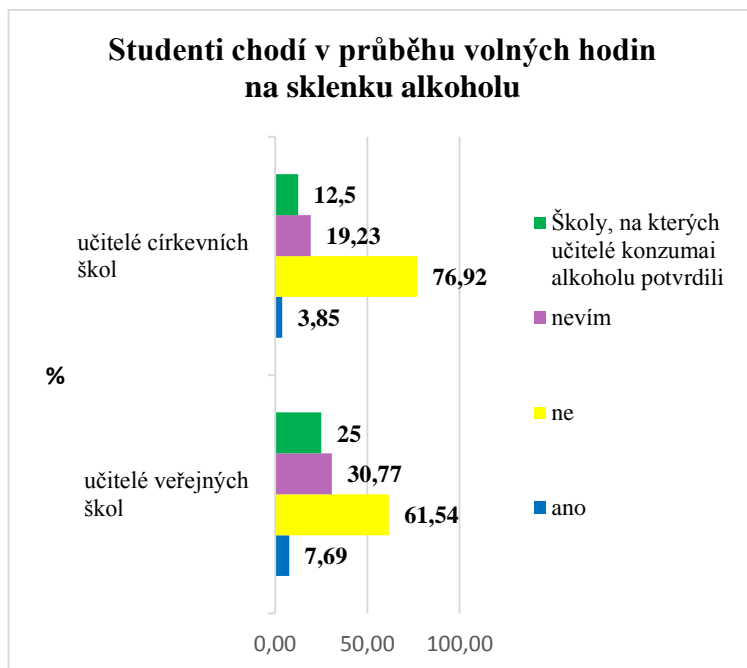
a učitelka z církevní SOŠ uvedla také neomluvené hodiny, související se záškoláctvím. Jeden učitel z veřejné SOŠ za rizikové chování považoval nezájem o výuku. Na obou školách zmínili učitelé i sebepoškozování. Učitelé si na dvou školách církevních a jedné veřejné všimli také závislosti na PC, dále metodička prevence z církevní SOŠ uvedla gamblerství. Podle učitelů trpěli studenti i poruchami příjmu potravy, uvedlo je po dvou učitelích ze škol veřejných i církevních. Na veřejné SOŠ bylo jednou zmíněno i rizikové sexuální chování, jeden učitel z veřejné SOŠ také zmínil rasismus a na závěr byla zmíněna, poněkud netradiční, do okruhu odborníky nezařazená lenost, kterou za rizikové chování považoval jeden učitel z veřejného gymnázia.

Následující položky se soustředily již na konkrétní formy rizikového chování. Tyto položky budou nejprve porovnávány mezi učiteli podle druhu školy, následně v další kapitole pak budou porovnány s údaji získanými od studentů. Učitelé měli rozhodnout, zda studenti kouří před školou nebo v její blízkosti, zda v době mezi vyučovacími hodinami požívají alkoholické nápoje a zda se na škole objevila šikana. Učitelé církevních škol oproti učitelům ze škol veřejných uvedli méně často, že studenti kouří cigarety před školní budovou nebo v její blízkosti. Na šesti církevních školách učitelé uváděli, že studenti před budovou školy kouří, na dvou ne. Na veřejných školách kouření před budovou školy potvrdili učitelé ze všech osmi škol. S tím, že studenti kouří cigarety před školou nebo v její blízkosti, souhlasilo na církevních školách dvacet učitelů (76 %), na veřejných školách pak dvacet tři učitelů (88 %). Pět učitelů ze dvou církevních škol tuto skutečnost popřelo (19 %), na veřejných pak nesouhlasili dva učitelé, rovněž ze dvou škol (7,7 %). O situaci nevěděl jeden učitel ze SOŠ církevní a jeden učitel z veřejného gymnázia (3,8 %).

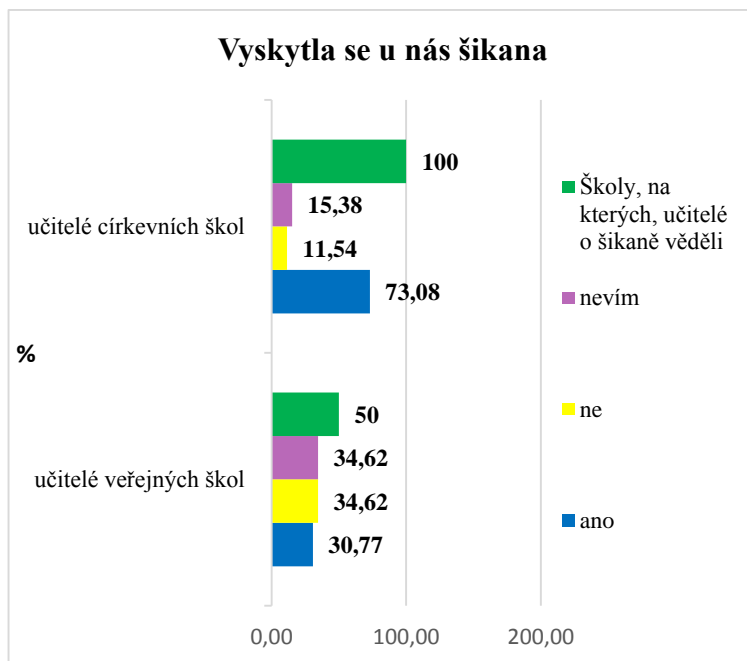
Graf 33: Kouření cigaret před školní budovou

Užívání alkoholu v době mezi vyučovacími hodinami uvedli učitelé na jedné škole církevní, ale na dvou veřejných. Zmínil jej jeden učitel z církevního gymnázia (3,8 %), jeden učitel z gymnázia veřejného a jeden učitel z veřejné SOŠ (7,7 %). Na církevních školách tuto skutečnost popřelo dvacet učitelů (76 %), na veřejných šestnáct učitelů (61 %). O situaci nevědělo na církevních školách pět učitelů (19 %), na veřejných osm učitelů (31 %).

Graf 34: Užívání alkoholu v průběhu volných hodin z pohledu učitelů

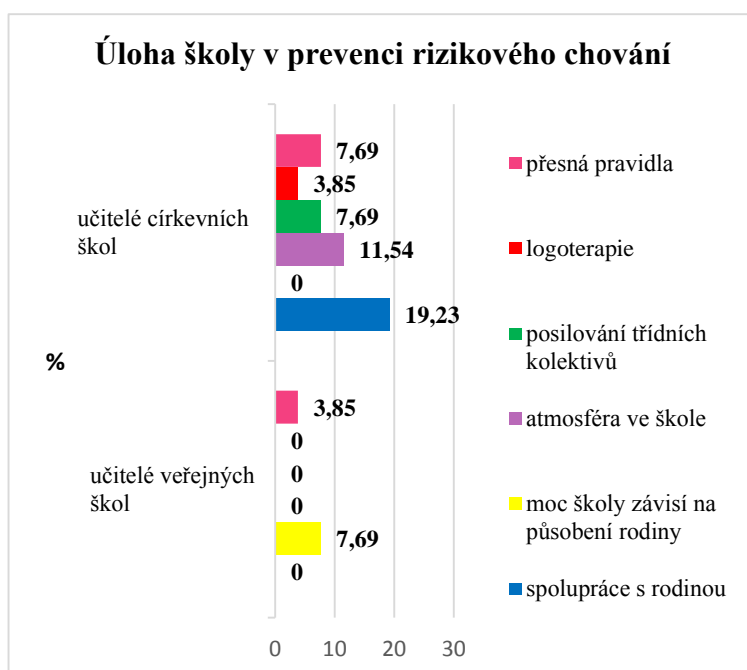
O šikaně, která se vyskytla na všech školách (viz výsledky dotazníku pro studenty), byli více informováni učitelé škol církevních. O šikaně věděli učitelé na všech církevních školách, avšak tam, kde odpovědělo více učitelů, nevěděli o situaci všichni. Na veřejných školách o šikaně učitelé příliš informováni nebyli, uvedli ji jen na polovině škol. Rozdíl mezi nimi a učiteli ze škol církevních činil celých 43 %. O šikaně na církevních školách vědělo devatenáct učitelů (73 %), na veřejných pak osm učitelů (30 %). Výskyt šikany popřeli tři učitelé (11 %) z církevních SOŠ a devět učitelů (34 %) ze škol veřejných (ze dvou gymnázií a dvou SOŠ). Možnost nevím zvolili čtyři učitelé ze škol církevních (15 %), na veřejných pak devět učitelů (34 %). K šikaně budou detailnější informace uvedeny dále v textu.

Graf 35: Výskyt šikany z pohledu učitelů

V další části budou výsledky podrobněji porovnávány s údaji získanými od studentů. Poslední položka dotazníku pro učitele se dotazovala, zda by učitelé chtěli něco doplnit k úloze školy v prevenci rizikového chování. Tuto položku zodpovědělo jedenáct učitelů ze škol církevních a čtyři učitelé ze škol veřejných. Učitelé uváděli důležitost spolupráce s rodiči – zmínilo ji šest učitelů ze škol církevních (23 %). Dalším okruhem, který se objevil v responsích, byla závislost moci školy na vlivu rodiny. V této kategorii odpověděli dva učitelé z veřejných škol (7,7 %). Uvedli, že hlavní roli v prevenci rizikového chování hraje rodina. Na veřejném gymnáziu pak metodička prevence konkrétně zmínila, že prevence rizikového chování je především záležitostí rodiny, že škola mnoho možností k prevenci nemá, protože studenti si návyky přinášejí do školy již vytvořené. Učitelka z veřejné SOŠ pak uvedla, že čím nižší je podpora v rodině, tím nižší je vliv školy. V odpovědích je tedy vyjádřena nedůvěra v možnosti školy a jejího preventivního působení, která se v odpovědích učitelů ze škol církevních neprojevila. Dalším okruhem, který se v odpovědích objevil, byla atmosféra na škole. V této kategorii odpovědi tři učitelé z církevních škol, včetně ředitelky církevní SOŠ (11,5 %). Podle nich je důležité vytvářet rodinné prostředí, s atmosférou důvěry a přijetí ze strany pedagogů. Sama ředitelka církevní SOŠ pak uvedla, že právě rodinné prostředí umožňuje škole rozpoznat rizikové chování a včas jej řešit. Uvedla též, že vedou studenty k toleranci a připomenula též duchovní rozměr prostředí, a to zmínkou, že na

škole studují lidé s odlišnými duchovními potřebami. Dále učitelé zmínili i posilování třídních kolektivů a vztahů mezi studenty (dva učitelé z církevních škol – gymnázia a SOŠ). Na církevní SOŠ pak byla popsána i cesta prevence skrze naplněnost vztahů a smyslu života – logoterapie (4,8 %). Posledním okruhem, který se v odpovědích objevil, bylo zavedení přesných, jednotných pravidel při řešení rizikového chování, které zmínili dva učitelé z církevních škol a jeden učitel z veřejné SOŠ. Velice kuriózním názorem, který v grafu není zpracován, byl názor učitele z veřejné SOŠ, který zmínil, že škola by měla změnit svůj status a nebýt nadále otázkou financí, protože poté by měla možnost vyloučit ty studenty, kteří do ní nepatří. Podle respondenta by došlo i ke snížení výskytu rizikového chování.

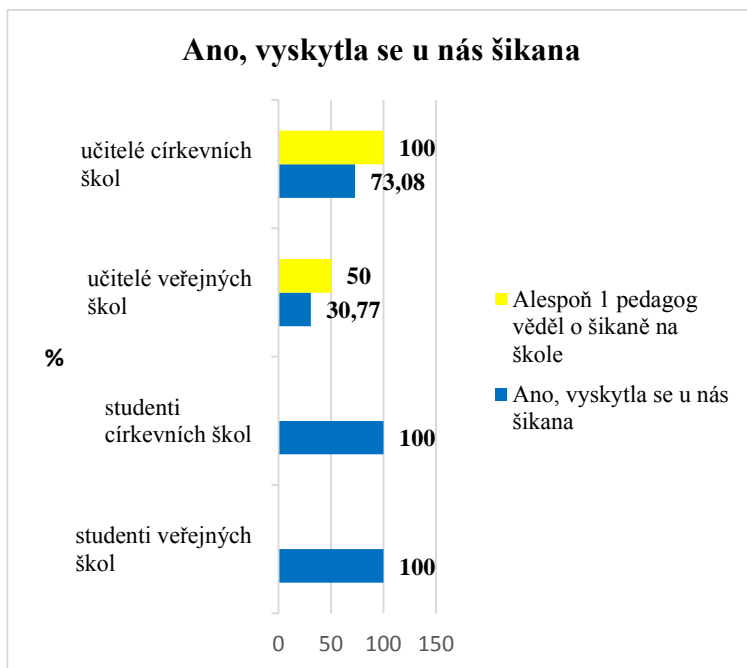

Graf 36: Úloha školy v prevenci rizikového chování

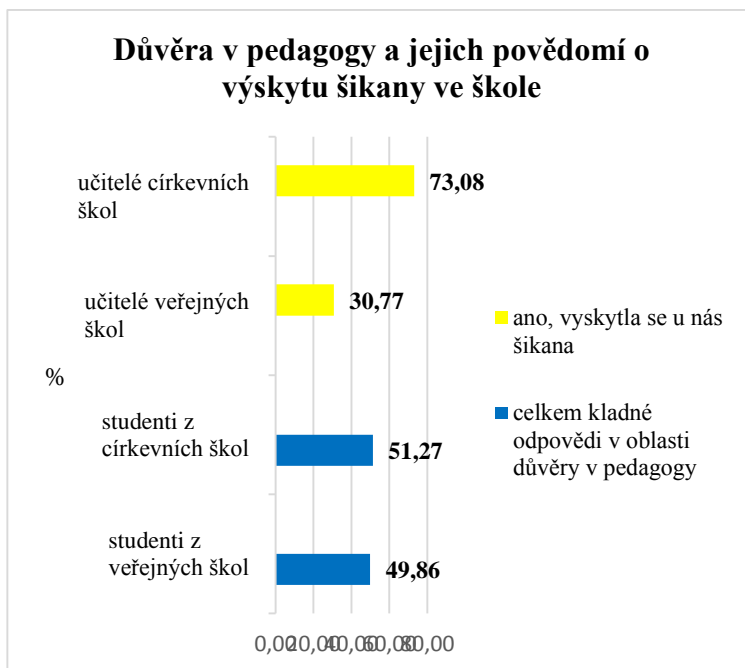
7.4.3 Porovnání výsledků získaných od studentů s výsledky získanými od učitelů

Některé položky dotazníku pro studenty a pro učitele byly záměrně vybrány tak, aby mohly být mezi sebou porovnány. Jednalo se o položky z oblasti šikany a škola a rizikové chování. Jak již bylo uvedeno, šikana se v určité formě vyskytla na všech školách. Učitelů dle očekávání uváděli v dotazníku mezi nejčastěji vyskytující se formu rizikového chování šikanu (30,76 %). V otázce, zda se šikana na škole objevila tento školní rok, se většina učitelů nepletla a uvedla, že ano. I přesto se ale našli ti, kteří o situaci ve škole nic netušili, překvapivé bylo, že šikanu nezmínila metodička prevence na jednom z veřejných gymnázií. Na této škole přitom studenti uváděli i výskyt fyzické formy šikany. Navíc, pedagogové z církevních škol uváděli, že oproti jiným školám je výskyt šikany nižší, dosahuje pouze forem ostrakizace, nevhodného humoru, či dokonce, že jsou patrné jen její náznaky. Učitelé připisovali, že ve třídách panuje přátelská atmosféra, šikana je jen ojedinělá, zejména v porovnání s ostatními školami. Data získaná od studentů církevních škol jsou s těmito tvrzeními ve značném rozporu a vyvrací názor uvedený v kapitole o roli církevních škol v prevenci rizikového chování a potvrzuje údaje od předního odborníka na šikanu, Dr. Michala Koláře, který uváděl, že před šikanou není imunní žádný typ školy a vyskytuje se i tam, kde bychom ji nečekali. Výsledky však naznačují, že zájem učitelů církevních škol o prevenci šikany byl vyšší, protože byli o jejím výskytu na škole více informováni. Porovnání údajů získaných od učitelů a od studentů je souhrnně znázorněno v grafu.

Graf 37: Výskyt šikany z pohledu studentů a pedagogů

Dalším zajímavým srovnáním může být důvěra studentů v pedagogy při prevenci a řešení šikany s údaji od učitelů o výskytu šikany ve škole. Z předcházejících grafů již víme, že polovina studentů pedagogům důvěřovala, druhá polovina se buď nepřiklonila k ani jednomu názoru či pedagogům nedůvěřovala. Jak je vidět z předcházejícího grafu, o šikaně byli informovanější učitelé ze škol církevních, avšak u studentů se stupeň důvěry příliš neodlišoval od důvěry v pedagogy u studentů škol církevních. **Nicméně, i přes nepatrný rozdíl lze považovat církevní školy za školy, kde je důvěra studentů v pedagogy vyšší a v souladu s tímto zjištěním lze zároveň potvrdit, že větší pozornost rizikovému chování skutečně věnují učitelé ze škol církevních.** Zorientování ve výsledcích by měl usnadnit následující graf.

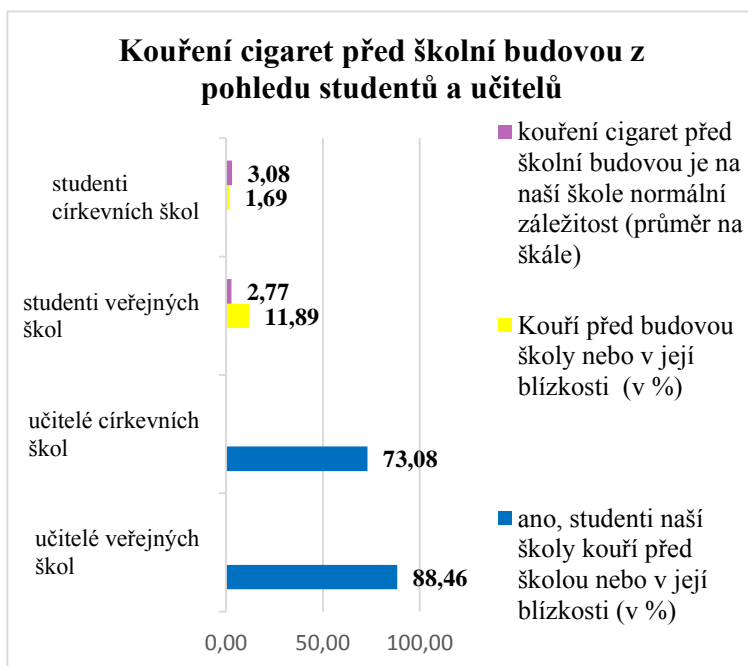

Graf 38: Důvěra v pedagogy a jejich povědomí o výskytu šikany ve škole

Další položkou, kterou bylo možno srovnávat, bylo kouření cigaret před školní budovou. Jak již víme, studenti na církevních školách dosáhli v posuzovací škále o tom, zda je kouření cigaret před školní budovou na jejich škole normální záležitostí, lepšího výsledku než studenti škol veřejných, přiklonili se k nevyhraněnému názoru, zatímco studenti škol veřejných souhlasili. I procentuální zastoupení studentů, kteří kouření cigaret před budovou školy přiznali, bylo na církevních školách nižší než na školách veřejných, a to o deset procent, kdy na církevních školách se k tomuto přiznalo 1,6 % studentů, zatímco na veřejných 11,8 %. Učitelé z církevních škol pak ve shodě se studenty uvedli menší četnost potvrzení toho, že studenti před školou kouří.

Mezi učiteli a studenty tedy panuje shoda. Avšak je třeba zmínit, že výsledek na škále 3,0 není jednoznačný a učitelé, kteří uvedli možnost „ne“ (celkem pět) se mohli plést nebo situaci popřít. Dva učitelé z církevního gymnázia, kteří uvedli možnost „ne“ se shodli se svými studenty, kteří rovněž kouření před budovou školy popřeli, tři učitelé z církevní SOŠ se se studenty neshodli. Na veřejných školách se studenti s učiteli shodli, jejich výsledný průměr na škále naznačuje, že na veřejných školách je kouření před školní budovou běžnou záležitostí, což potvrdili i učitelé, kdy 88 % z nich uvedlo, že studenti před školou kouří. Učitelé, kteří uvedli, že studenti nekouří, byli bohužel na omylu, jelikož kouření před školní budovou na dané škole přiznalo 10 % studentů. **Z výsledků celkově vyplývá, že na církevních školách je kouření před školní**

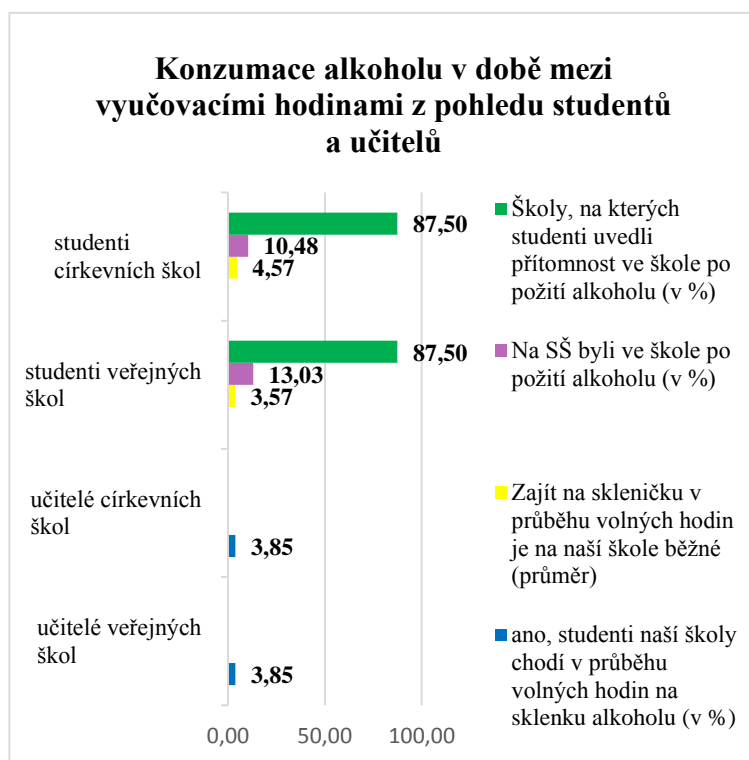
budovou méně rozšířeno než na školách veřejných, a to jak z pohledu učitelů, tak i z pohledu studentů, i přes méně výrazné rozdíly. Výsledky jsou sloučeny v grafu.

Graf 39: Kouření cigaret před školní budovou z pohledu studentů a pedagogů

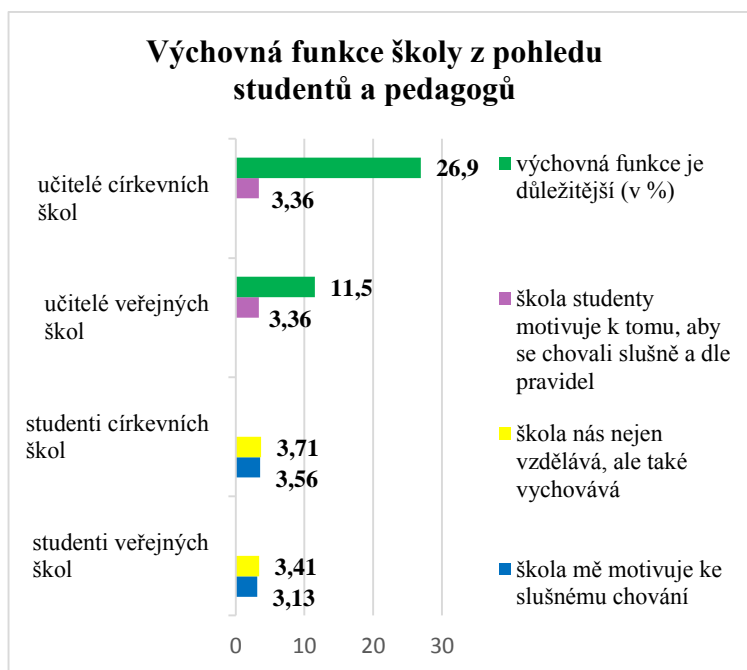
Další položkou byla konzumace alkoholu v průběhu volných hodin. Konzumaci alkoholu v době mezi vyučovacími hodinami zkoumaly u studentů dvě položky dotazníku, a to přímá otázka, zda studenti byli ve škole po požití alkoholu a škála, zda je na škole běžné zajít na skleničku alkoholu v průběhu volných hodin. Příznivějších výsledků dosáhli v obou položkách studenti škol církevních, avšak počet škol, na kterých se studenti k tomuto přiznali, byl vyrovnaný. Procentuální zastoupení studentů, kteří uvedli, že byli ve škole po požití alkoholu, bylo na církevních školách o 3 % nižší, než bylo na školách veřejných. Na škále studenti škol církevních vyjádřili nesouhlas, zatímco studenti škol veřejných neměli vyhraněný názor. Konzumaci alkoholu studenty v době mezi vyučovacími hodinami zmínil jeden učitel z církevního gymnázia, kde 16 % studentů uvedlo, že na SŠ bylo ve škole po požití alkoholu, avšak s tvrzením na škále studenti nesouhlasili, výsledek dosáhl hodnoty 4,38. Na veřejných školách tuto skutečnost uvedl rovněž jeden učitel, a to ze SOŠ, kde ve škole po požití alkoholu bylo 13,7 % studentů, navíc výsledný průměr se zastavil na hodnotě 2,8. Celkově pak bylo na církevních školách na SŠ po požití alkoholu 10 % studentů z celkového počtu tři sta padesát tři. Na veřejných školách již byla konzumace alkoholu běžnější, ve škole po požití alkoholu zde bylo 13 % studentů. Výsledky těchto položek ukazují, že na školách

se najde procento těch, kteří v době mezi vyučovacími hodinami alkohol konzumují, celkové zastoupení těchto studentů bylo vyšší na školách veřejných, které dosáhly i méně příznivého výsledku na škále. Učitelé konzumaci alkoholu nepotvrdili, uvedl ji jen jeden učitel na obou typech škol. Výsledky znázorňuje graf.

Graf 40: Konzumace alkoholu v době mezi vyučovacími hodinami z pohledu studentů a učitelů

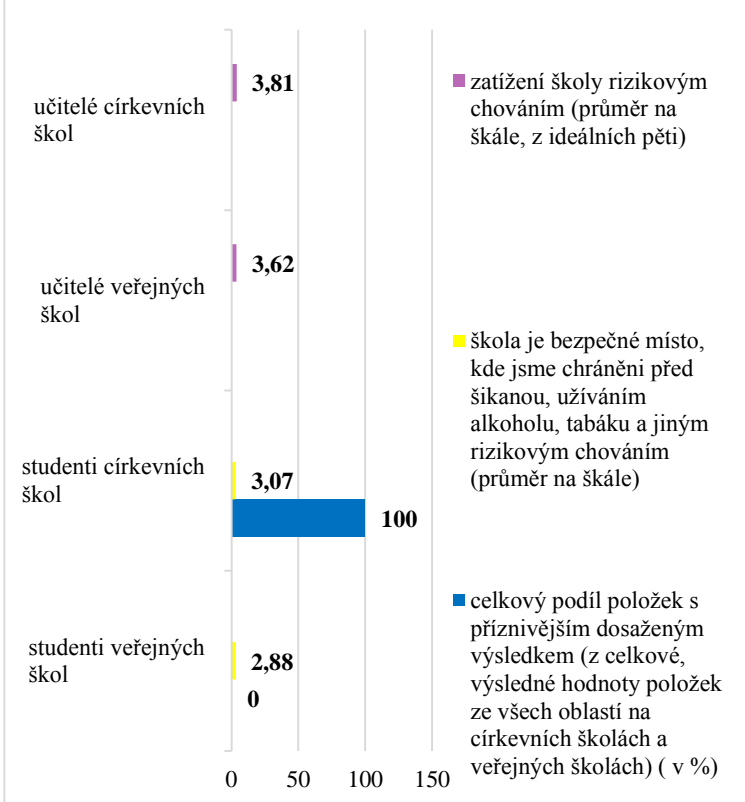
Další oblastí, která bude porovnávána z pohledu učitelů a studentů, je oblast výchovné funkce školy. Učitelé církevních škol přisoudili větší důležitost výchovné funkci školy oproti funkci vzdělávací, učitelé škol veřejných naopak vyzdvihli funkci vzdělávací. Na přímém vlivu školy na chování studentů se učitelé shodli a neměli na její působení vyhraněný názor. Studenti v dotazníku odpovídali na otázku, zda souhlasí s tím, že je škola také vychovává, ne pouze vzdělává, a také, zda souhlasí s tvrzením, že je škola motivuje ke slušnému chování. V obou položkách dosáhli lepších výsledků studenti škol církevních. **Opět zde tedy nastala shoda mezi studenty a učiteli s tím, že na církevních školách kladli učitelé na výchovnou funkci větší důraz než učitelé škol veřejných, a současně, i studenti škol církevních vliv školy na jejich chování vnímali jako silnější než studenti škol veřejných.** Výsledky položek prezentuje graf.

Graf 41: Výchovná funkce školy z pohledu studentů a pedagogů

Poslední oblastí, kterou je možno porovnat, je ochranná funkce školy. Z teoretické části této práce již víme, že škola garantuje dospívajícím lidem příznivé prostředí, k její ochranné funkci školy patří vytváření bezpečného prostředí a ochrana před rizikovým chováním. Položkou, která ji zjišťovala, bylo u studentů tvrzení, že škola je bezpečným místem, kde jsou studenti chráněni před rizikovým chováním (před šikanou, užíváním alkoholu aj.) Z výsledků vyplynulo, že studenti ochrannou funkci školy příliš nevnímají, výsledky nebyly příznivé ani na jednom z druhu škol. Tato položka se může srovnat s položkou od učitelů, kteří hodnotili zatížení školy rizikovým chováním, protože jestliže je zatížení školy vysoké, není její prostředí pro studenty bezpečným místem. Učitelé pak zhodnotili zatížení školy rizikovým chováním jako nízké, uváděli hodnoty příznivější, které se blížily k 4,0 z ideálních 5,0. Učitelé se se studenty shodli, **na církevních školách vyšly u obou skupin hodnoty příznivější**, na veřejných pak hodnoty méně žádoucí. Hodnocení učitelů se pak může srovnat i s celkovými výsledky dotazníku pro studenty, z oblasti výskytu rizikového chování, kdy církevní školy vyšly jako školy s nižším procentuálním zastoupením studentů s rizikovým chováním, a to za všechny formy (užívání návykových látek i v šikaně, ačkoliv právě u ní nebyly výsledky pozitivní ani u jednoho druhu škol). Učitelé církevních škol pak ve shodě s těmito výsledky uvedli nižší zatížení škol rizikovým chováním než učitelé škol veřejných.

Výskyt rizikového chování na školách z pohledu učitelů a studentů

Graf 42: Výskyt rizikového chování na školách z pohledu učitelů a studentů

7.5 Zhodnocení hypotéz

H1: Studenti škol církevních zaujímají k rizikovým formám chování odmítavější postoj než studenti škol veřejných.

Rizikovými formami chování zde myslíme užívání alkoholu, kouření cigaret, užívání marihuany a šikanu.

Hypotéza byla verifikována. Výsledné hodnoty ukázaly, že studenti církevních škol zaujímají k vybraným formám rizikového chování odmítavější postoj než studenti škol veřejných. Rozdíly výsledných hodnot u obou skupin však byly minimální.

H2: Studenti škol církevních uvádějí zkušenost s návykovými látkami méně často než studenti ze škol veřejných.

Návykovými látkami rozumíme alkohol, tabák ve formě cigaret a marihuanu.

Hypotéza byla verifikována. Významnějších rozdílů bylo dosaženo v užívání marihuany a kouření cigaret.

H3: Studenti škol církevních uvádějí přítomnost ve škole po požití návykových látek méně často než studenti ze škol veřejných.

Návykovými látkami rozumíme alkohol, tabák ve formě cigaret a marihuanu.

Hypotéza byla verifikována. Zastoupení studentů, kteří uváděli přítomnost ve škole po požití návykových látek nebo jejich užívání v blízkosti školy, bylo na církevních školách nižší než na školách veřejných. Rozdíl se objevil zejména pak v kouření cigaret před školní budovou.

H4: Studenti veřejných škol uvádějí výskyt šikany ve třídě, zatímco studenti škol církevních ne.

Hypotéza byla falzifikována. Šikana se vyskytla na všech zúčastněných školách a jak na školách veřejných, tak i na školách církevních dosahovala i charakteru fyzického ubližování.

H5: Studenti škol církevních škol zastávají častěji názor, že škola je bezpečným místem než studenti škol veřejných.

Hypotéza byla verifikována. Studenti škol církevních považovali školní prostředí za bezpečnější než studenti škol veřejných. Rozdíl zde byl však minimální a výsledné hodnoty ani u jedné ze skupin studentů nebyly příznivé.

H6: Studenti církevních škol zastávají častěji názor, že škola plní také výchovnou funkci než studenti škol veřejných.

Hypotéza byla verifikována. Studenti škol církevních častěji uváděli, že škola plní také funkci výchovnou než studenti škol veřejných.

H7: Učitelé škol církevních kladou častěji důraz na výchovnou složku pedagogické práce než učitelé škol veřejných.

Hypotéza byla verifikována. Učitelé ze škol církevních častěji než učitelé ze škol veřejných uvedli, že výchovná funkce je důležitější než funkce vzdělávací. Celkově pak učitelé škol církevních uvedli, že výchovná funkce je stejně důležitá, jako funkce vzdělávací, zatímco učitelé škol veřejných uvedli, že na prvním místě je funkce vzdělávací.

H8: Učitelé škol církevních si více všímají projevů šikanování ve třídě než učitelé škol veřejných.

Hypotéza byla verifikována. Učitelé ze škol církevních byli o výskytu šikany ve škole informovanější než učitelé ze škol veřejných. Zároveň i studenti škol církevních více věřili v pomoc pedagogů v případě, že by se šikana na škole objevila.

8 Shrnutí výsledků, diskuze a doporučení

Cílem práce bylo zjistit, zda se církevní školy prokážou jako protektivní faktor v prevenci rizikového chování studentů. Na základě zjištěných výsledků bylo z celkového počtu osmi hypotéz sedm verifikováno a jedna falzifikována.

V oblasti postojů k rizikovému chování jsme nezjistili mezi studenty z jednotlivých škol významné rozdíly. Studenti z církevních škol však dosáhli v této oblasti příznivějších výsledků. Nejtolerovanější z rizikových forem chování byla konzumace alkoholu, naopak nejvíce odsuzované, dle očekávání, bylo ubližování druhým. Nejvýrazněji se rozdíl, ve prospěch studentů škol církevních, projevil v toleranci cigaret. V oblasti výskytu rizikového chování dosáhli ve všech položkách příznivějších výsledků opět studenti škol církevních. Rozdíly mezi studenty činily 4,5 % u zkušenosti s alkoholem, 18,5 % u kouření cigaret a 16,9 % u marihuany. U kouření cigaret je možné sledovat také podíl těch, kteří cigaretu pouze zkusili, ale již nekouří a těch, kteří v kouření pokračují. I zde dosáhli studenti církevních škol příznivějšího výsledku, v kouření dále pokračovalo 35 % studentů ze škol církevních, ale 44 % studentů ze škol veřejných. V oblasti výskytu rizikového chování lze výsledky interpretovat ze dvou hledisek. Prvním z nich je počet škol, na kterých se rizikové chování objevilo, druhým je konkrétní procentuální zastoupení studentů s tímto rizikovým chováním. U položek týkajících se přítomnosti ve škole pod vlivem návykové látky nebo kouření cigaret před budovou školy je vhodné posoudit výsledky i z prvního hlediska. Přítomnost ve škole po požití alkoholu uvedli studenti 87,5 % škol veřejných a 87,5 % škol církevních, výsledky byly tedy vyrovnané. U alkoholu rozdíl nebyl příliš výrazný ani z druhého hlediska, tuto skutečnost uvedlo na církevních školách jen o 2,5 % studentů méně než na školách veřejných. Kouření cigaret uvedli studenti 37,5 % škol církevních, zatímco studenti škol veřejných na 75 %. Rozdíl mezi studenty, kteří kouření před školou potvrdili, byl 10 %, počtem tuto skutečnost uvedlo sedmkrát méně studentů na církevních školách oproti studentům ze škol veřejných. V souladu s tím dosáhli studenti církevních škol příznivějšího výsledku na škále sledující kouření před budovou školy a také učitelé potvrdili, že tento problém nebyl na církevních školách tolik rozšířený, jako na školách veřejných. Přítomnost ve škole po požití marihuany uvedli studenti na 12,5 % škol církevních a 87,5 % škol veřejných. Rozdíl v podílu studentů, kteří uvedli, že byli ve škole po požití marihuany, činil 7,9 %

ve prospěch škol církevních. Nepříliš příznivé pro obě skupiny studentů byly výsledky položky týkající se nabídky návykové látky, se kterou se setkali studenti na všech školách. S nabídkou návykové látky se však setkalo o 9 % méně studentů ze škol církevních.

Nejméně pozitivním zjištěním je, že šikana se vyskytla na všech zúčastněných školách. Rozdíl se objevil pouze u fyzického ubližování, které uvedli studenti na 62,5 % škol církevních a 75 % škol veřejných. Rozdíl zde tedy byl, avšak je jisté, že tyto výsledky považovat za příznivé není možné. Navíc, komentáře učitelů církevních škol k výskytu šikany byly s těmito zjištěními ve značném rozporu. Učitelé církevních škol sice byli o výskytu šikany informovanější než učitelé ze škol veřejných, avšak někteří uváděli, že se jedná pouze o náznaky šikany, její počátky či o nevhodný humor, který s šikanou hraničí. Tato zjištění ale nemění fakt, že studenti na církevních školách učitelům důvěřovali více než studenti na školách veřejných a současně, učitelé byli o výskytu šikany informovanější. Zároveň studenti církevních škol častěji potvrdili, že se mají ve škole v případě problému na koho obrátit, oproti studentům ze škol veřejných. I atmosféra na školách byla studenty církevních škol hodnocena pozitivněji než studenty ze škol veřejných. Dále jsme zjistili, že škola byla studenty církevních škol považována za bezpečnější než studenty ze škol veřejných, kteří ochrannou funkci školy oproti studentům ze škol církevních častěji popřeli. Studenti škol církevních dále častěji uznali, že škola plní také výchovnou funkci, oproti studentům ze škol veřejných, a zároveň, více studenti škol církevních považovali školní prostředí za motivující ke slušnému chování než studenti škol veřejných. V souladu s tím šetření prokázalo, že učitelé ze škol církevních kladli na výchovnou složku edukace větší důraz oproti učitelům ze škol veřejných, pro něž byla důležitější vzdělávací funkce školy. Učitelé ze škol církevních také považovali školu za důležitější faktor v prevenci rizikového chování než učitelé ze škol veřejných, ačkoliv rozdíl zde byl minimální. Tato zjištění prokazují, že církevní školy mohou být považovány za protektivní faktor v prevenci rizikového chování, a to jak z hlediska výskytu rizikového chování, kdy studenti církevních škol dosáhli ve všech oblastech příznivějších výsledků, tak i vzhledem k tomu, že škola jimi byla považována za bezpečnější, více vnímali její výchovné působení, pozitivněji hodnotili atmosféru ve třídách a projevíli větší důvěru ve své pedagogy, pro něž byla výchovná složka edukace důležitější než pro učitele ze škol

veřejných, a zároveň se prokázalo, že prevenci rizikového chování věnují větší pozornost.

Obě skupiny učitelů zdůrazňovaly, že pro efektivní prevenci je důležité správné formulování pravidel a jednotný přístup všech pedagogů na škole. Současně, student jednoho veřejného a jednoho církevního gymnázia k položce, zda by pedagog zasáhl v případě, že by viděl někoho kouřit před budovou školy, připsal, že někdo ano, někdo ne. To značí, že pedagogové neměli k řešení rizikového chování jednotný přístup, který však sami označili za potřebný. Vhodným postupem na školách by dle těchto zjištění mělo být jasné formulování pravidel chování ve škole a především pak sjednocení názorů na jeho řešení. Další doporučení, které z výsledků plyne, je, aby bylo zahájeno důsledné sledování třídních kolektivů a efektivní řešení případů šikany. Nevyhnula se ani školám církevním, které se na základě informací z teoretické části, ale i na základě názorů některých učitelů, pyšnily bezpečným prostředím. Zároveň výsledky naznačily, že studenti ani jedné ze škol nepovažovali školní prostředí za příliš bezpečné místo, kde by byli před šikanou chráněni. Bylo by proto potřeba dodat studentům jistotu, posílit vztahy mezi studenty a učiteli, protože v jejich schopnost šikanu zaznamenat důvěřovala jen polovina studentů jak na církevních, tak i na veřejných školách. Výsledky z oblasti výchovné funkce naznačují, že studenti sice to, že je škola vychovává, vnímají, avšak bylo by vhodné, aby tato funkce školy byla všemi pedagogy považována minimálně za rovnocennou a škola ji mohla naplňovat účinně. Pro učitele bylo chování studenta na prvním místě, proto by se jejich priorita měla odrazit i na jejich přístupu k výchovné složce edukace. Jak říká úvodní citát, škola vzdělává, aby vychovávala, proto by každý vzdělávací proces měl být plánován tak, aby si studenti ze školy odnesli nejen znalosti z vědních disciplín, ale i zcela elementární znalost pravidel toho, jak se chovat nejen k jiným lidem, ale i k sobě samým.

Závěr

Světová zdravotnická organizace označuje rizikové chování za nejčastější příčinu úmrtí dospívajících mezi patnáctým a devatenáctým rokem života. Jednou z institucí, která se podílí na ochraně dětí a mládeže před negativními vlivy, je škola, na jejíž úlohu v prevenci rizikového chování jsme se zaměřili v této bakalářské práci. Cílem práce bylo zjistit, zda se prostředí a specifika církevních škol prokáží jako protektivní faktor v prevenci rizikového chování studentů.

Cílem teoretické části práce bylo analyzovat současné poznatky o tématu a vymezit předpoklady pro část praktickou. Věnovali jsme se rizikovému chování, zejména pak úloze školy v jeho prevenci. Seznámili jsme s hlavními specifiky škol církevních, uvedli, jaký postoj církev zaujímá k rizikovým formám chování žáků a studentů a vymezili jsme předpoklady církevních škol k tomu, stát se protektivním faktorem v prevenci rizikového chování. V praktické části jsme prezentovali výsledky dotazníkového šetření, které jsme uskutečnili na osmi školách veřejných a osmi školách církevních. Jeho respondenty byli studenti a učitelé středních škol. Položky dotazníku pro studenty se soustředily na postoj k rizikovému chování, na jeho výskyt mezi studenty a na pohled studentů na to, zda a jak škola plní funkce, které mají k prevenci rizikového chování vztah. U učitelů jsme se zaměřili na postoj k prevenci rizikového chování na úrovni školy a na schopnost učitelů rizikové chování zaznamenat.

Na základě našeho dotazníkového šetření jsme zjistili, že studenti ze škol církevních měli méně často zkušenost s návykovými látkami, méně často uváděli přítomnost ve škole po jejich požití, a ačkoli se šikana vyskytla na všech školách, fyzické ubližování se objevilo na menším počtu škol církevních. Učitelé ze škol církevních byli o výskytu šikany ve třídě informovanější a jejich studenti, oproti studentům ze škol veřejných, více věřili v jejich pomoc v případě, že by se šikana na škole objevila. Studenti škol církevních rovněž častěji uznali, že škola plní také výchovnou funkci, považovali školu za bezpečnější než studenti ze škol veřejných a více jich potvrdilo, že školní prostředí je pro ně motivací ke slušnému chování. Současně, učitelé ze škol církevních častěji než učitelé ze škol veřejných považovali výchovnou složku edukace za důležitější než složku vzdělávací. Lze konstatovat, že cíl práce se nám podařilo naplnit a prostředí a specifika církevních škol se na základě výsledků šetření prokázaly jako protektivní faktor v prevenci rizikového chování.

Ze zjištěných skutečností můžeme vyvodit, že ačkoli církevní školy dosáhly příznivějších výsledků, ne vždy byly ideální, a proto by bylo vhodné, aby nejen na školách veřejných, ale i církevních byly podniknuty kroky ke zlepšení situace. Vhodným doporučením je, aby studentům byla dodána jistota, posílily se vztahy mezi studenty a učiteli, protože v jejich schopnost zaznamenat šikanu, která se vyskytla na všech školách, důvěřovala jen polovina studentů, a to jak na církevních, tak i na veřejných školách. Dále by bylo vhodné, aby učitelé jak na školách církevních, tak i na školách veřejných, zaujali jednotný přístup k potlačování rizikového chování. Výsledky šetření totiž ukázaly, že jednotný přístup chyběl na obou typech škol. Zjištění z oblasti výchovného působení školy naznačují, že studenti výchovné působení školy vnímali, avšak bylo by vhodné, aby výchovná funkce školy byla jednotně všemi pedagogy považována minimálně za rovnocennou a škola ji mohla naplňovat účinně.

Je zřejmé, že situaci na školách je třeba dále sledovat, pro objektivnější srovnání je pak nutné, aby se do šetření zapojilo více škol, než se zapojilo autorce práce. Původním záměrem bylo, aby šetření proběhlo také na školách základních. Je proto žádoucí, aby i tam bylo uskutečněno. Na církevních školách se pak nabízí i možnost zaměřit se detailněji na duchovní rozměr prostředí a jeho vliv na prevenci rizikového chování, který je v této práci zahrnut v teoretické části a rovněž v příloze. Zajímavé a vhodné by rovněž bylo věnovat se i nadále funkcím školy a jejímu působení na chování studentů.

Přínos teoretické části této bakalářské práce spatřujeme v předložení aktuálních poznatků o problematice rizikového chování a jeho prevenci a zejména v obohacení tohoto pohledu o postoj církve, který je oproti tomu pohledem spíše tradičním a specifickým. Praktická část a její výsledky doplňují a rozšiřují oblast výzkumných šetření zaměřených na rizikové chování. Kromě samotného srovnání škol považujeme za přínosný také pohled učitelů, který umožnil zjistit odlišnosti v přístupu k prevenci rizikového chování na školách veřejných a církevních a obohatil tak současné poznatky o pohled na plnění preventivních úkolů školou v praxi. Dalším přínosem je také hodnocení studentů, kteří vyjádřili, zda výchovné působení školy vnímali, nebo ne. Výsledky práce mohou sloužit pedagogům, odborníkům věnujícím se prevenci rizikového chování a především zúčastněným školám, pro něž mohou být upozorněním, na co se v prevenci rizikového chování zaměřit.

Seznam grafických schémat a tabulek

GRAF 1: POSTOJE K RIZIKOVÉMU CHOVÁNÍ 1	55
GRAF 2: POSTOJE K RIZIKOVÉMU CHOVÁNÍ 2	56
GRAF 3: POSTOJE K RIZIKOVÉMU CHOVÁNÍ 3	57
GRAF 4: POSTOJE K RIZIKOVÉMU CHOVÁNÍ 4	58
GRAF 5: PODÍL STUDENTŮ, KTERÍ NIKDY NEUŽILI ALKOHOL	59
GRAF 6: UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU ZŘÍDKA A NIKDY	60
GRAF 7: UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU KAŽDÝ MĚSÍC/KAŽDÝ TÝDEN	61
GRAF 8: NA SŠ NĚKDY BYLI VE ŠKOLE PO POŽITÍ ALKOHOLU	63
GRAF 9: KOUŘENÍ CIGARET	65
GRAF 10: KOUŘENÍ CIGARET PŘED ŠKOLNÍ BUDOVOU	66
GRAF 11: UŽÍVÁNÍ MARIHUANY	68
GRAF 12: NA SŠ BYLI VE ŠKOLE PO POŽITÍ MARIHUANY	69
GRAF 13: NABÍDKA NÁVYKOVÉ LÁTKY	70
GRAF 14: VÝSKYT ŠIKANY NA ŠKOLÁCH	71
GRAF 15: DŮVĚRA V PEDAGOGY	72
GRAF 16: NEDŮVĚRA V PEDAGOGY	73
GRAF 17: DŮVĚRA V PEDAGOGY - NEVYHRANĚNÝ NÁZOR	73
GRAF 18: POCIT BEZPEČÍ VE ŠKOLE	75
GRAF 19: ŠKOLA V ROLI MOTIVACE KE SLUŠNÉMU CHOVÁNÍ	76
GRAF 20: VÝCHOVNÁ FUNKCE ŠKOLY	78
GRAF 21: KONZUMACE ALKOHOLU V PRŮBĚHU VOLNÝCH HODIN	79
GRAF 22: KOUŘENÍ PŘED ŠKOLNÍ BUDOVOU	80
GRAF 23: REAKCE PEDAGOGA PŘI KONFRONTACI SE STUDENTEM KOUŘÍCÍM PŘED ŠKOLNÍ BUDOVOU	82
GRAF 24: ATMOSFÉRA VE TŘÍDĚ	83
GRAF 25: POCIT OPORY VE ŠKOLE	84
GRAF 26: FUNKCE ŠKOLY OČIMA PEDAGOGŮ	86
GRAF 27: FUNKCE ŠKOLY OČIMA PEDAGOGŮ 2	87
GRAF 28: ÚKOLY STUDENTA OČIMA PEDAGOGŮ	88
GRAF 29: ÚKOLY STUDENTŮ OČIMA PEDAGOGŮ 2	88
GRAF 30: ŠKOLA OVLIVŇUJE CHOVÁNÍ STUDENTŮ	89
GRAF 31: ODPOVĚDNOST ŠKOLY ZA PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	90
GRAF 32: VÝSKYT RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ Z POHLEDU PEDAGOGŮ	91
GRAF 33: KOUŘENÍ CIGARET PŘED ŠKOLNÍ BUDOVOU	93
GRAF 34: UŽÍVÁNÍ ALKOHOLU V PRŮBĚHU VOLNÝCH HODIN Z POHLEDU UČITELŮ	94
GRAF 35: VÝSKYT ŠIKANY Z POHLEDU UČITELŮ	95

GRAF 36: ÚLOHA ŠKOLY V PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	96
GRAF 37: VÝSKYT ŠIKANY Z POHLEDU STUDENTŮ A PEDAGOGŮ.....	98
GRAF 38: DŮVĚRA V PEDAGOGY A JEJICH POVĚDOMÍ O VÝSKYTU ŠIKANY VE ŠKOLE.....	99
GRAF 39: KOUŘENÍ CIGARET PŘED ŠKOLNÍ BUDOVOU Z POHLEDU STUDENTŮ A PEDAGOGŮ	100
GRAF 40: KONZUMACE ALKOHOLU V DOBĚ MEZI VYUČOVACÍMI HODINAMI Z POHLEDU STUDENTŮ A UČITELŮ.....	101
GRAF 41: VÝCHOVNÁ FUNKCE ŠKOLY Z POHLEDU STUDENTŮ A PEDAGOGŮ	102
GRAF 42: VÝSKYT RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ NA ŠKOLÁCH Z POHLEDU UČITELŮ A STUDENTŮ	103
TABULKA 1: SOUBOR RESPONDENTŮ - ŠKOLA A ROČNÍK.....	52
TABULKA 2: SOUBOR RESPONDENTŮ – POHLAVÍ A VĚK	52
TABULKA 3: REALIZACE ŠETŘENÍ	53
TABULKA 4: RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ A ŠKOLA	85

Seznam užitých zkratk

atd. – a tak dále

ČBK – Česká biskupská konference

např. – například

SOŠ – střední odborné školy

WHO – Světová zdravotnická organizace

Seznam literatury a dalších pramenů

Literární zdroje

1. BALÍK, Jan. *Máš na víc: život je umění, kterému se učíme od mládeí*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2006, 103 s. ISBN 80-86949-14-1.
2. BENEDIKT. *Jste nadějí církve: promluvy a poselství papeže Benedikta XVI. mládeži*. Praha: Sekce pro mládež České biskupské konference, 164 s. ISBN 978-80-254-6675-9.
3. BĚLÍK, Václav. Problémy v realizaci prevence sociálních deviací ve školním prostředí a jejich možná řešení. In *Socialia 2010*. Vyd. 1. 457 s. ISBN 978-80-7435-091-7 (brož.) Socialia 2010. Hradec Králové : Gaudeamus, 2010, s. 72-78.
4. BĚLÍK, Václav. *Rizikové chování a jeho prevence v terciárním vzdělávání pedagogů*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, 124 s. ISBN 978-80-7435-237-9.
5. *Co je křesťanské vzdělávání?*. Praha: Portál, 2003, 32 s.
6. ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 150 s. ISBN 978-80-210-6374-7.
7. DAŘÍLEK, Pavel. *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnutí*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 60 s. ISBN 978-80-244-3758-3.
8. DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 189 s. ISBN 978-80-244-2642-
9. ELLIOT, Julian a Maurice PLACE. *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 206 s. ISBN 80-247-0182-0.
10. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
11. *Gravissimum educationis : deklarace o křesťanské výchově*. Praha : Scriptum, 1992. 15s. ISBN 80-85528-06-1.
12. HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 174 s. ISBN 80-7178-635-7.
13. HERZOG, Rupert. *Násilí není řešení: prevence násilí a management konfliktu ve školách*. 1. vyd. v českém jazyce. Plzeň: Fraus, 2009, 120 s. ISBN 978-80-7238-850-9.
14. HRUBÁ, Drahoslava. Úloha školy v primární prevenci kouření. In: ŘEHULKA, Evžen. *School and health 21 (1): Škola a zdraví 21 (1)*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 949-956. ISBN 8021040718

15. HUTYROVÁ, Miluše, Michal RŮŽIČKA a Jan SPĚVÁČEK. *Prevence rizikového a problémového chování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 95 s. ISBN 978-80-244-3725-5.
16. JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 246 s. ISBN 978-80-7367-788-6.
17. JESSOR, Richard. *Rizikové chování v dospívání: psychosociální rámec pro chápání a jednání*. 1991, 10 s. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/1594>
18. JUKLOVÁ, Kateřina. *Základy obecné psychologie: studijní text*. Vyd. 5. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, 56 s. ISBN 978-80-7435-221-8.
19. ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 2., upr. vyd. Praha: ISV, 2002, 55 s. ISBN 80-85866-50-1.
20. KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.
21. KALMAN, Michal. *Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků: na základě mezinárodního výzkumu uskutečněného v roce 2010 v rámci mezinárodního projektu "Health behaviour in school-aged children: WHO collaborative cross-national study (HBSC)"*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 112 s. ISBN 978-80-244-2983-0.
22. *Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994, Učitelská služba církve. ISBN 8071130826
23. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997, 127 s. ISBN 80-7178-123-1.
24. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005, 256 s. ISBN 80-7367-014-3.
25. KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 332 s. ISBN 978-80-7367-871-5.
26. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole*. Praha: ČBK, 1994. 47 s.
27. KONGREGACE KATOLICKOU VÝCHOVU. *Katolická škola*. Praha: ČBK, 1994. 27 s.
28. KOŠTÁK, Jiří. Silnější důraz na mravní hodnoty života: biskupské gymnázium se od jiných škol liší také pojetím výuky. *Hradecké noviny*. Hradec Králové, 1998, roč. 7, č. 105, s. 7.
29. KOŠTÁK, Jiří. Gymnázium učí také slušnosti. *Hradecké noviny*. 2001, roč. 10, č. 220, s. 8.
30. KOWALSKI, Robin M. - LIMBER, Sue - AGATSTON, Patricia W. *Cyber bullying : bullying in the digital age*. Malden : Blackwell Publishing, 2008. xvi, 218 s. ISBN 978-1-4051-5992-0.
31. KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.

32. KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 226 s. ISBN 978-80-247-3474-3.
33. KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 151 s. ISBN 80-7178-945-3.
34. LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potenciálních změn*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, 157 s. ISBN 80-85850-66-4.
35. MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 291 s. ISBN 978-80-247-2715-8.
36. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.
37. MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Problémy s chováním ve škole – jak na ně: individuální výchovný plán*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 198 s. ISBN 978-80-7478-026-4.
38. NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 157 s. ISBN 80-7178-515-6.
39. NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Průchozí drogy: co by měli vědět rodiče a další dospělí, kteří se starají o děti a dospívající*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2002, 28 s. ISBN 80-7071-198-1.
40. NEVORALOVÁ, Monika a Miroslav CHARVÁT. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování* [online]. 1. vyd. Praha: TOGGA, 2012, s. 45-50 [cit. 2015-03-05]. ISBN 978-80-87258-89-7.
41. PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012, 191 s. ISBN 978-80-7178-999-4.
42. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 5., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013, 483 s. ISBN 978-80-262-0456-5.
43. *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence: 1. odborný seminář, 5.-7. září 2000, SZÚ Praha*. Praha: Free Teens Press, 2000, 181 s. ISBN 80-902898-0-0.
44. ŘÍČAN, Pavel, Dana KREJČÍŘOVÁ a Karel NEŠPOR. *Dětská klinická psychologie: Návykové poruchy*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, c2006, s. 256. Psyché (Grada). ISBN 8024710498
45. SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 147 s. ISBN 978-80-247-4042-3.
46. *Školství: školy a školská zařízení - školský zákon a vyhlášky, pedagogičtí pracovníci, vysoké školství, výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče: podle stavu k 1.1.2015*. Ostrava: Sagit. 1x ročně.

47. VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4.
48. VÁGNEROVÁ, Marie. *Poradenská psychologie pro pedagogy se zaměřením na problémy v chování: problémy v chování mohou mít různé příčiny i různá řešení*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011, 62 s. ISBN 978-80-7372-763-5.
49. VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011, 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.
50. VAŠUTOVÁ, Maria. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005, 278 s. ISBN 80-7042-691-8.
51. VAVŘÍKOVÁ, Marie. Církevní školská zařízení v Hradci Králové nabízejí vzdělání i výchovu. *IKD*. 2012, roč. 22, č. 2, s. 6.
52. VESELÝ, Arnošt a Dagmar DZÚROVÁ. *Substance use in a comparative perspective: the case of Bulgaria, Czechia, Croatia, Romania and Slovakia*. 1st ed. Prague: Charles University, Karolinum Press, 2011, 273 s. ISBN 978-80-246-1891-3.
53. VOJÁČEK, Jiří. Kromě vzdělání nabízíme i výchovu. *IKD*. 2012, roč. 22, č. 6, s. 8-9.
54. *YOUCAT: katechismus katolické církve pro mladé*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, 301 s. ISBN 978-80-7195-495-8.
55. ŽIGOVÁ, Lenka. Prevencia a riešenie šikanovania v školskom prostredí v Slovenskej republike. In *Socialia 2010*. Vyd. 1. 457 s. ISBN 978-80-7435-091-7 (brož.) *Socialia 2010*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2010, s. 451-457.
56. ŽLUNKOVÁ, Jitka. *Co do školy nepatří*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 51 s. ISBN 978-80-244-2498-9.

Elektronické zdroje

1. Česká republika. Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. In: *SBÍRKA ZÁKONŮ ročník 2002, částka 2, ze dne 7.1.2002*. 2014. [online] Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-3>
2. Česká republika. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. In: *SBÍRKA ZÁKONŮ ročník 2005, částka 133/2005, ze dne 19.8.2005*. 2014. [online]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-379>
3. HAMŘÍK, Zdeněk, Petr BAĐURA, Dagmar SIGMUNDOVÁ, Jana VOKÁČOVÁ, Jan PAVELKA a Michal KALMAN. *HBSC – Kopřivnice – 2014 Zdraví a životní styl školáků ve městě Kopřivnice*. 1. vyd. Olomouc: Katedra rekreologie, Fakulta tělesné kultury, Olomouc, 2014, 82 s. Dostupné z: http://www.koprivnice.cz/urad/dokumenty/studie_HBSC.pdf

4. HOSTAŠOVÁ, Pavla. *Školní řád: „Největší předností civilizovaného člověka je slušnost.“* [Online]. Odry, 2011, 18 s., 1.9.2014 [cit. 8.9.2014]. Dostupné z: http://www.cssodry.cz/user_files/209/0_skolni_rad.pdf
5. HUSNÍK, Petr. *Církevní školy vlastníma očima. Učitelské noviny* [online]. 2012, č. 22 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5014>
6. HUSNÍK, Petr. *Nevěřící volí církevní školy hlavně kvůli bezpečnému prostředí. Učitelské noviny* [online]. 2012, č. 22 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=6710>
7. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Katolická škola na prahu třetího tisíciletí* [online]. Praha: ČBK, 1997. 15 s. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: http://skolstvi.cirkev.cz/_d/kongregace-pro-katolicku-vychovu.pdf
8. NEŠPOR, Karel. *Alkohol a jiné návykové látky u dětí* [online]. Praha, 2004, 6 s. [cit. 20.2.2015]. Dostupné z: <http://www.drnespor.eu/addictcz.html>
9. NEŠPOR, Karel, Ladislav CSÉMY a Hana PERNICOVÁ. *Problémy s návykovými látkami ve školním prostředí. Časná a krátká intervence* [online]. 1. vyd. Praha: Sportpropag, 2004, 108 s. [cit. 20.2.2015]. Dostupné z: <http://www.drnespor.eu/addictcz.html>
10. NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Alkohol u dětí a dospívajících – prevence a léčba.* [online]. Praha, 2010. [cit. 20.2.2015]. Dostupné z: <http://www.drnespor.eu/addictcz.html>
11. SEKANINA, Martin. *Význam existence církevních škol.* In: *Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži* [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.agkm.cz/>
12. SEKANINA, Martin. *Duchovní život na AG.* In: *Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži* [online]. 2014 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.agkm.cz/>
13. Sekce církevního školství ČBK: katalog církevních škol. *ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. Církevní školství* [online]. 2014 [cit. 2014-09-22]. Dostupné z: <http://skolstvi.cirkev.cz/Skoly>
14. VACEK, Pavel. *Jak ve škole rozvíjet charakter žáků?: Program výchovy charakteru.* In: KUDLÁČOVÁ, Blanka a Martin DOJČÁR. *Etická výchova ako súčasť univerzitného vzdelávania.* 1. vyd. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2004, s. 12. ISBN 80-8082-001-5. Dostupné z: <http://pdf.truni.sk/zborniky/evsuv-2004/sekcia1/Vacek.pdf>
15. VAŠULKOVÁ, Zuzana. *Výchova a vzdělávání v církevní základní škole z pohledu rodičů* [online]. 2011 [cit. 2014-11-25]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Tomáš Dvořáček. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/209797/pdf_m/.

Seznam příloh

- Příloha A: Souhrnné výsledky
- Příloha B: Email a osobní sdělení od pedagogů církevních škol
- Příloha C: Dotazníky a razítka z vybraných škol

Přílohy

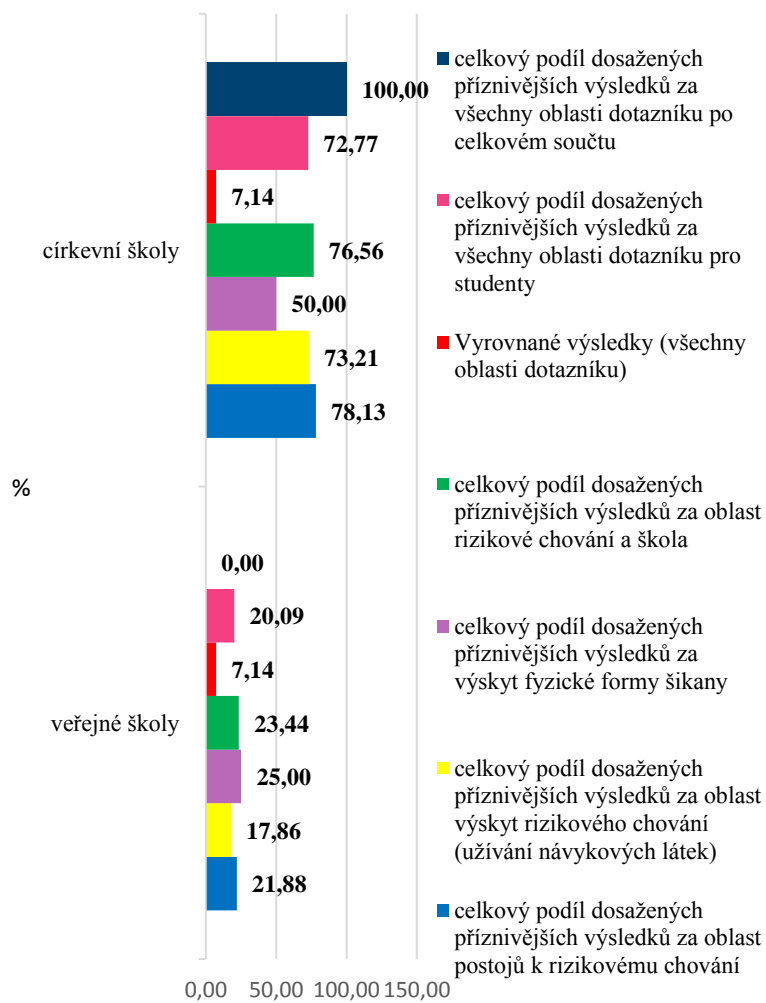
V příloze uvádíme souhrnné výsledky dotazníku pro studenty, celé znění dotazníků, email a ústní sdělení, které byly využity v teoretické části práce a citována jako osobní sdělení.

Příloha A. Souhrnné výsledky

Ze získaných dat lze vyčíst, že studenti církevních škol dosáhli lepšího výsledku v 73 % položek, zatímco studenti škol veřejných v 20 %. Vyrovnané hodnoty dosáhli studenti v necelých 7 % položek. V oblasti postojů k rizikovému chování dosáhli studenti církevních škol lepších hodnot dvacet pětkrát, zatímco studenti škol veřejných pouze sedmkrát. Znamená to, že studenti škol církevních dosáhli příznivějších hodnot v 78 % položek, studenti škol veřejných pak v necelých 22 %. V oblasti výskytu rizikového chování (užívání návykových látek) dosáhli studenti církevních škol pozitivnějšího výsledku v 73 % položek, studenti škol veřejných pak v necelých 18 % (početně je to osmdesát dva a dvacet z celkových sto dvanácti). Stejných hodnot pak dosáhli studenti v necelých 9 % (v deseti položkách). V oblasti výskytu fyzické formy šikany pak „zvítězily“ dvě školy církevní (25 %), jedna veřejná (12,5 %), na kterých se v porovnání s druhou fyzická forma šikany nevyskytla. V 62,5 % byly výsledky škol vyrovnané (počtem na pěti dvojicích škol). V oblasti důvěry v pedagogy dosáhly příznivějších výsledků dvě školy veřejné a pět škol církevních. U jedné dvojice škol byly výsledky vyrovnané. Graf prezentuje souhrnné výsledky po součtu všech hodnot za jednotlivé školy a údaje o výsledcích po srovnávání jednotlivých škol.

Souhrnné výsledky - porovnání dvojic škol se stejným počtem respondentů

Graf: Souhrnné výsledky

Příloha B. Email a osobní sdělení od pedagogů církevních škol

Autorku práce zajímal názor na možnost preventivního působení duchovního rozměru na církevních školách. Původním záměrem bylo konzultovat tuto oblast se spirituály škol, avšak ti nevyšli autorce vstříc. Uveden zde bude celý text emailu a krátké ústní sdělení, důležité pasáže budou zvýrazněny.

Respondent č. 1 učitelka, církevní gymnázium

„Dobrý den, moc děkuji za Váš email, je to pro mě zajímavé a samozřejmě nic nepustím dál! Co se týká Vašeho dotazu, určitě spirituála kontaktujte, máme tu moc fajn člověka, je to ochotný, komunikativní a dle mého moudrý člověk –(přidán kontakt)

*Co vidím já jako učitelka, která od ukončení pedagogické fakulty prošla cca 7 různými institucemi, kde jsem mělo možnost působit (někdy i paralelně a učila jsem v podstatě všechny stupně - od dětí v MŠ přes ZŠ - běžnou i církevní po SŠ - 3 různá gymnázia i dospělé v dálkovém studiu), musím říct, že jsem vždycky vnímala, že **na školách církevních je zcela jiná atmosféra**. Především to samozřejmě vnímám i na vztazích mez mými kolegy, jsem na BiGy zaměstnaná myslím od roku 2000 a kolektiv se tu postupně výrazně obměnil, ale vždycky tam byly **vřelé - otevřené vztahy, což dle mého působí i na studenty. I vztah mezi učiteli a studenty mi tady vždycky připadaly nejhezčí** - možná někdy o děti pečujeme až moc, říkám si, aby pak nenarazily v běžném životě na jeho tvrdost.*

*Myslím si, že v tom **určitě hraje roli církevní zákulisi školy, které působí skrz různé aktivity s tím spojené a prostoupené duchovním rozměrem** (viz školní web), ale i přes konkrétní lidi (děti i učitele - kteří jsou **věřící a přinášejí sem automaticky své hodnoty a postoje, které kolektiv učitelský i studentský silně ovlivňují**). Ve třídě bývá obvykle takových dětí několik a připadá mi, že svůj kolektiv úplně "provoní" (napadá mě, že v tom hraje roli i to, že křesťanské rodiny bývají početnější a chodí nám sem postupně často 3 sourozenci, kteří se tu díky délce studia - 8 let - často potkávají a současně se i některé z těch rodin přátelí, jsou tu takové provázané sítě i v rovině soukromých vztahů). Pokud můžu posoudit, **v naprosté většině tříd je bezva parta, která odlišné a vyčnívající děti (a je jich tu opravdu dost - jsme jediné osmileté g. v HK) bez výhrad přijímá a zapojuje a donedávna tu byla šikana jevem nevídaným, přičemž na***

ostatních školách (kde jsem paralelně působila) jsem ji zaznamenávala - čili jsem ji nijak záměrně neignorovala. Tak to je moje subjektivní vidění věci.

PS: mám osmiletou dceru, která chodí na ZŠ Sion (což je škola kterou založil a provozuje sbor JB, tedy také škola křesťanská a v tomto směru (i když jako rodič) to vnímám velmi podobně - krásná atmosféra, otevřené vztahy - i když tady ten vliv vidím spíš jako přínos od učitelů, děti jsou malé a ještě se hledají.

Tak cokoliv mě napadlo, máte tu, snad z toho něco využijete, moc zdravím a přeju hodně úspěchů a pevné zdraví v novém roce! Petra Stejskalová“ (Stejskalová, učitelka, církevní gymnázium 28. prosince 2014).

Respondent č. 2. metodička prevence z církevního gymnázia, Mgr. Ivana Kvitová

- 1) Jste učitelkou a zároveň i metodičkou prevence rizikového chování na církevním gymnáziu. Charakteristikou církevní školy je duchovní rozměr prostředí. Myslíte si, že by duchovní zaměření školy mohlo pozitivně působit na chování studentů?

„Co Vám můžu říct já, sama za sebe, myslím si, že duchovní rozměr u nás nehraje zcela zásadní roli. Myslím si, že na studenty velmi pozitivně působí skutečnost, že naše škola je malá, všichni se tu vzájemně známe a panuje tu velmi přátelská atmosféra. Samozřejmě, že duchovní rozměr je u nás patrný, působí zde spirituál, ale otevřen, přátelské vztahy, to si myslím, že je zásadní, duchovní rozměr je důležitý hlavně pro věřící studenty, kteří zde najdou, co hledají.“

Děkuji.

Na toto místo by se patřilo uvést také názor studentů. Ti uváděli, že duchovní rozměr je důležitý pro věřící, nicméně přináší jim odlišné poznání, jeden student uvedl, že přínos spatřuje v tom, že se dozví o různých náboženstvích a dokáže se v této problematice lépe orientovat. Je nutno zmínit, že při otázce na duchovní rozměr studenti reagovali také podrážděně a bránili svou školu před předsudky, podle kterých se, jak studenti sami tvrdili, ve škole jen modlí a nic se neučí. Ve shodě se svými učiteli pak dodali, že je na školách přátelská atmosféra, ocenili individuální přístup a vstřícnost učitelů, ale zároveň potvrdili, že šikana se jejich škole opravdu nevyhnula.

Příloha C. Dotazníky a razítka z vybraných škol

Na následujících stranách přidáváme úplné znění dotazníků pro studenty a pro učitele a razítka z vybraných škol, které nepožadovaly zachování anonymity.

Dotazník pro studenty

Dobrý den, milé studentky a milí studenti,

jsem studentkou 3. ročníku speciální pedagogiky na Univerzitě Hradec Králové.

Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění dotazníku, který bude součástí mé bakalářské práce. Otázky se věnují užívání návykových látek a šikaně. Dotazník je rozdělen na 4 části, každá je oddělena nadpisem. Na otázky odpovídáte zaškrtnutím políčka , ale pokud se spletete, nic se neděje 😊.

Prosím, odpovídejte pravdivě. Není čeho a koho se bát, dotazník je anonymní, nepodepisuje se. Děkuji za Vaši upřímnost a čas.

škola: veřejná/soukromá církevní ročník studia: 1. 2. jsi: chlapec dívka věk: 15 16 17
jiné.....

1. část - postoj k užívání návykových látek a k šikaně

1) Vyjádři, do jaké míry souhlasíš s následujícími výroky (Zaškrtni 1 políčko v každém řádku):

	zcela souhlasím	souhlasím	nemám vyhraněný názor	nesouhlasím	zcela nesouhlasím
a) Pít alkoholu středoškoláky pod 18 let v množství, které nezpůsobí opilost, je v pořádku	☐	☒	☐	☐	☐
b) Cigarety by měly být zcela zakázány	☐	☒	☐	☐	☐
c) Příležitostné užívání marihuany mými vrstevníky schvaluji, není to nic špatného	☐	☐	☐	☐	☒
d) Ublíživání druhým je NE omluvitelné.	☒	☐	☐	☐	☐

2. část - užívání návykových látek – alkoholu, tabáku – cigaret - a marihuany

2) V kolika dnech (pokud vůbec) jsi pil/a alkohol za posledních 30 dní?

- nikdy
 1 – 2 dny
 3 – 5 dní
 6 – 9 dní
 10 – 19 dní
 20 – 29 dní
 30 dní

3) Jak často se v současné době napiješ alkoholického nápoje?

- nikdy
 zřídka (méně než jednou měsíčně)
 každý měsíc
 každý týden
 každý den

4) Vypil/a jsi v průběhu posledních 30 dní takové množství alkoholu, že jsi byl/a opravdu opilý/á?

- ne, ani jednou
 ano, jednou
 ano, 2x až 3x
 ano, 4x až 10x
 ano, více než 10x

5) Vypil/a jsi někdy v životě takové množství alkoholu, že jsi byl/a opravdu opilý/á?

- ne, nikdy
 ano, jednou
 ano, 2x až 3x
 ano, 4x až 10x
 ano, více než 10x

6) Na SŠ jsem někdy byl/a ve škole po požití alkoholu.

- ano ne

7) V jakém věku (pokud vůbec) jsi poprvé pil/a alkoholický nápoj? (více než jen malé množství, alespoň 1 sklenku)

- nikdy
 v 11 či dříve
 ve 12
 ve 13
 ve 14
 v 15 či déle

8) Pokud jsi někdy alkohol pil/a, vyjádři na škále (1 – 5), jak posuzuješ to, že ve svém věku piješ alkohol:

1 – není to problém   5- velmi se stydím

9) Pokud ses někdy opil/a, vyjádři na škále (1 – 5), jak posuzuješ to, že se opiješ:

1 – není to problém   5- velmi se stydím

10) Kouřil/a jsi někdy cigaretu?

- ano ne – přejdi k otázce č. 15

11) Jak často kouříš v současné době?

- každý den
 nejméně jednou týdně, ale ne denně
 méně často než jednou týdně
 nekouřím – přejdi k otázce č. 15

12) Pokud kouříš denně, kolik cigaret?

- 1-5 cigaret denně
 6-10 cigaret denně
 11-15 cigaret denně
 16-20 cigaret denně
 nad 20 cigaret

13) Kouříš o přestávkách nebo volných hodinách před školní budovou nebo v její blízkosti.

- ano ne před školou nebo v její blízkosti ne

14) Vyjádři, jak posuzuješ to, že kouříš cigarety:

- 1 2 3 4 5
 1 – není to problém   5 – velmi se stydím

15) Užil/a jsi někdy marihuanu ("trávu")? (Zaškrtni 1 políčko v každém řádku):

	nikdy	1-2dny	3-5dny	6-9 dní	10-19 dní	20-29 dní	30 nebo více dní
za celý život	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐
za posledních 12 měs.	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐
za posledních 30 dní	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐

16) Vyjádři na škále, jak posuzuješ to, že jsi užil/a či užíváš marihuanu: (pokud jsi ji nikdy nezkusil/a, nech prázdné)

- 1 2 3 4 5
 1 – není to problém   5 – velmi se stydím

17) Na SŠ jsem byla ve škole po požití marihuany.

- ano ne

18) Byl/a Ti někdy na SŠ alkohol, cigareta, marihuana či jiná droga nabídnuta spolužákem či někým z jiné třídy?

- ano ne

3. část – šikana

19) Dějí se někomu z vaší třídy opakovaně tyto situace?

- a) je často sám/sama, vyčleněna z kolektivu ostatních, nemá přátele ano ne nevím
 b) stává se opakovaně terčem posměchu, urážek, ponižování? ano ne nevím
 c) je mu/jí ubližováno fyzicky? (strkání, bití, kopání...) ano ne nevím
 d) schovává mu/jí někdo věci? ano ne nevím

20) Pokud by se někomu ze třídy tyto situace děly, myslíš, že by si toho učitelé všimli?

- ano, určitě by si všimli
 pravděpodobně ano, všimli by si
 pravděpodobně ne, nevšimli by si
 ne, určitě by si nevšimli
 nevím

4. část - tvá škola a rizikové chování

21) Do jaké míry souhlasíš s těmito tvrzeními? (Zaškrtni 1 políčko v každém řádku):

	zcela souhlasím	souhlasím	nemám vyhraněný názor	nesouhlasím	zcela nesouhlasím
a) Škola je bezpečné místo, kde jsme chráněni před rizikovým chováním (před šikanou, užíváním alkoholu, tabáku ...).	☐	☒	☐	☐	☐
b) Škola a školní prostředí mě motivují k tomu, abych se choval/a slušně a dle pravidel.	☒	☐	☐	☐	☐
c) Škola nás nejen vzdělává, ale i vychovává.	☒	☐	☐	☐	☐
d) Zajít na sklenku alkoholu v době mezi vyučovacími hodinami je na naší škole běžné.	☐	☐	☐	☒	☐
e) Kouření cigaret před školní budovou je na naší škole zcela normální záležitost.	☐	☐	☐	☒	☐
f) Kdyby někdo z vyučujících někoho viděl kouřit před školou nebo v její blízkosti, vůbec by to neřešil.	☐	☐	☐	☒	☐
g) V naší třídě panuje přátelská atmosféra.	☒	☐	☐	☐	☐
h) Na škole je někdo, za kým bych v případě problému mohl/a bez obav přijít.	☒	☐	☐	☐	☐

To je vše. **DĚKUJI TI ZA PRAVDIVÉ VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU ©**

Dotazník pro pedagogy

Vážené paní učitelky, Vážení páni učitelé,

jmenuji se Michaela Pauderová, jsem studentkou speciální pedagogiky na Univerzitě Hradec Králové a v rámci své bakalářské práce zpracovávám výzkum věnující se rizikovému chování. V práci se zabývám úlohou školy v prevenci rizikového chování. Dovoluji si Vás tímto požádat o vyplnění krátkého dotazníku, kde vyjádříte své názory na tuto problematiku.

Mnohokrát děkuji za upřímnost, ochotu a Váš čas.

Škola: církevní veřejná/soukromá gymnázium SOŠ SOU

1. Co je v úloze školy důležitější:

a) to, že vychovává, b) to, že vzdělává, něco studenta naučí c) obojí stejně

2. Pokud jste uvedli rozdíl, vyjádřete prosím,

jak se důležitost těchto úkolů školy liší:

(1- nedůležité, 5 – hlavní, nejdůležitější)

	1	2	3	4	5
a) to, že vychovává, provází dospívajícího	☐	☐	☐	☐	☐
b) to, že vzdělává, něco naučí	☐	☐	☐	☐	☐

3. Co je důležitější?

a) jaké má student známky b) jak se student chová c) obojí stejně

4. Pokud se důležitost liší, vyjádřete prosím rozdíl na škále:

(1- nedůležité, 5 – hlavní, nejdůležitější)

	1	2	3	4	5
a) jaké má student známky	☐	☐	☐	☐	☐
b) jak se student chová	☐	☐	☐	☐	☐

5. Jakou odpovědnost za prevenci rizikového

chování má

podle Vás škola? (1 žádnou, 5 největší, hlavní)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

6. Do jaké míry souhlasíte s následujícím tvrzením?

(1 – zcela souhlasím, 2 – souhlasím, 3 – nevyhraněný názor, 4 – nesouhlasím, 5 – zcela nesouhlasím)

Škola a školní prostředí motivují

studenty k tomu, aby se chovali slušně a dle pravidel.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

7. Jak hodnotíte zatížení Vaší školy rizikovým

chováním

studentů? (1 žádné, 5 vysoké)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

8. Uveďte nejčastější typy rizikového chování ve Vaší škole (pokud o nějakých víte):

9. Možná jste toto již zmínil/a, ale rozhodněte, jestli jsou tato tvrzení pravdivá (ANO) či nikoliv (NE):

a) Studenti naší školy kouří před školní budovou nebo

- v její blízkosti. ano ne nevím
- b) Tento školní rok se u nás
Objevila šikana. ano ne nevím
- c) Někteří studenti chodí
v průběhu volných hodin
na sklenku alkoholu. ano ne nevím

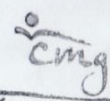
10. Chtěl/a byste něco doplnit k úloze školy v prevenci rizikového chování?

Děkuji mnohokrát za Váš čas a Vaši ochotu.

**CÍRKEVNÍ GYMNAZIUM
V KUTNÉ HOŘE**

Jirího z Poděbrad 288
284 01 Kutná Hora
IČO: 024 57 105 ☎ 327 512 361

 CÍRKEVNÍ
GYMNAZIUM A
MATEŘSKÁ ŠKOLA
V PROSTĚJOVĚ

Komenského 17 / 796 01 Prostějov
IČ: 440 53 916

CÍRKEVNÍ

PRÁVOTNICKÁ ŠKOLA s.r.o.
vedoucí výuky OSE a OAN
Č. Ústava 14/16, 602 00 Brno

**Střední pedagogická škola a
Střední zdravotnická škola
svatě Anežky České**

742 35 Odry, I. máje 249/37
IČ: 16628144, tel./fax: 556 730 129